

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ
БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

**Ө.ЖӘНІБЕКОВ атындағы ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

А. Ж. Байниязов Ж. Т. Байниязова

**Түрікше үйренейік
(тілдік деңгей - B1, B2)**

оқу құралы

Шымкент 2024

УДК 811.512.161
ББК 81.2Тур-923
Б20

А. Ж. Байниязов, Ж. Т. Байниязова
Түрікше үйренейік

ISBN 978-601-81161-1-7

Оқу құралы ОҚПУ Академиялық кеңесімен баспаға ұсынылған,
хаттама № 5

«19» 04. 2024 ж.

Пікір бергендер:

А. Г. Құрбанов – ф.ғ.к., доцент, Ө. Жәнібеков атындағы ОҚПУ, қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасы.

Ұ. С. Қайырбекова – ф.ғ.к., доцент, Ө.Қуатбеков атындағы Халықтар Достығы университеті «Филология» кафедрасының меңгерушісі.

Байниязов А.Ж., Байниязова Ж.Т. «Екінші шетел тілінің тәжірибелік курсы деңгейі В1, В2» пәнінен практикалық сабаққа арналған **«Түрікше үйренейік - В1, В2»** атты оқу құралы. - Шымкент: Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, 2024. 132-бет.

ISBN 978-601-81161-1-7

Оқу құралында түрік тілі грамматикасының В1, В2 деңгейіне сәйкес етістіктердің күрделі шақ түрлері мен күрделі етістіктің морфологиялық тұлғаларының жасалу, есімшелер мен көсемшелердің сөйлемде мағыналық жақтан қолданылу ерекшеліктеріне жан-жақты тоқталған. Грамматикалық тақырыптарды пысықтау мақсатында мәтіндер беріліп, жаттығу жұмыстары қамтылған. Білімгердің тапсырмаларды орындау барысында ауызша және жазбаша дағдысын дамыту, лексико-грамматикалық материалдарды игеруін жүйелі және сауатты түрде жүргізу көзделген.

Оқу құралы **“6В01703» Шетел тілі: екі шетел тілі мұғалімін даярлау ББ студенттері үшін «Екінші шетел тілінің тәжірибелік курсы деңгейі В1, В2» пәніне арналған.**

© Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Қымбатты білімгер! «Тіл – мұхит».

Екінші тілді маман ретінде меңгеру көп еңбектенуді қажет етеді. Оқумен қатар, оқығаныңды түсіну, қойылған сұраққа мүдірмей жауап беру, грамматикаға сай жаза-сыза білу, ойыңды еркін жеткізу сияқты мәселелер Сіздерден талап етіледі.

Қымбатты достар, “6B01703» Шетел тілі: екі шетел тілі мұғалімін даярлау ББ студенттері үшін **«Екінші шетел тілінің тәжірибелік курсы деңгейі: B1, B2»** пәніне арналған **«Түрікше үйренейік»** атты оқу құралы Сіздердің бастапқы **A1** және **A2** деңгейінде алған білімдеріңізді бір саты жоғарылату мақсатында дайындалып отыр.

Достар, тіл үйренгенде грамматиканы ысырып қоя алмаймыз. Сол себепті оқу құралында B1, B2 деңгейіндегі атап айтқанда, **төл сөз бен төлеу сөз** және етістіктің **күрделі шақ жұрнақтарының жасалу жолдары мен жіктелуіне** жеке-жеке тоқталдық. Сонымен бірге қызықты эсселер, хикаяттар, әңгімелер жазу барысында өрісіңізді кеңейтіп, құбылыстардың, заттардың түрлі ерекшелігін сипаттап жазуда Сіздерге көмекке келетін **есімшенің жұрнақтарымен** де толығырақ танысасыздар. Осы жерде етістіктің қимылын жан-жақты пысықтап тұратын **көсемше жұрнақтарына** да ерекше мән бердік.

Күнделікті қарым-қатынас тіліне негізделген кейбір пысықтау жаттығулары мен мәтіндерімізді Түркияда шетелдіктер үшін дайындалған **“Yabancılar İçin Türkçe”** атты еңбектерден де таңдадық. Ол еңбектерге пайдаланылған әдебиеттер бөлімінде сілтеме жасалды.

Баршамызға мәлім, құрғақ грамматика мен жаттығулармен шектелу – тілді меңгертуге, білімгердің сөздік қорын жетілдіруге жеткіліксіз. Осыны ескере отырып, әр тақырыпшаның аясында баяндап беруге жеңіл, сөйлеу мәнерін игертуге бағытталған, тілдің қолданылу жағдаятын көрсететін диалогтар, тәрбиелік мәні бар мәтіндер мен Сіздерге ғылыми-шығармашылық жұмыста септігі тиеді деген мақсатта зерттеу мақалаларын да назарымыздан тыс қалдырмадық. Мәтіндер соңында ойлауға, ойландыруға жетелейтін сұрақтар берілді.

Дайындалған оқу құралы игілікті ісіңізге жарап, түрік тілін **B1, B2** деңгейінде тереңдете үйренуге пайдалы болады деп ойлаймыз.

Құрметпен, Аябек БАЙНИЯЗОВ & Жанар БАЙНИЯЗОВА

İÇİNDEKİLER

10 ÜNİTE 1A

YETERLİLİK EYLEMİ (FİİLİ)

Dil İfadeleri

Okuma: Türkiye

Karşılıklı Konuşma: Otelde

Yeterlik Fiili İşlevleri

Uygulama

14 ÜNİTE 1B

DOĞRUDAN ANLATIMIN İŞLEVLERİ

Dil İfadeleri

Okuma: Rüya

Doğrudan Anlatımın İşlevleri

Uygulama

16 ÜNİTE 2 A

EMİR KİPİNDE DOLAYLI ANLATIM

Eylem + ma + iyelik eki + belirtme durum eki

Okuma: Üniversitemizin Kısaca Tarihi

Okuma: Özbekali Janibekov Kimdir?

Yeterlik Fiili İşlevleri /Uygulama

22 ÜNİTE 2 B

-AcAk'lı DOLAYLI ANLATIM

Soru Cümlelerinde -acak'lı Dolaylı Anlatım

Kazak Türklerinin Milli Çalgısı: DOMBIRA

Dombıra Parçaları

Değerlendirme

27 ÜNİTE 3 A

-Dik'Lİ DOLAYLI ANLATIM

Eylem + -dik + iyelik eki + belirtme durum eki

Araştırma Makalesi: Dört Çeşit Evcil Hayvanı İle İlgili Çoban Şiirleri

Değerlendirme

34 ÜNİTE 3 B

-Dik'li DOLAYLI ANLATIM: GEREKLİLİK KİPİNDE KULLANIMI

Soru Cümlelerinde -dik'li Dolaylı Anlatım

Çalıkuşu

Değerlendirme

37 ÜNİTE 4 A

İŞTEŞ VE DÖNÜŞLÜ EYLEM (FİİL) EKLERİ

Nasreddin Hoca Fıkraları

Avrupa Turu

Uygulama

41 ÜNİTE 4 B

EDİLGEN VE ETTİRGEN FİİL EKLERİ

Piknikte

Yeni Komşu

Uygulama

46 ÜNİTE 5 A

ZARF-FİİLLER / ULAÇLAR -ArAk/ -Ip

Okuma: Aç Gözlü Kedi

Eşleştirme

Okuma: Bir Saat

Uygulama

50 ÜNİTE 5 B

ZARF-FİİLLER:EYLEM + -MADAN/-MEDEN

EYLEM +... A ...AEE

Karşılıklı Konuşma: “Nasıl Bir Ev Arıyorsunuz?”

Şiir: Sağlam Atı Eyerlemeden

Alıştırmalar/Uygulama

55 ÜNİTE 6 A

**ZAMAN ULAÇLARI: -INCA/-İNCE/-UNCA/-ÜNCE; EYLEM + -
(i)R ... EYLEM + -MAZ**

Karşılıklı Konuşma: Dinlenme

Okuma: Sultanlar Ve Hocalar

Alıştırmalar/Uygulamalar

60 ÜNİTE 6 B

ZAMAN Zarf-Fiilleri

Eylem + (y)acak + iyelik eki + zaman/sırada

Eylem + (y)ana + kadar / dek / değin

Eylem + (y)ıncaya/inceye + kadar

Araştırma Makalesi: XIX. Yüzyıldaki Halk Ayaklanması Ve Mahabet Ötemisulü

Okuma: Emeklilik Yılları / İş İlanı

Alıştırmalar/Uygulama

67 ÜNİTE 7 A

ZAMAN Zarf-Fiilleri

Grammer: -ken ulacı

Eylem + -(ma) dıkça/-(me) dikçe

Eylem + -dik (-dik, -duk, -dük) + iyelik eki + (n)dan beri/+(n)den beri

-eli, -alı Ulaş Eki

Okuma: Keloğlan ve Sihirli Taş

Alıştırmalar/Uygulama

72 ÜNİTE 7 B

NEDEN-SEBEP ZARF-FİİLLERİ

Grammer: “Eylem + dığı için” Neden Zarf-Fiili

“-dğından (dolayı)” Sebep Zarf-Fiil Eki

“-eceğı için” Sebep Zarf-Fiil Eki

75 ÜNİTE 8 A

SEBEP-AMAÇ ZARF-FİİL EKLERİ

Grammer: “-mesi için” Sebep/Amaç Zarf-Fiil Eki

“Sayesinde” ve “Yüzünden” Ulaşıları

Okuma: Bir Masumun Ölümü

Uygulamalar

77 ÜNİTE 8 B

ORTAÇLAR (SIFAT-FİİL) EKLERİ

Grammer: Ortaç Eki: -an, -en

Ortaç Eki: -acak, ecek

Okuma: Hangi Kapı?

Uygulamalar

81 ÜNİTE 9 A

ORTAÇLAR (SIFAT-FİİL) EKLERİ

Grammer: Ortaç Eki: -an, -en

Ortaç Eki: -dik, (-dık, -duk, -dük)

Ortaç Eki: -mış, -miş, -muş, -müş

Okuma: Boğaziçi

Uygulamalar

84 ÜNİTE 9 B

ORTAÇLAR (SIFAT-FİİL) EKLERİ

Grammer: Ortaç Eki: -r (-ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür)

Ortaç Eki: -maz, -mez

Ortaç Eki: -ası, -esi

Okuma: Tatlı Dil

Uygulamalar

87 ÜNİTE 10 A

SÜRERLİLİK EYLEMİ

Gramer: Eylem + -(y) a/e + dur / kal + kişi eki

Eylem + -(y) ip (ıp, up, üp) dur / kal + kişi eki

Okuma: Affet Babacığım

Çevremiz ve Biz

Uygulamalar

90 ÜNİTE 10 B

ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİ

Gramer: Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumlu Şeklinin Çekimi

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumsuz Şekli Çekimi

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumlu Soru Şekli Çekimi

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumsuz Soru Şekli Çekimi

Okuma: Ağaç

Uygulamalar

95 ÜNİTE 11 A

GENİŞ ZAMANIN HİKAYESİ

Gramer: Geniş Zamanın Hikayesi Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

Okuma: Zaman Yönetimi

Uygulamalar

98 ÜNİTE 11 B

GENİŞ ZAMANIN HİKAYESİ

Gramer: Gelecek Zamanın Hikayesi Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

Okuma: Kurabiye Hırsız / Nereye Gideceğiz?

Uygulamalar

101 ÜNİTE 12 A

ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN HİKAYESİ

Gramer: Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi Olumlu, Olumsuz,

Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

Okuma: Eski Bir Letonya Masalı

Uygulamalar

104 ÜNİTE 12 B

GEREKLİLİK KİPİNİN ve DİLEK KİPİNİN HİKAYESİ

Gramer: Gereklilik Kipinin Hikayesi Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

Dilek Kipinin Olumlu ve Olumsuz Çekimi
Okuma: Eşegin Sözüne Mi İnanıyorsun?
Uygulamalar

107 ÜNİTE 13 A

RİVAYET BİLEŞİK ZAMANLAR: ŞİMDİKİ ZAMANIN RİVAYETİ

Gramer: Şimdiki Zamanın Rivayeti
Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekilleri
Okuma: Şehitler Ölmez
Uygulamalar

109 ÜNİTE 13 B

GENİŞ ZAMANIN RİVAYETİ

Gramer: Geniş Zamanın Rivayeti
Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekilleri
Okuma: Kangal
İki Kardeş
Uygulamalar

112 ÜNİTE 14 A

GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ

Gramer: Gelecek Zamanın Rivayeti
Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekilleri
Okuma: Sirk
İki Kardeş
Uygulamalar

115 ÜNİTE 14 B

ŞART BİRLEŞİK ZAMANLAR: ŞİMDİKİ ZAMANIN ŞARTI

Gramer: Şimdiki Zamanın Şartı
Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi
Okuma: Berna Hanım
Uygulamalar

118 ÜNİTE 15 A

**ŞART BİRLEŞİK ZAMANLAR:
GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI
GENİŞ ZAMANIN ŞARTI**

Gramer: Görülen Geçmiş Zamanın Şartı Olumlu,
Olumsuz Şekillerinin Çekimi
Geniş Zamanın Şartı Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi
Okuma: İki Kardeş

Uygulamalar

121 ÜNİTE 15 B

ŞART BİRLEŞİK ZAMANLAR:

GELECEK ZAMANIN ŞARTI

ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI

Grammer: Gelecek Zamanın Şartı

Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi

Okuma: Nasrettin Hoca ile Emir Timur/ Arkadaşlık

Uygulamalar

125 Tablo 1. Yeterlik Fiili (-e, -abilmek)

126 Tablo 2. Birleşik Zaman Çekimi

126 NOKTALAMA İŞARETLERİ VE ANLAMLARI

128 TÜRKÇE-İNGİLİZCE DİLBİLGİSİ TERİMLERİ

131 KAYNAKÇA

“Türk dili; Türk milletinin kalbidir, zihnidir.”
Mustafa Kemal ATATÜRK

ÜNİTE 1A

Ders Konusu: YETERLİLİK EYLEMİ (FİİLİ)

- **DİL İFADELERİ**
- **OKUMA: TÜRKİYE**
- **KARŞILIKLI KONUŞMA: OTELDE**
- **YETERLİLİK FİİLİ İŞLEVLERİ**
- **UYGULAMA**

DİL İFADELERİ

-Affedersiniz, ... /-Lütfen! / -Teşekkür ederim. / -Rica ederim. / -Önemli değil. / -Özür dilerim. / -Evet, olur. /Hayır, olmaz. / -Hoş geldiniz. / -Hoş bulduk. /-Allah’a emanet ol./Allah’a ısmarladık. /-Hoşça kal. /-Güle güle. /Yine bekleriz. /-Afiyet olsun./Ziyade olsun. / -Eline/elinize sağlık. / -Kolay gelsin. / -Sıhhatler olsun. / -Çok yaşa. / Sen de gör. / -Geçmiş olsun. / -Hayırlı olsun. İyi günlerde kullan. / -Tebrik ederim.

TÜRKİYE

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtasını birbirine bağlıyor. Türkiye’de yaklaşık 75 milyon insan yaşıyor. Türkiye’nin başkenti Ankara’dır. En kalabalık şehri İstanbul’dur. Türkiye’de dört deniz bulunuyor. Bunlar Akdeniz, Karadeniz, Ege Denizi ve Marmara Denizi’dir. Akdeniz Türkiye’nin güneyinde, Karadeniz Türkiye’nin kuzeyinde, Ege denizi Türkiye’nin batısında, Marmara Denizi Türkiye’nin kuzeydoğusundadır. Türkiye’nin birçok komşusu vardır. Türkiye’nin kuzeybatısındaki ülkeler Yunanistan ve Bulgaristan, doğusundaki ülkeler İran ve Ermenistan, kuzeydoğusundaki ülke Gürcistan, güneyindeki ülke Suriye, güneydoğusundaki ülke Irak’tır. Türkiye’nin yedi bölgesi bulunuyor. Bunlar: Marmara, İç Anadolu, Ege, Karadeniz, Akdeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. Bu bölgelerin dördü adını denizlerden üçü adını yerlerinden alıyor. Marmara Bölgesi, Türkiye’deki en kalabalık bölgedir. İstanbul bölgenin içindedir. Burası yazları sıcak, kışları ılık oluyor. Bu bölge Türkiye’nin endüstri bölgesidir. İç Anadolu Bölgesi Türkiye’nin ortasındadır. Türkiye’nin başkenti Ankara bu bölgededir. Burada yazları sıcak, kışları soğuk ve karlıdır. Burada insanlar genellikle tarım yapıyor. Ege Bölgesi Türkiye’nin

batısındadır. İzmir bu bölgededir. Burada hava Marmara Bölgesi'ndeki gibidir. Bu bölgede zeytincilik çok meşhurdur. Karadeniz Bölgesi Türkiye'nin kuzeyindedir. Burası çok yağışlı bir bölgedir. Bunun için burada çok orman ve doğa güzellikleri vardır. Akdeniz Bölgesi Türkiye'nin güneyindedir. Burası dağlık bir bölgedir. Burada insanlar genellikle deniz kenarındaki bölgelerde yaşıyor. Türkiye'nin turizm cenneti Antalya bu bölgededir. Doğu Anadolu Bölgesi Türkiye'nin en büyük ve en dağlık bölgesidir. Burada kışlar çok soğuktur. İnsanlar burada genellikle hayvancılık yapıyor. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Türkiye'deki en küçük ve en sıcak bölgedir. Buradaki insanlar da İç Anadolu'dakiler gibi tarım yapıyorlar.

Metinde hangi soruların cevabı var? İşaretleyelim.

	Var	Yok
1. Türkiye'nin kuzeyinde hangi deniz var?	☐	☐
2. Türkiye'de kaç bölge var?	☐	☐
3. Karadeniz Bölgesi'ndeki insanlar genellikle ne iş yapıyor?	☐	☐
4. Akdeniz Bölgesi'ndeki hava nasıldır?	☐	☐
5. Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki en meşhur şehir neresidir?	☐	☐
6. Türkiye'nin komşuları hangi ülkelerdir?	☐	☐
7. Türkiye'nin kuzeyinde hangi ülke var?	☐	☐
8. Ankara, Türkiye'nin neresindedir?	☐	☐
9. Türkiye'nin en kalabalık bölgesi neresidir?	☐	☐
10. Türkiye'de kaç şehir var?	☐	☐

OTELDE

Kaya Bey: İyi günler! Bana yardımcı olabilir misiniz?

Resepsiyon Görevlisi: İyi günler efendim, memnuniyetle! Rezervasyonunuz var mı?

Kaya Bey: Evet, var. Dün gece telefonla rezervasyon yaptırdım.

Resepsiyon Görevlisi: Siz Murat Bey misiniz? İzmir'den?

Kaya Bey: Hayır! Benim adım Kaya İskender. Rezervasyonumu Çanakkale'den yaptım.

Resepsiyon Görevlisi: Çok özür dilerim Kaya Bey. Tek kişilik oda rezervasyonunuz var. Doğru mu?

Kaya Bey: Evet, doğru.

Resepsiyon Görevlisi: Kaç gece kalacaksınız?

Kaya Bey: Çarşamba'ya kadar kalabilirim. Bu konuda size ne zamana kadar bilgi vereyim?

Resepsiyon Görevlisi: Bize kararınızı Salı gecesi bildirebilirsiniz. Saat 23.00'a kadar bizi arayabilirsiniz.

Kaya Bey: Tamam. Oda fiyatı nedir?

Resepsiyon Görevlisi: Gecelik 100 TL. Bu kayıt formunu da doldurabilir misiniz? Ödemeyi nakit mi, kredi kartı ile mi yapacaksınız?

Kaya Bey: Kredi kartı ile. Ödemeyi şimdi yapabilir miyim?

Resepsiyon Görevlisi: Gerek yok sonra ödeyebilirsiniz.

Kaya Bey: Teşekkürler! Birkaç soru daha sorabilir miyim?

Resepsiyon Görevlisi: Tabii, sorabilirsiniz.

Kaya Bey: Yemek için bana iyi bir lokanta tavsiye edebilir misiniz?

Resepsiyon Görevlisi: Çevrede çok lokanta var ama ben size otelimizin lokantasını tavsiye edebilirim. Aşçımız çok iyidir.

Kaya Bey: Çok güzel! Lokantanız nerede?

Resepsiyon Görevlisi: Lokanta 12. katta. Bir de kafemiz var. Lobinin girişinde, sağda.

Kaya Bey: Çok teşekkürler, iyi geceler!

Resepsiyon Görevlisi: Rica ederim. Görevli arkadaş bagajınızı taşıyabilir. Oda numaranız 121. Yarın görüşmek üzere, iyi geceler efendim!

Gramer konusu: YETERLİLİK FİİLİ

Fiziksel ve zihinsel yeterliliği anlatmak için kullanılır.

Olumlu fiil + (y)abil + zaman ekleri + kişi eki

YETERLİLİK FİİLİ (EYLEMİ) FONKSİYONLARI

1. İzin-Rica

Örnek: -Sınıftan çıkabilir miyim? -Hayır, çıkamazsın. Bana saati söyleyebilir misiniz? Lütfen ekmeği uzatabilir misiniz?

2. Tavsiye

Örnek: İzmir’de Efes’i gezebilir, Meryem Ana Kilisesi’ni ziyaret edebilirsiniz.

Boş zamanlarında kitap okuyabilirsin. Öğleden sonra tiyatroya gidebilirsin. Göztepe’deki hastaneye gidebilirsin.

3. İhtimal-Tahmin

Örnek: -Bu gece yağmur yağabilir mi? -Bu gece kar bile yağabilir. Bu akşam toplantı olabilir. Türkiye’de yaşayabilirim.

Cümleleri Yeterlilik Fiiliyle Tamamlayınız.

1. Ev hanımları her zaman hallerinden şikayet edebilir.
 2. Çocuklar parkta oyun oyna-
 3. Öğrenciler kütüphanede ders çalış-
 4. Onlar çok kitap oku-
 5. Öğretmenler sürekli araştırma yap-
 6. Suda balık gibi yüz-
 7. Biz, her şeyin en iyisini seç-
 8. Ayhan, her zaman randevusunu unut-
 9. Onlar, hep pencerenin önünde otur-
 10. Gençliğini hatırla-
-

ÜNİTE 1B

Ders Konusu: DOĞRUDAN ANLATIMIN İŞLEVLERİ

- DİL İFADELERİ
- OKUMA: RÜYA
- DOĞRUDAN ANLATIMIN İŞLEVLERİ
- UYGULAMA

DİL İFADELERİ: de-, diye söyle-, diye açıkla-, diye anlat-, diye sor-, diye bağır-, diye ekle-

RÜYA

Nasreddin Hoca bir gün çok erken kalktı ve işe başladı. Öğlene kadar çalıştı. Öğlen karnı acıktı ve “Şu ağacın gölgesinde yemeğimi yiyeyim.” **diye** düşündü. Yemeğini yedikten sonra uyudu. “Biraz dinleneyim, sonra çalışayım.” **diye** düşündü ve uyudu. Rüyasında ak sakallı bir evliya gördü. Evliyanın elinde yüz altın vardı. Altınları birer birer Nasreddin Hoca’ya verdi. Bir, iki, üç..., doksan, doksan bir..., doksan dokuz... Ama yüzüncü altını vermedi. Nasreddin Hoca “Yüzüncü altını niye vermiyorsun, haydi yüzüncü altını da ver!” **dedi**. Tam o anda uyandı ve ellerine baktı. Elleri bomboştu! Nasreddin Hoca tekrar yattı, gözlerini sıkı sıkı kapadı ve “Tamam doksan dokuz olsun!” **dedi**.

Bilgi Pekiştirme Çalışması: Aşağıdaki metni belirsiz geçmiş zaman (-miş) ile tekrar yazalım.

DOĞRUDAN ANLATIM

Doğrudan Anlatım. Genellikle doğrudan anlatımda kullanılan “diye” bağımsız iki söz grubunu birbirine bağlar.

Örnek: Marjan, Gülmira’ya “Yarın sınav var mı?” **diye** sordu.

Gülmira, Marjan’a “Hayır, yarın sınav yok. Sınav gelecek hafta olacak.” **diye** cevap verdi.

Şebnem, pastacıya “Meyveli pasta var mı?” diye sordu.

Pastacı, Şebnem’e “Meyveli pasta var.” diye cevap verdi.

Şebnem, pastacıya “12 kişilik meyveli pasta ne kadar?” diye sordu.

Pastacı, Şebnem’e “Otuz iki lira.” diye cevap verdi.

Gramer konusu: DOĞRUDAN ANLATIMIN İŞLEVLERİ

Doğrudan Anlatımda bir kişinin konuşmalarını aynen başka bir kişiye söylüyoruz. Yazılı dilde kişinin sözlerini “ ” tırnak işaretinin içine yazıyoruz ve tırnak işaretinden sonra “de-, diye söyle-, diye açıkla-, diye anlat-, diye

sor-, diye bağır-, diye ekle-” gibi eylemler kullanıyoruz. Bu eylemleri konuşmalara ve duruma göre seçiyoruz.

Doğrudan Anlatımda en önemli şey, konuşucunun sözlerini değiştirmemek.

Örnekler:

Spiker: Bugün hava güneşli.

Spiker, “Bugün hava güneşli.” dedi.

Annem: Haydi odanı topla.

Annem, “Haydi odanı topla.” diye bağırdı.

Örnek:

Öğretmen: Bu konuların hepsi sınavda olmayacak. Çünkü hepsi için çok alıştırmaya yapmadık.

Öğretmen, “Bu konuların hepsi sınavda olmayacak.” dedi ve “Çünkü hepsi için çok alıştırmaya yapmadık.” diye açıkladı

Patron: Yarın tatil yapacağız. İş yok.

Patron, “Yarın tatil yapacağız.” dedi ve “İş yok.” diye sözlerini bitirdi.

Ali: Bizimle sinemaya gelmek ister misin?

Ali, “Bizimle sinemaya gelmek ister misin?” diye sordu.

Ayşe: Hava çok güzel. Bugün pikniğe gidelim mi?

Ayşe, “Hava çok güzel” dedi ve pikniğe gidelim mi?” diye sordu.

Öğretmen (öğrencilere, dün): Bugün ders yok.

Öğretmen öğrencilere dün “Bugün ders yok.” dedi.

Patron (işçilere, geçen yıl): Gelecek yıl maaşlarınıza zam yapacağız.

Patron, işçilere geçen yıl “Gelecek yıl maaşlarınıza zam yapacağız.” diye açıklama yaptı.

ÜNİTE 2 A

Ders Konusu: **EMİR KİPİNDE DOLAYLI ANLATIM**

eylem + mA + iyelik eki + belirtme durum eki

- OKUMA: ÜNİVERSİTEMİZİN KISACA TARİHİ
- ÖZBEKALİ JANİBEKOV KİMDİR?
- YETERLİLİK FİİLİ İŞLEVLERİ
- UYGULAMA

Üniversitemizin Kısaca Tarihi

Kazakistan'da öğretmenler yetiştirmede önemli yeri olan **Özbekali Janibekov Güney Kazakistan Pedagoji Üniversitesi**, Çimkent'in merkezinde, Ahmet Baytursınulı caddesinde yer almaktadır. Üniversitenin geçmişi 1937 yılına kadar dayanmaktadır. Üniversite, 19 Mart 1937'de Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSC) Halk Komiserleri Konseyi kararıyla **Öğretmenler Enstitüsü** olarak açılmıştır. 1954 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) Bakanlar Kurulu'nun emriyle **Pedagoji Enstitüsü** olarak yeniden düzenlenmiştir.

Çimkent Pedagoji Enstitüsü, 1977 yılında Kazakistan'daki pedagoji enstitüleri arasında birincilik kazanmıştır. 1987 yılında Enstitünün 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle **Muhtar Avezov'un** adı verilmiştir.

1993 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin kararnamesi ile bilimsel potansiyeli arttırmak amacıyla **Muhtar Avezov Çimkent Pedagoji Enstitüsü**, Türkistan'da yeni açılan **Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin** yapısına eklenmiştir.

9 Mart 1995 tarihinde Enstitü ismi Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesinin Çimkent Bölümü olarak değiştirilmiştir.

2003'te Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin **Çimkent Bölümü**, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin **Çimkent Enstitüsü** olarak kurulmuştur.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'nin Çimkent Enstitüsü, 28 Haziran 2011'de Hükümet Kararı ile **Güney Kazakistan Devlet Pedagoji Enstitüsü** olarak yeniden açılmıştır.

17 Kasım 2017 tarihinde, Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin 753 sayılı Kararı ile **Güney Kazakistan Devlet Pedagoji Enstitüsü'ne** üniversite statüsü verilmiştir. 3 Ekim 2023 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Yüksek Öğrenim Bakanlığı'nın 512 sayılı kararıyla **Güney Kazakistan Devlet Pedagoji Üniversitesine** devlet adamı **Özbekali Janibekov'un** adı verilmiştir. Neredeyse bir asırda pek çok başarıya imza atmış ve binlerce öğretmen yetiştirmiş **Özbekali Janibekov Güney Kazakistan Pedagoji**

Üniversitesi’nde eğitim almak ve adı geçen üniversitenin öğrencisi olmak bize gurur vermektedir.

Lütfen cevaplayınız

1. **Özbekali Janibekov** Güney Kazakistan Pedagoji Üniversitesi ne zaman kurulmuştur?
2. **Özbekali Janibekov** Güney Kazakistan Pedagoji Üniversitesi Kazakistan’ın neresinde bulunmaktadır?
3. Güney Kazakistan Pedagoji Üniversitesi’ne **Özbekali Janibekov** adı ne zaman verilmiştir?

Özbekali Janibekov Kimdir?

Devlet adamı, etnograf Özbekali Janibekov, 1931 yılında Türkistan ili, Otırar ilçesi, Sarıkamış köyünde doğmuştur. O, Sovyetler döneminde Kazakların milli kültürünün, gelenek ve göreneklerinin yaşatılması, gelecek nesillere aktarılması için çalışan ve Kazak Türkleri tarafından çok sevilen bir devlet adamıdır.

Sovyet zamanında sürgüne uğrayan Mirjakıp Duvlatov, Jüsipbek Aymavıtov, Magcan Cumabayev, Şakarım Kudaybergenov gibi Alaş aydınlarının Mahkemeler tarafından aklanması ve itibarlarının iade edilmesinde aktif rol almış ve Nevruz Bayramı’nın yeniden kutlanmasına da katkıda bulunmuştur. Ayrıca 1935'te Rusya’nın Leningrad şehrine (şimdiki Petersburg) götürülen Hoca Ahmet Yesevi türbesine ait Taykazan’ın 1989'da tarihi anavatanına, yani Türkistan’a geri getirilmesinde Özbekali

Janibekov’un büyük payı vardır.

Bunun yanı sıra Özbekali Janibekov'un girişimiyle Kazakistan'ın birçok şehrinde etnografya müzeleri ve “Şerter”, “Adırna”, "Altınay" gibi halk

sanatı toplulukları organize edilmiştir.

Özbekali Janibekov, bir bilim adamı ve yazardır. Onun *Kazakların Milli El Sanatları* /Qazaqtıñ Ultıq Qol Öneri/, *Yankı* /Jañğırıq/, *Zaman Kervanı* /Uvaqt Kervanı/, *Yol Ayrımı* /Jolayırq/, *Kazak Türklerinin Giysileri* /Qazaq Kiyimderi/, *Eski Otrar Şehri* /Ejelgi Otırar/, *Kader Talimi* /Tağdır Tağılımı/ gibi kitapları Kazak kültür ve edebiyatının önemli eserlerindendir.

Kazak Türklerinin değerli devlet adamı, örnek insan Özbekali Janibekov, 1998 yılında vefat etmiştir. Onun güzel hayatının gençlerimize örnek olması ve adının ebediyete kadar yaşatılması için 2023 yılı **Güney Kazakistan Pedagoji Üniversitesine Özbekali Janibekov** adı verilmiştir.

Uygulama: Siz de arkadaşlarınıza Özbekali Janibekov'un, milli kültürün, gelenek ve göreneklerin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması için yaptığı çalışmalar hakkında anlatınız. Onun yazdığı eserler üzerine çalışmalar yapınız.

Gramer konusu: DOLAYLI ANLATIM

Başkasına ait bir sözü, diğer kişilere aktarırken sözü aktaran kişi, bu sözü kendi tümcesi içinde eritir. Buna dolaylı anlatım denir. Yani dolaylı anlatım, bir kimsenin sözlerini başla bir söz içinde aktarma yoludur.

Bu kitapta dolaylı anlatımı, 'emir kipinde dolaylı anlatım', '-AcAk'lı dolaylı anlatın' ve '-Dİk'lı dolaylı anlatım' olmak üzere üç bölümde inceleyeceğiz:

Gramer konusu: EMİR KİPİNDE DOLAYLI ANLATIM

Dolaylı anlatım, başkalarına ait sözleri değiştirerek sadece içerik olarak aktarmaktır.

Formül: eylem + mA + iyelik eki + belirtme durum eki
Olumlu

Benim yapma-**m**-1 Bizim yapma-**mız**-1
Senin yapma-**n**-1 Sizin yapma-**nız**-1
Onun yapma-**sı**-n1 Onların yapma-lar-**ı**-n-1

Benim yap**mamı** söyledi. Bizim yap**mamızı** söyledi.
Senin yap**manı** söyledi. Sizin yap**manızı** söyledi.
Onun yap**masını** söyledi. Onların yap**malarını** söyledi.

A. Öğretmen bize **“Bu kitabı okuyun.”** dedi. (Doğrudan anlatım)
Öğretmen **bize** bu kitabı oku**mamızı** söyledi. (Dolaylı anlatım)
B. Öğretmen öğrencilere **“Sınav kâğıtlarını masaya bırakın.”** dedi.
Öğretmen öğrencilere sınav kâğıtlarını masaya bırak**malarını** söyledi.
Öğretmen öğrenciler**den** sınav kâğıtlarını masaya bırak**malarını** istedi.
C. Ece ablasına **“Yarın beni saat beşte havaalanından al.”** dedi.
Ece ablasına yarın kendisini beşte havaalanından al**masını** söyledi.
Ece ablası**ndan** yarın kendisini beşte havaalanından al**masını** istedi.

Olumsuz

Formül: eylem + mA + mA + iyelik eki + belirtme durum eki

Benim yapma-ma-m-1 Bizim yapma-ma-mız-1
Senin yapma-ma-n-1 Sizin yapma-ma-nız-1
Onun yapma-ma-sı-n-1 Onların yapma-ma-la-rı-n-1

Benim yap**mamamı** söyledi. Bizim yap**mamamızı** söyledi.
Senin yap**mammanı** söyledi. Sizin yap**mamamanızı** söyledi.
Onun yap**mamasını** söyledi. Onların yap**mamalarını** söyledi.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Öğretmen bize **“Sınıfta yüksek sesle konuşmayın.”** dedi. (Doğrudan anlatım)
Öğretmen bize sınıfta yüksek sesle konu**şmamamızı** söyledi. (Dolaylı anlatım)
Öğretmen biz**den** sınıfta yüksek sesle konu**şmamamızı** istedi. (Dolaylı anlatım)
2. Teyzem çocuklara **“Bahçede top oynamayın!”** dedi.
Teyzem, çocuklara bahçede top oyna**mamalarını** söyledi.
Teyzem, çocuklar**dan** bahçede top oyna**mamalarını** istedi.
3. Garson müşterilere **“Burada sigara içmeyin.”** dedi.
Garson müşterilere orada sigara iç**memelerini** söyledi.
Garson müşteriler**den** orada sigara iç**memelerini** istedi.

Alıştırma 1

“Aşağıdaki cümleleri dolaylı anlatıma çeviriniz”

1. Ahmet bize “Bana güvenin.” dedi. 2. Polis, hırsıza “Hemen teslim ol!” dedi. 3. Garson, bize “Burada sigara içmeyin.” dedi. 4. Serdar, Özge’ye “Benimle bağırarak konuşma!” dedi. 5. Hostes, yolculara “Lütfen cep telefonlarınızı ve çağrı cihazlarınızı kapatın.” dedi. 6. Halam, çocuklara “Bahçede top oynamayın.” dedi. 7. Annesi, Ömer’e “Ellerini yıkamadan ekmeklere dokunma.” dedi. 8. Müdür Bey, bana “Çekinme, rahat ol.” dedi. 9. Annem bana “Güneşte fazla kalma.” dedi. 10. Mine, Serpil’e “Beni beklemeden gitme.” dedi. 11. Bülent, arkadaşlarına “Bir daha bana şaka yapmayın.” dedi. 12. Ben, öğrencilerime “Bu metni okuyun ve soruları yanıtlayın.” dedim. 13. Selin, Ahmet’e “Beni bir daha arama!” dedi. 14. Patron, bana “Bir daha işe geç kalma.” dedi. 15. Doktor, bana “Bu ilacı her akşam iç.” dedi.
-

Alıştırma 2

Aşağıdaki tümceleri dolaylı anlatıma çeviriniz.

1. Doktor, hastaya “Sağlığına dikkat et ve derhal sigarayı bırak.” dedi. 2. Sunucu, seyircilere “Lütfen, konser süresince cep telefonlarınızı kapatın!” dedi. 3. Anneleri, çocuklara “Ben gelinceye kadar yemeklerinizi yiyin.” dedi. 4. Ben, Emre’ye “Derste konuşma, öğretmenini dikkatle dinle.” dedim. 5. Ben, ona “Bu olayı artık unut ve üzülme.” dedim. 6. Oğluma “Yatmadan önce dişlerini fırçala!” dedim. 7. Hostes, yolculara “Lütfen cep telefonlarınızı ve çağrı cihazlarınızı kapatın.” dedi. 8. Öğrencilerime “Yarın kitaplarınızı getirmeyi unutmayın.” dedim. 9. Serdar, Özge’ye “Benimle bağırarak konuşma!” dedi. 10. Doktor, babama “Sigarayı en kısa zamanda bırak!” demiş.
-

ÜNİTE 2 B

Ders Konusu: -AcAk'lı DOLAYLI ANLATIM

SORU CÜMLELERİNDE -ACAK'LI DOLAYLI ANLATIM

- **Kazak Türklerinin Milli Çalgısı: DOMBIRA**
- **Dombıra Parçaları / DEĞERLENDİRME**

Kazak Türklerinin Milli Çalgısı: DOMBIRA

Dombıra, Kazak Türkleri'nin değerli kültür miraslarından ve millî değerlerindendir. Dombıranın Kazakların manevi dünyasında tarif edilemeyecek kadar özel bir yeri vardır. O, Kazak Türklerinin nesilden nesile devam eden “ruhani zenginliğinin anahtarı”dır. “Qazaktın kiyeli dombırası” (Kazaklar'ın kutsal dombırası) diye halk arasında boşu boşuna söylenmemiştir.

Sözlü edebiyatımızda dombıra ve dombırada icra edilen “küy”¹ (ezgi) ile ilgili birçok efsane vardır. Bu efsaneler genelde dombıranın ve dombırada icra edilen küy-ezginin doğuşunu konu etmiştir. Aslında dombırayı küyden, küyü de dombıradan ayrı ele almak mümkün değildir. İkisinin meydana gelmesinin hikâyesi efsanelerimizde, halk anlatılarında anlatılmaktadır.

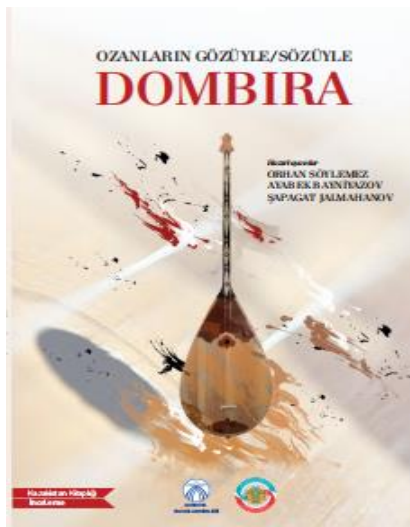
Örneğin, “Çift bağırsak” küyünün efsanesini Doğu Kazakistan ili, Kürşim ilçesi'nin aksakalı **Argınbek Kiylibayev** anlatmıştır. Efsaneye göre, çok çok eskiden bir genç avcı varmış. O avcı, kalın çam ağacıyla kaplı yüksek dağ yamacında yaşar ve geyik avlayarak geçinirmiş. Bir sefer yüksek dağın zor geçidi olan

yamacından alaca bir geyiği tüfeğiyle vurur ve dağın eteğinden kolay aşağıya indirmek için de geyiğin karnını yarararak bağırsağını alıp oraya bırakırmış. Aradan bir hayli zaman geçmiş ve genç avcı avcılık için uygun bir yer ararken kendini daha önce alaca geyiği avladığı yerde bulmuş. O sırada kulağına vızıldayan bir ses gelmiş. Dikkatlice baktığında geçende avladığı geyiğin bağırsağının, belki de karga-kuzgun kaparak uçtuğundandır, çam ağacının dalına çift halat örgüsü gibi gerilip asılı durduğunu görmüş. Vızıldayan sesin oradan geldiğini fark etmiş. Çam ağacının dallarına

¹ Küy, Kazak Türklerinin halk ezgisi, name.

gerilerek kurumuş bağırsağı azıcık rüzgâr sallarsa vızıldayan hoş ses çıkarırmış. O ses, bazen uğuldayıp, bazen de ağıt yapıp genç avcının çeşitli duygulara kapılmasına sebep olmuş. Orada genç avcı “bu çift bağırsak konuşmak üzereymiş, bir şeyler yapmam gerekir” diye bağırsağı evine getirmiş ve bir çalgı yapıp ona çift bağırsağı takmış. Sonra çalgıyı çalmaya çalışmış. Gerçekten de çift bağırsak konuşur gibi ses çıkarmaya başlamış. Bu ses tek genç avcının değil, dinleyen herkesin hoşuna gitmiş. Böylece dombıra herkes tarafından sevilen bir çalgı haline gelmiştir.²

Buna benzer diğer bir efsaneyi de etnograf **Özbekali Canibekov** anlatmıştır. Eskiden bir Han’ın kızı yoksul bir delikanlıya âşık olmuştur. Bundan haberi olduğunda Han, genci hemen darağacına astırarak öldürtmüştür. Hamile kalan kız da vakti gelince ikiz çocuk doğurmuştur. Bunu duyan jalmavız (cadı), ikiz çocuğu çok uzaklara götürüp, büyük bir çınar ağacının başına oğlanın yüzünü Batı’ya, kızın yüzünü Doğu’ya doğru çevirerek bağlayıp terk etmiştir. Bebeklerin gözyaşlarından **çınar ağacı** solmuş ve kalpleri duran çocuklarla beraber kurumuştur. Etrafa dedikodu yayılmış ve bunu duyan anne ikizlerini aramak için yola koyulmuştur. Aramaktan çok yorulan anne, bir ağacın altına dinlenmek için oturmuştur. Kulağına gümbür gümbür gelen bir nağme duymuştur. Nerden geliyor bu nağme diyerek ağacın üzerine çıkıp dinlerken, deminki çınar ağacı birdenbire kırılıvermiştir. **Meğer ağaç dibinden ucuna kadar içi boş ve oyukmuş**. İki ucunda daldan dala gerilmiş bağırsakları görmüş. İki bağırsak teli rüzgârla sallandığında ondan nağme sesi geliyormuş. Anne, “İkiz yavrumdan kalan iz (bakiye) buymuş” diyerek bu ağaçtan kendine bir çalgı yapmış. Batı’ya doğru bakan teli az germiş, Doğu’ya bakan teli ise daha sert germiştir. “Alt tel benim ince sesli kızım Zarlık’ın, üst tel ise benim konır davıstı (hoş sesli) oğlum Munlık’ın olsun” diyerek iki tele ad verip ezgi icra etmiştir.³

² <https://bilim-all.kz/article/10245-Qos-ishek> (06.09.2020)

³ https://www.azattyq.org/a/Kazakhstan_dombira_/1605274.html (07.09.2020)

Orhan Söylemez, Ayabek Bayniyazov, Şapagat Jalmahanov. **Ozanların Gözüyle/Sözüyle Dombıra**. Анкара: «Bengü» баспасы, Yayın No: 342. 2021.

Dombıra Parçaları

Dombıraların dış görünüşlerine, parçaları ve tel sayılarına, ses özelliklerine, ses diyapazonuna vd. bağlı olarak günümüzde çeşitli adlandırmaları vardır: *üş işekti* /üç telli/ dombıra, *keñ şanaktı* /geniş gövdeli/ dombıra, *kuvis moyın* /oyma saplı/ dombıra, *büktemeli* /katlanabilir/ dombıra, *jelbezekti* /kapağın üst kısmına ek olarak takılan ince tahtalı/ dombıra, *tumar* /muskalı/ dombıra, *kos şanaktı* /çift gövdeli/ dombıra, *kos moyın* /çift saplı/ dombıra, *üşem* /gövdesi üç daire şeklinde bütün ağaçtan oyularak yapılan/ dombıra.⁴ Genelde dombıra herkesin bildiği gibi tek saplıdır.

Dombırada üç tane *tiyek* (köprü) vardır: *şaytan tiyek* veya *joğarı tiyek* (köprücük, üst eşik), *ortan tiyek* veya *negizgi tiyek* (göğüs eşiği) ve *tabaldırık* veya *tüyme* (dip eşik). Bunlardan üst ve alt tiyeklerin yeri (eşikler) sabittir, ancak göğüs üstünde bulunan *ortan tiyek* (eşik) dombıranın kapağına yapıştırılmadan ileri ve geri hareket ettirilebilir.⁵

⁴ Bkz: *Qazaq Medeniyeti* (Ensiklopediyalıq Anıqtamalıq). (2010). "Dombra maddesi." Almatı: Aruna Yayınları, s. 201; B. Sarıbayev. (1981). *Qazaqtıñ Muzikalıq Aspaptarı*. Almatı; D. Şoqparulı. (1996). *Dombra Jasav*. Almatı.

⁵ <https://informburo.kz/kaz/azatan-bryn-dombyra-bolan-dombyrany-tarihyn-blesz-be-.html>

Gramer konusu: -AcAk'lı DOLAYLI ANLATIM

Bir başkasının söylediği gelecek zamana ait bir cümleyi, bu cümleyi aktaran kişi kendi cümlesi içinde yeniden düzenleyerek söyler.

eylem + -(y)AcAk + iyelik eki + belirtme durum eki

Olumlu

Benim yaz-**acağ-ım-ı** söyledi. Bizim yaz-**acağ-ımız-ı** söyledi.
Senin yaz-**acağ-ın-ı** söyledi. Sizin yaz-**acağ-ınız-ı** söyledi.
Onun yaz-**acağ-ı-n-ı** söyledi. Onların yaz-**acak-lar-ı-nı** söyledi.

Olumsuz

Benim yaz-**ma-y-acağ-ım-ı** söyledi. Bizim yaz-**ma-y-acağ-ımız-ı** söyledi.
Senin yaz-**ma-y-acağ-ın-ı** söyledi. Sizin yaz-**ma-y-acağ-ınız-ı** söyledi.
Onun yaz-**ma-y-acağ-ı-n-ı** söyledi. Onların yaz-**ma-y-acak-ları-n-ı** söyledi.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Müdür, bize “Yarın toplantı olacak.” dedi. (Doğrudan anlatım)
Müdür, bize yarın toplantı ol**acağımı** söyledi. (Dolaylı anlatım)
2. Babam, anneme “Hafta sonu misafir gelecek.” dedi. (Doğrudan anlatım)
Babam, anneme hafta sonu misafir gele**ceğini** söyledi. (Dolaylı anlatım)
3. Suna, bana “Yarın İstanbul’a gideceğim.” dedi. (Doğrudan anlatım)
Suna, bana yarın İstanbul’a gide**ceğini** söyledi. (Dolaylı anlatım)
4. Seher, bana “Ben sana yardım edeceğim.” dedi. (Doğrudan anlatım)
Seher, *kendisinin* bana yardım ed**eceğini** söyledi. (Dolaylı anlatım)

DEĞERLENDİRME 1

Aşağıdaki cümleleri dolaylı anlatıma çeviriniz.

1. Cemile, bana “Önümüzdeki hafta teyzemi ziyaret edeceğim.” dedi.
2. Öğretmen, bize “Yarın sabah pikniğe gideceğiz.” dedi.
3. Duygu, bana “Bu akşam anneme mektup yazacağım.” dedi.
4. Sinem, bana “Yarın Buket’le Taksim’de buluşacağız.” dedi.
5. Selim, bana “Derya bugün alışveriş yapmayacak.” dedi.
6. Müge, Gamze’ye “Bu akşam konsere gitmeyeceğim.” demiş.
7. Aysel, bana “Üç ay sonra doğum yapacağım.” dedi.
8. Hatice, bize “Ablam bu yaz tatilinde evlenecek.” dedi.
9. Arkadaşım, bana “Film yarın saat sonra başlayacak.” dedi.
10. Öğretmen, bize “Yarın toplantı olduğu için ders yapmayacağız.” dedi.

Gramer konusu: SORU CÜMLELERİNDE -ACAK'LI DOLAYLI ANLATIM

Bir başkasının gelecek zamana ait olarak sorduğu soruyu, başka bir kişiye aktarmak için kullanılır. Ancak, soru cümlesini aktaran kişi, bu soru cümlesini, kendi cümlesi içinde yeniden düzenleyerek söyler.

eylem + -Ip eylem + mA + -y AcAk + iyelik eki + belirtme durum eki

Benim gelip gelmeyeceğimi sordu. Bizim gelip gelmeyeceğimizi sordu.
Senin gelip gelmeyeceğini sordu. Sizin gelip gelmeyeceğinizi sordu.
Onun gelip gelmeyeceğini sordu. Onların gelip gelmeyeceklerini sordu.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Leyla, bana “Yarın okula gelmeyecek misin?” diye sordu. (Doğrudan anlatım) Leyla, bana yarın okula gelip gelmeyeceğimi sordu. (Dolaylı anlatım) 2. Kızım, bana “Beni parka götüreceksin mi?” diye sordu. Kızım, bana kendisini parka götürüp götürmeyeceğimi sordu. 3. Öğrenci, öğretmene “Türkçe kursu açılacak mı?” diye sordu. Öğrenci, öğretmene Türkçe kursunun açılıp açılmayacağını sordu. 4. Garson, bize “Yemekten sonra kahve içecek misiniz?” diye sordu. Garson, bize yemekten sonra kahve içip içmeyeceğimizi sordu.

DEĞERLENDİRME 2

Aşağıdaki cümleleri dolaylı anlatıma çeviriniz.

1. Kardeşim, anneme “Tatilde Alanya’ya gidecek miyiz?” diye sordu. 2. Annem, bana “Bu çamaşırları ütüleyecek misin?” diye sordu. 3. Biz, öğretmene “Bu ders kompozisyon yazacak mıyız?” diye sorduk. 4. Mustafa, bize “Siz benimle tiyatroya gelmeyecek misiniz?” diye sordu. 5. Ben, Selim’e “Bir daha Nuran’la konuşmayacak mısın?” diye sordum. 6. Özlem, bana “Bugün işe gidecek misin?” diye sordu. 7. Didem, Özge’ye “Gelecek yaz evlenecek misin?” diye sordu. 8. Banu, Ayşe’ye “Bir çay daha içecek misin?” diye sordu. 9. Filiz, bana “Hafta sonu tiyatroya gidecek misin?” diye sordu. 10. Ben, taksi şoförüne “Uçağa yetişebilecek miyiz?” diye sordum. 11. Ben, Mehtap’a “Yarın müdürle konuşacak mısın?” diye sordum. 12. Nurcan, Abdullah’a “Maaşıma zam yapacak mısın?” diye sordu.
-

ÜNİTE 3 A

Ders Konusu: -Dik'Lİ DOLAYLI ANLATIM

- eylem + -Dik + iyelik eki + belirtme durum eki
- ARAŞTIRMA MAKALESİ: DÖRT ÇEŞİT EVCİL HAYVANI İLE İLGİLİ ÇOBAN ŞİİRLERİ
- DEĞERLENDİRME

Araştırma Makalesi: Dört Çeşit Evcil Hayvanı İle İlgili Çoban Şiirleri

Kazak sözlü edebiyatından dört çeşit evcil hayvanı ile ilgili çoban şiirleri vardır. Kazak Edebiyatı araştırmacılarından Gabdullin, *Kazak Halkının Sözlü Edebiyatı* adlı ders kitabında Kazak Türklerinde eskiden beri anlatıla gelen *dört çeşit evcil hayvanın* yaradılışı ile ilgili “Qazıgurt (bundan sonra Kazıkurt) Dağı” efsanesinden bahsetmiştir. O, Kazak Edebiyatında, çoban şiirlerinin ilk nüshaları İslam dininden önce çok Tanrıculığa inanıldığı Şamanlık dönemlerinde ortaya çıktığını ileri sürmüştür (Gabdullin, 1974: 40-41). Kazıkurt Dağı ile ilgili mitolojik motifteki efsanelerden birinde, bu Hüda (Allah) önce Yer ile Gök’ü yarattığında Kazıkurt Dağı’nı da beraberinde yaratmış diye başlar. Eski dinî kavramlarla ilgili bu efsanede, Hz. Nuh Peygamber zamanında olan tufan anlatılır.

Dinî motifli bu rivayete göre, selden bir tek pek de yüksek olmayan Kazıkurt Dağı kalmış. Kazıkurt Dağı’nın Günbatımı (Batı) tarafında küçük bir düz alan varmış. Orası Hz. Nuh Peygamber’in gemisinin durduğu yermiş. Ayrıca Kazıkurt Dağı’nın başında bir mağara varmış. Mağaranın üzerine bir ağaç dikiliymiş ve orası da Kazıkurt Ata’nın mezarıymış. Başka yerleri bulut kapatsa da, Kazıkurt Dağı’nın başını bulut kaplamazmış. Eğer Kazıkurt Dağı’nın başını bulut kaplayıp dağ göze görünmez olduğunda,

yaşlılar “Kazıkurt Dağı yas tuttu” diyormuş. O zaman kadınlar da yüzlerini kapatırlar ve Kazıkurt Dağı’nı bulut kapladığında mutlaka yağmur yağar diye dışarıda kalan eşyalarını eve taşırlarmış.

(https://www.balakai.kz/ertegler/anyz_ertegiler/656-azrt-tauy.html)

Eski Türkler, tabiatta bulunan hemen her şeyin arkasında bir takım gizli güçlerin varlığını kabul etmişler; örneğin, dağ, tepe, kaya, pınar, su kaynağı, mağara, ağaç, orman, göl, demir, kılıç, ateş, ocak ve benzeri varlıkların canlı bir ruha sahip olduklarına inanmışlardır. Genel anlamda bu ruhları “*sahip*” anlamında “*iye*” olarak adlandırmışlardır (Saritaş, 2017: 49).

Pirlerin bir kısmı tarihte yaşamış, zamanla efsaneleşmiş şahıslardır. Bunun güzel örneğini Kazak efsanelerindeki evcil hayvanların pirleri ile ilgili söylenen dörtlüklerden görürüz. Bu hayvanları tufandan koruyan onların koruyucu iyeleriymiş, yani sahipleriymiş. Örneğin, Atın iyesi, *Jılqısı-ata* (bazen *Qambar-ata* olarak da söylenir), koyunun iyesi, *Şopan-ata*, devenin iyesi, *Oysıl-qara*, ineğin iyesi, *Zeñgi-baba*, keçinin iyesi, *Seksek-ata* diye her birine ad koymuştur (Gabdullin, 1974: 40). Bu efsane, Kazak Türkleri arasında herkes tarafından bilinen bir anlatıdır. Burada dikkatlerimizi çeken husus, her hayvanın kendi pirinin olması ve onlara halk şiirlerinde ata (dede) diye hitap edip ondan medet ummasıdır.

Atın piri “*Qambar ata*” hakkında dörtlük şu şekilde söylenir:

Qazığurttıñ basında keme qalğan,

Ol qasiyet bolmasa nege qalğan?

İşinde eki qulın qalğan eken,

Qılquyırıq-Qambar ata sodan qalğan (Bakbergenov, 1984: 15).

Kazıkurt’un başında gemi kalmış,

O, kutsal olmazsa, niye kalmış?

Geminin içinde iki tay kalmış,

Kalkuyruk-*Qambar ata* bundan türemiş.

Diğer evcil hayvanlarla ilgili dörtlükler de şeklen aynıdır. İlk iki mısra (*Qazıkurt’un başında gemi kalmış, O, evliya olmazsa, niye kalmış?*) hiç değişmez. Üçüncü mısrada evcil hayvanın yavrusu orada kaldığı ve dördüncü mısrada ise hayvanların ondan çoğaldığı dile getirilmiştir.

Devenin piri “*Oysıl-qara*” hakkında dörtlük şu şekilde söylenir:

Qazığurttıñ basında keme qalğan,

Ol qudiret bolmasa nege qalğan?

Kemedede eki bota bolğan eken,

Oysılqara değan söz sodan qalğan (Bakbergenov, 1984: 14).

Kazıkurt'un başında gemi kalmış,

O, evliya olmazsa niye kalmış?

Gemide iki deve yavrusu varmış,

Oysılqara sözü oradan gelmiş.

Oysılqara, eskideki Kazakların inanışına göre devenin koruyucusu, piri. Oysılqara, İslam tarihinde Hz. Muhammed'e olan sevgisiyle bilinen, evliya olarak saygı gören Veysel Karanî'nin ismiyle ilişkelendirilir (KADS, C. XII: 639).

İneğin piri "Zeñgi Baba" hakkındaki dörtlük de şu şekilde söylenir:

Qazığurttıñ basında keme qalğan,

Ol keremet bolmasa nege qalğan?

İşinde eki buzav uyıqtap qaptı,

Zeñgi Baba değan söz sodan qalğan (Bakbergenov, 1984: 14).

Kazıkurt'un başında gemi kalmış,

O, evliya olmazsa, niye kalmış?

Gemide iki buzağı uyumuş kalmış,

Zeñgi Baba sözü oradan gelmiş.

Kazak Türkçesi Sözlüğünde, *Zeñgi baba* veya *Zeñgi ata* hakkında şöyle açıklama getirilmiştir: Zeñgi baba, Kazakların mitolojik dünya görüşünde ineğin iyesi (sahibi), piri. Halk, her evcil hayvanın kendi Tanrısı, iyesi (sahibi) var diye inanmıştır. (KADS, C. VII: 130).

Zeñgi baba ismi, İslâm Ansiklopedisi adlı eserde Zengi Ata olarak geçtiğini görüyoruz. Onun hakkında böyle bahsetmiştir: *Zengi Ata* (ö. 656/1258) *Orta Asyalı Yesevi Şeyhi. Asıl adı Ay Hoca olduğu nakledilir. Zengi Ata diye bir ün kazanmıştır. Taşkent yakınlarında bir köyde çobanlık yapmıştır... İlk eğitimini Arslan Baba'nın (Bâb) neslinden gelen babası Tâc Hoca'dan aldı. Babasının vefatından sonra Ahmed Yesevî'nin halifelerinden Hakîm Ata'ya intisap etti ve halifesi oldu...* (İslâm Ansiklopedisi, 2013, C. 44: 261-262). Görüldüğü gibi, Zeñgi baba ismi efsaneleştirilerek ineğin piri,

hamisi, koruyucusu haline gelmiştir. Oysa Zeñgi baba, İslâm Ansiklopedisi ve diğer kaynaklara göre tarihte yaşamış Orta Asyalı Yesevi Şeyhi'dir.

Koyunun piri “Şopan ata” hakkında dörtlük de şu şekilde söylenir:

Qazığurttıñ basında keme qalğan,

Ol kiyeli bolmasa nege qalğan!?

İşinde eki qozı bolğan eken,

Şopan ata degen söz sodan kalğan (Bakbergenov, 1984: 14).

Kazıkurt'un başında gemi kalmış,

O, evliya olmazsa, niye kalmış?

Gemide iki kuzu varmış,

Çoban ata sözü oradan gelmiş.

Şopan ata (Çoban ata), Kazak sözlü edebiyatında koyunun piridir. Kazak Edebî Dili Sözlüğü'nde Şopan ata ilgili şöyle demektedir: Şopan ata, mitolojide koyunun piridir... Halk arasında çiftçilerin, koyunların piri Şopan ata'ya yalvarıp dua ettiğine dair birçok efsane-masal vardır (KADS, C. XV: 401). Kırgız Türkleri'nde bu sözcük *Çolpon ata* olarak geçmektedir. Sözlükteki anlamı: Çolpon ata, koyunun koruyucusu, hamisi (Arıkoğlu, C.I. 2017: 744).

Burada belirtmeliyiz ki, Kazak Türklerinde koyunun piri, Çoban-ata'nın da tarihte yaşamış, fakat zamanla efsaneleşmiş bir kişi olduğuna dair efsaneler vardır. Araştırmacılara göre, Şopan ata XIII.-XIV. yüzyıllarda yaşamış ve Hoca Ahmet Yesevi şeyhlerindendir. Tarihte yaşamış bir kişi olmasına rağmen onunla ilgili halk arasında koyunun hamisi, piri olarak efsaneler çokça yaygındır. Günümüzde Batı Kazakistan'daki Aktav şehrine 200 km. uzaklıktaki Senek kenti çevresinde Şopan ata'nın yaptırdığı cami vardır. Efsaneye göre, Şopan ata buradan Hoca Ahmet Yesevi' nin asasını bulmuş ve asayı bulduğu yerde de on bir odası olan yer altı camisini yaptırmaya karar vermiştir. Yere diktiği asa da sonradan ağaca dönüşmüştür. Ağaç, şimdi 800 yıllık bir ağaç olmuş. Halkın ağacı etrafını üç defa dönen kişi bütün hastalıklarından kurtulmuş gibi inancı da vardır (<https://adebiportal.kz/kz/characters/view/1>)

Kazak Türklerinde keçinin piri, Şekşek ata'dır. Bazen Seksek ata olarak söylenmektedir. Kazak Edebî Dili Sözlüğü'nde şöyle açıklama getirilmiştir. Şekşek ata (Şekşek ata), keçinin piri, iyesi (sahibi). Şekşek ata, halk arasında keçinin piri olarak bilinir (KADS, C. XV: 330). Kırgız Türkçesinde de

keçinin hamisi Çıçan ata'dır (Orozobayev, 2011: 194). Araştırmacılara göre, Şekşek ata veya Seksek ata da Yesevi tarikatından gelen Seksek Hoca adlı evliyanın adıdır. Halk arasında keçinin piri, hamisi Seksek (Şekşek, Söksök, Süksük) ata ile ilgili söylenen efsaneler yaygındır. Onun Hoca Ahmet Yesevi'nin yanına 14 yaşında geldiği ve 12 yıl hizmet ettiği bilinmektedir. Seksek atanın da mezarı Güney Kazakistan'ın Sariağaç ilçesine bağlı Jibek Joli köyünün yakınında olduğu söylenmektedir (<https://kozhal.kz/20209012-seksek-ata>).

Çoban şiirlerindeki dört çeşit hayvanın Tanrılarına, pirlerine yalvarması eski inanışlarla ilgilidir. Evcil hayvahlarla ilgili şiirlerde “Hayvanıma hastalık, veba bulaştırma!”, “Hastalık ve musibetlerden hayvanlarımızı koru!”, “Hayvanlarımızın sayısını çoğalt!...” diye halk, hayvan pirlerinin her birine tek tek isteklerini söylemiştir. Çünkü çoban için dua önemlidir. O, yiyecek kaynaklarını evcilleştirdiği hayvanlar sayesinde büyük ölçüde garanti altına almıştır. Kuraklık ve yaygın bulaşıcı hastalıklar dışında doğal afet korkusu yoktur. Bunlar ve türevlerinin gerçekleşmemesi için dua etmek onun hayatını idame ettirmeye yeterlidir (TDET, C. I. 2001: 72).

Sonuç olarak, Kazak sözlü edebiyatında dörtlük şeklinde söylenen çoban şiirlerinde adı geçen pirler, Yesevilik tarikatından gelen tarihi şahsiyetler veya evliyalardır. Genelde İslam'da, Tarikat veya mesleğe yenilik getiren, onu canlandıran, yaygınlaştıran kişiye pir-i sâni denildiği ve her hangi mesleğin kutsallığına işaret edip o mesleğin başlangıcında bir manevi üstadının olduğuna inanıldığı bilinir. Kazak Türkleri de, her evcil hayvanın koruyucusu olduğuna inanmış ve onun pirlerine karşı saygılı davranmıştır. Bunun nedeni, halk arasında evcil hayvanlara saygısız ve kaba davranıldığında onun pirlerine de saygısızlık yapıldığı inancı üstündür. Bu dünya görüşünü de kendi sözlü edebiyatı ürünlerine yansıttığını yukarıdaki örneklerden görmekteyiz.

Kaynakça

1. ARIKOĞLU, Ekrem vd. (2017). *Kırgızca-Türkçe Sözlük*. Cilt I. II. Bişkek: Manas Üniversitesi Yayınları.
2. ARIKOĞLU, Ekrem vd. (2017). *Kırgızca-Türkçe Sözlük*. Cilt II. Bişkek: Manas Üniversitesi Yayınları.
3. BAQBERGENOV, Sövirbek. (1984). *Qazıgurttıñ Basında Keme Qalğan*. Almatı: Jalın Yayınları.
4. GABDULLİN, Malik. (1974). *Qazaq Halqınıñ Auz Ádebiyeti*. Almatı: Mektep Yayınları.
5. İslâm Ansiklopedisi. Cilt 43, Cilt 44. (2013). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
6. KEDS. (2011). Kazak Edebi Dili Sözlüğü. I-XV Cilt. Almatı: Ahmet Baytursınulı Dil Bilimi Enstitüsü Yayınları.

7. OROZOBAYEV, Mayrambek. (2011). *Kırgızcadaki Pir İnancıyla İlgili Bazı Kelimeler Üzerine*. Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi.

8. SARITAŞ, Süheyla. (2017). «Türk Mitolojisinde Ak İyeler», Türk Mitolojisine Giriş. 3. Genişletilmiş Baskı. Ankara: Gazikitabevi Yayınları, s. 49-61.

9. TDET (2001). *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*. Cilt I, II, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Yukarıdaki Araştırma Makalesinin kaynağı: Ayabek BAYNİYAZOV. Kazak Türklerinde Hayvancılıkla İlgili Şiirlerde Pir Adları Üzerine. М.Томановтың жылдығына арналған «Түркітанудағы диахрондық парадигма» атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары, Алматы, 2022.

Gramer konusu: -Dik’Lİ DOLAYLI ANLATIM Bir başkasının söylediği geçmiş zamana ait bir cümleyi, bu cümleyi aktaran kişi kendi cümlesi içinde yeniden düzenleyerek söyler.

eylem + -Dik + iyelik eki + belirtme durum eki

Olumlu

Benim geldiğimi söyledi. **Bizim** geldiğimizi söyledi.

Senin geldiğini söyledi. **Sizin** geldiğinizi söyledi.

Onun geldiğini söyledi. **Onların** geldiklerini söyledi.

Olumsuz

Benim gelmediğimi söyledi. **Bizim** gelmediğimizi söyledi.

Senin gelmediğini söyledi. **Sizin** gelmediğinizi söyledi.

Onun gelmediğini söyledi. **Onların** gelmediklerini söyledi.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Meltem, bize “Dün sinemaya gittim.” dedi. (Doğrudan anlatım)

Meltem, bize dün sinemaya gittiğini söyledi. (Dolaylı anlatım)

2. Öğretmen, bize “Sınavlarınızı okudum.” dedi. (Doğrudan anlatım)

Öğretmen, bize sınavlarınızı okuduğunu söyledi. (Dolaylı anlatım)

3. Ben, arkadaşşıma “Dün alışveriş yaptım.” dedim. (Doğrudan anlatım)

Ben, arkadaşşıma dün alışveriş yaptığımı söyledim. (Dolaylı anlatım)

4. Duygu, bana “Daha uçak biletimi almadım.” dedi. (Doğrudan anlatım)

Duygu, bana daha uçak biletini almadığını söyledi. (Dolaylı anlatım)

Aşağıdaki cümleleri dolaylı anlatıma çeviriniz.

1. Meral, bana “Geçen kış İstanbul’a çok kar yağdı.” dedi. 2. Selda, bana “Biz tatilde İzmir’e gittik.” dedi. 3. Ufuk, annesine “Ablam okuldan biraz önce döndü.” dedi. 4. Melek, bana “Aysel ile Berk üç ay önce evlendiler.” dedi. 5. Öğrenci, öğretmene “Dün akşam ödevimi yapmadım.” dedi. 6. Ben,

Leyla'ya "Aslı partide Sinan'la dans etti." dedim. 7. Ben, Figen'e "Derya dün temizlik yapmadı." dedim. 8. Umut, bana "Ben daha önce bu kitabı okumadım." dedi. 9. Öğrenciler, bana "Çok yorulduk." dediler. 10. Murat, Mete'ye "Dün akşam çok güzel bir film izledim." dedi. 11. Hande, bana "Dün okula gitmedim." dedi. 12. Mert, Sevgi'ye "Maçı bizim takım kazandı." dedi.

Örnekteki gibi yanıtlayın

A- Ahmet nereye gitti?

B- Ahmet'in nereye gittiğini bilmiyorum.

A : Yusuf niçin böyle yaptı?

Sen :

A: Bugün dolar ne kadar?

Sen:

A: Can nereli?

Sen:

ÜNİTE 3 B

Ders Konusu: -Dik’li Dolaylı Anlatım’ın Gereklik Kipinde Kullanımı

- Soru Cümlelerinde -Dik’li Dolaylı Anlatım
- ÇALIKUŞU
- DEĞERLENDİRME

ÇALIKUŞU

Feride İstanbul’da doğar. Küçük yaşta anne ve babasını kaybeder. Feride’yi teyzesi büyütür. Feride Fransız yatılı okulunda okur. Çok yaramazdır, bu yüzden arkadaşları ona “Çalıkuşu” adını takarlar. Çünkü Feride de çalıkuşuları gibi hareketlidir. Feride, yaz tatillerini teyzesinin köşkünde geçirir. Teyzesinin oğlu Kâmrân ile birbirlerini severler ve nişanlanırlar. Bir kadın düğün günü Feride’ye bir mektup getirir. Mektupta “Kâmrân’ın İsviçre’de bir sevgilisi var.” diye yazar. Feride mektubu okur, Kâmrân’ı bırakır ve kaçır. Feride, Anadolu’nun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yapar. Genç ve güzel Feride hakkında çeşitli dedikodular çıkar. Doktor Hayrullah Bey ile tanışır. Hayrullah Bey Feride’yi kızı gibi korur. Halkın dedikodusu üzerine onunla kâğıt üzerinde evlenir. Fakat aralarında sadece baba-kız ilişkisi vardır. Feride o sıralar bir günlük tutar, o zaman her şeyi bu deftere yazar. Hayrullah Bey bu defteri bulur, okur ve saklar. Bir süre sonra Hayrullah Bey hastalanır. Feride’ye ‘Ben öldükten sonra teyzenin yanına git ve bu zarfı Kâmrân’a teslim et.’ der. Hayrullah Bey’in ölümünden sonra Feride teyzesinin evine gider, zarfı Kâmrân’a verir. Zarfın içinde Hayrullah Bey’in bir mektubu ile Feride’nin günlüğü vardır. Hayrullah Bey, Kâmrân’a ‘Feride’yi bir daha bırakma.’ diye yazar. Kâmrân mektubu ve Feride’nin günlüğünü sabaha kadar okur, her şeyi öğrenir. Artık Feride’yi bırakmaz, evlenirler.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Feride nerede doğar? 2. Feride’yi kim büyütür? 3. Okulda Feride’ye neden Çalıkuşu ismini takarlar? 4. Feride Anadolu’da ne iş yapar? 5. Feride Hayrullah Bey ile niçin evlenir?

Grammer konusu: -Dik’li Dolaylı Anlatım’ın Gereklik Kipinde Kullanımı

Bu yapı, bir başkasının gereklik kipinde söylediği bir cümleyi, başka bir kişiye aktarmak için kullanılır.

eylem + -mA + iyelik eki + gerek + -tik + iyelik eki + belirtme durum eki

Olumlu

Benim yapmam gerektiğini, Bizim yapmamız gerektiğini söyledi.
Senin yapman gerektiğini, Sizin yapmanız gerektiğini söyledi.
Onun yapması gerektiğini, Onların yapmaları gerektiğini söyledi.

Olumsuz

Benim yapmamam gerektiğini Bizim yapmamamız gerektiğini
Senin yapmaman gerektiğini yapmamanız gerektiğini
Onun yapmaması gerektiğini Onların yapmamaları gerektiğini söyledi.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Zuhal, bana “Bu akşam çok çalışmalıyım.” dedi. (Doğrudan anlatım)
Zuhal, bana bu akşam çok çalışması gerektiğini söyledi. (Dolaylı anlatım)
2. Annem, bana “Montunu giymelisin.” dedi. (Doğrudan anlatım) Annem, bana montumu giymem gerektiğini söyledi. (Dolaylı anlatım)
3. Zeynep, Fatih’e “Betül’e her şeyi dürüstçe anlatmalısın.” demiş. (Doğrudan anlatım)
Zeynep, Fatih’e Betül’e her şeyi dürüstçe anlatması gerektiğini söylemiş. (Dolaylı anlatım)
4. Babam, bize “Büyüklerinize karşı saygılı davranmalısınız.” dedi. (Doğrudan anlatım) Babam, bize büyüklerimize karşı saygılı davranmamız gerektiğini söyledi. (Dolaylı anlatım)

Aşağıdaki cümleleri dolaylı anlatıma çeviriniz.

1. Müdür Bey, Özlem’e “İşe daha erken gelmelisin.” dedi.
2. Polis, sürücüye “Arabanızı buraya park etmemelisiniz.” dedi.
3. Öğretmen, bize “Yarına kadar bu üniteyi bitirmelisiniz.” dedi.
4. Doktor, babama “Bundan sonra sigara içmemelisin.” dedi.
5. Annem, bana “Eve daha erken gelmelisin.” dedi.
6. Ben, Hatice’ye “Düşünmeden karar vermemelisin.” dedim.
7. Annesi, Figen’e “Yarın evde kalıp temizlik yapmalısın.” demiş.
8. Öğretmen, bize “Sınavda sakın olmalısınız.” dedi.
9. Melek, kızına “Hiçbir zaman yalan söylememelisin.” dedi.
10. Babam, bana “Başarılı olmak için çok çalışmalısın.” dedi.

Gramer konusu: Soru Cümlelerinde -Dik’li Dolaylı Anlatım

Bir başkasının geçmiş zamana ait olarak sorduğu soruyu, başka bir kişiye aktarmak için kullanılır. Ancak, soru cümlesini aktaran kişi, bu soru cümlesini, kendi cümlesi içinde yeniden düzenleyerek söyler.

eylem + -Ip eylem + mA + -dik + iyelik eki + belirtme durum eki

Benim gelip gelmediğimi sordu.
Senin gelip gelmediğini sordu.
Onun gelip gelmediğini sordu.

Bizim gelip gelmediğimizi sordu.
Sizin gelip gelmediğinizi sordu.
Onların gelip gelmediklerini sordu.

Örnek:

1. Öğretmen, bana “Ödevini yaptın mı?” diye sordu. (Doğrudan anlatım)
Öğretmen, bana ödevimi yapıp yapmadığımı sordu. (Dolaylı anlatım) 2.
Annem, bana “Bulaşıkları yıkadın mı?” diye sordu. (Doğrudan anlatım)
Annem, bana bulaşıkları yıkayıp yıkamadığımı sordu. (Dolaylı anlatım) 3.
Öğretmen, bize “Daha önce hiç Türkiye’ye gittiniz mi?” diye sordu.
(Doğrudan anlatım) Öğretmen, bize daha önce Türkiye’ye gidip
gitmediğimizi sordu. (Dolaylı anlatım)
4. Babam, anneme “Çocuklar dün parkta oynadılar mı?” diye sordu.
(Doğrudan anlatım) Babam, anneme çocukların dün parkta oynayıp
oynamadıklarını sordu. (Dolaylı anlatım)
-

Aşağıdaki cümleleri dolaylı anlatıma çeviriniz.

1. Ben, kardeşime “Ödevin bitti mi?” diye sordum. 2. Ben, Natalia’ya “Sen hiç Türkiye’ye gittin mi?” diye sordum. 3. Mehmet, bana “Özlem bugün beni aradı mı?” diye sordu. 4. Selim, Leyla’ya “Akşam yemeğini hazırladın mı?” diye sordu. 5. Ömer, bana “Bu filmi daha önce gördün mü?” diye sordu. 6. Ben, Selma’ya “Geçen yıl İzmir’e kar yağdı mı?” diye sordum. 7. Ayşe, bana “Bugün okulda Ece’yi gördün mü?” diye sordu. 8. Aykut, bana “Yarın akşam bize gelecek misin?” diye sordu. 9. Ben, Hülya’ya “Yarın sabah tenis oynayacak mısın?” diye sordum. 10. Ablam, bana “Hafta sonu konsere gidecek misin?” diye sordu. 11. Polis, sürücüye “Ehliyetinizi gösterin.” dedi. 12. Müdür, Berke’ye “Yarın sabah işe erken gel.” dedi. 13. Tarık, bana “Seni bir saat sonra arayacağım.” dedi. 14. İpek, bana “Hemen eve gitmeliyim.” dedi. 15. Öğretmen, bize “Her gün bir gazete okumalısınız.” dedi. 16. Doktor, Buket’e “Bebegin yanında sigara içme.” dedi. 17. Ben, öğrencilerime “Soruları dikkatli okuyun.” dedim. 18. Öğrenciler, öğretmene “Ders bitti mi?” diye sordular. 19. Ben, İlayda’ya “Erken gel, beni burada bekletme.” dedim. 20. Annem, bana “Yarın sabah erken kalkacak mısın?” diye sordu.
-

ÜNİTE 4 A

Ders Konusu: İŞTEŞ VE DÖNÜŞLÜ EYLEM (FİİL) EKLERİ

- NASREDDİN HOCA FIKRALARI
- AVRUPA TURU
- UYGULAMA

NASREDDİN Hoca Fıkraları

Bir gün Nasreddin Hoca'nın bir komşusu Hoca'nın kapısını çalmış. Nasreddin Hoca "Merhaba komşu. Nasılsın, iyi misin?" diye sormuş. Komşusu "Sağol Hocam, iyiyim." diye cevap vermiş. Komşusu; "Hocam, senden bir şey rica edeceğim, kasabaya gideceğim, eşeğini iki saat için bana verir misin?" diye sormuş. Nasreddin Hoca eşeğini komşusuna vermek istememiş. "Ah komşucuğum, eşek evde değil." diye cevap vermiş. Tam bu sırada eşek içeriden uzun uzun anırmış. Komşu eşeğin sesini duymuş. "Hocam, peki bu ses ne? Eşek evde ama sen bana yok diyorsun." demiş. Nasreddin Hoca komşusuna kızmış ve "Ayıp komşu, çok ayıp! Benim sözüme inanmıyorsun. Eşeğin sözüne mi inanıyorsun?" diye cevap vermiş.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Nasreddin Hoca'nın komşusu neden Nasreddin Hoca'nın eşeğini istemiş?
2. Nasreddin Hoca komşuya ne cevap vermiş?
3. Nasreddin Hoca'nın komşusu neden Nasreddin Hoca'ya inanmamış?
4. Nasreddin Hoca komşusuna neden kızmış?

AVRUPA TURU

Ali: Merhaba!

Görevli: Merhaba efendim, buyurun! Nasıl yardımcı olabilirim?

Ali: Ben eşimle beraber Avrupa turuna çıkmak istiyorum. Bana bununla ilgili bilgi verebilir misiniz?

Görevli: Sizin için çok güzel bir kampanyamız var. Bu kampanyamızın gezi programı şöyle: Londra'dan başlayacaksınız, orada Londra Kulesi'ni gezeceksiniz. Daha sonra Buckingham Sarayı'nı göreceksiniz. Oradan Liverpool'a geçeceksiniz.

Ali: Peki, İngiltere'de kaç gece kalacağız?

Görevli: İngiltere'de 2 gece kalacaksınız. Oradan Fransa'ya geçeceksiniz. Fransa'da Eyfel Kulesi'ni, Seine Nehri'ni, Şanzelize'yi gezeceksiniz. Orada da 2 gece kalacaksınız. Fransa'dan İtalya'ya geçeceksiniz.

Ali: Anladım ama bizim fazla zamanımız yok. Tatilden hemen sonra işe başlamak istemiyoruz çünkü çok yorucu oluyor.

Görevli: Tatiliniz kaç gün?

Ali: İki hafta.

Görevli: Tamam! Her şey çok güzel olacak. Toplam 6 gece 7 günlük bir gezi programına katılacaksınız. İtalya’da Napoli’yi Pisa Kulesi’ni ve Milano’yu gezeceksiniz. Dinlenmek için de bol bol vaktiniz olacak.

Ali: Tamam, bizim için uygun ödeme planı nasıl olacak?

Görevli: Nakitte indirim yapıyoruz ama isterseniz kredi kartına 8 taksit de yapabiliriz.

Ali: Toplam ne kadar olacak?

Görevli: 2 kişi toplam 2000 TL.

Ali: Teşekkür ederim. Kredi kartımla ödeyeceğim.

Görevli: Tamam efendim! Size iyi tatiller! Tekrar bekleriz.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Ali eşiyle beraber nereye gitmek istiyor? 2. Tur nereden başlayacak? 3. İngiltere’de nereleri gezecekler? 4. Fransa’da Versay Sarayı’nı gezecekler mi? 5. Ali ödemeyi nasıl yapacak?

Gramer konusu: İŞTEŞ EYLEM (FİİL)

İşteş eylem, bir işin beraber ya da karşılıklı yapıldığını anlatmak için kullanılır.

eylem + ş... ad + leş...

Bir işi karşılıklı yapma

İşteş eylemler: anla-ş-mak, dert-leş-mek, küs-üş-mek, sür-üş-mek, at-ış-mak, döv-üş-mek, mektup-laş-mak, şaka-laş-mak, ayrı-ş-mak, el sık-ış-mak, oyna-ş-mak, tak-ış-mak, bak-ış-mak, gör-üş-mek, öde-ş-mek, tanı-ş-mak, bağır-ış-mak, gül-üş-mek,öp-üş-mek, tart-ış-mak, bekle-ş-mek, hesap-laş-mak, ört-üş-mek, telefon-laş-mak, bir-leş-mek, it-iş-mek, öt-üş-mek, toka-laş-mak, boz-uş-mak, kaç-ış-mak, randevu-laş-mak, uç-uş-mak, böl-üş-mek, kap-ış-mak, rast-laş-mak, uyu-ş-mak, bul-uş-mak, karşı-laş-mak, rest-leş-mek, vur-uş-mak, carp-ış-mak, kokla-ş-mak, selam-laş-mak, yaz-ış-mak, çek-iş-mek, kucak-laş-mak, sev-iş-mek, yumruk-laş-mak, dayan-ış-mak, küfür-leş-mek, söz-leş-mek, zıt-laş-mak.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Mehmet Bey, Yusuf Bey’e selam verdi. Yusuf Bey, Mehmet Bey’e selam verdi. Mehmet Bey ile Yusuf Bey selamlaştılar. 2. Ömer arkadaşına veda etti. Arkadaşı Ömer’e veda etti. Ömer arkadaşıyla vedalaştı. 3. Selim, Nihal’e baktı. Nihal, Selim’e baktı. Selim ile Nihal baktılar.

Bir işi beraber yapma

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Çocuklar bahçede koşuştular.
2. Yolcular durakta bekliyor.
3. Yağmurda herkes bir tarafa kaçtı.

UYGULAMA

Lütfen işteş eylemle doldurunuz

İlkbahar gelince insanlar değişir. Mutlu olurlar. Daha az çalışmak daha çok gezmek isterler. İlkbahar gelince kuşlar ağaçların dallarında öt..... Çiçekler açar. Kelebekler sıcak havada uç..... Güneşin altında kuzular oynar.... Her yer yeşil olur. İnsanlar birbirleriyle daha sık gör..... İlkbahar en çok gençleri etkiler. Onlar kafelerde bul..... , orada randevu..... Sinemaya, parklara giderler. İnsanlar birbirleriyle telefon ve mektup bırakır. Çünkü yüz yüze gör..... daha samimidir. Erkekler açık havada arkadaşlarıyla gör..... için ellerinde çiçeklerle bekle.... Sokaklarda birbirleriyle şaka.....an ve gül.....en gençler görürüz. Eski dostlar gezerken daha sık karşıla..... ve dert..... Hep eskiyi konuşup hasret giderirler. Sokaklar her zamankinden daha hareketlidir. Genelde evden çıkmayan ev kadınları bile camdan cama selam....arak sohbet ederler. Ara sokaklarda çocuklar futbol oynarken bağır..... Çocuklar bazen döv..... . Sonra da boz..... . Bir abileri gelip onları barıştırır. Onlar da kucakla....öp..... ve oyunlarına devam ederler.

Gramer konusu: DÖNÜŞLÜ EYLEM (FİİL)

Bir tümcede işi yapan ile işten etkilenen aynıysa böyle eylemlere dönüşlü eylemler denir.

Dönüşlü Eylemler: alda-n-mak, koru-n-mak, al-ın-mak, kurula-n-mak, ara-n-mak, kuşa-n-mak, bak-ın-mak, mırılda-n-mak, besle-n-mek, öv-ün-mek, bile-n-mek, sabunla-n-mak, boya-n-mak, sakla-n-mak, çek-in-mek, salla-n-mak, sızla-n-mak, döv-ün-mek, soy-un-mak, ed-in-mek, söyle-n-mek, ger-in-mek, sür-ün-mek, giy-in-mek, süsle-n-mek, gizle-n-mek, tak-ın-mak, güce-n-mek, tara-n-mak, hazırla-n-mak, taşı-n-mak, homurda-n-mak, toparla-n-mak, ısla-n-mak, topla-n-mak, inci-n-mek, uza-n-mak, kaşı-n-mak, yıpra-n-mak, kesele-n-mek, yükle-n-mek, kımıl-da-n-mak, zorla-n-mak.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Ayşe Hanım **kendini** yıkıyor. Ayşe Hanım yıkanıyor.
2. Özlem **kendini** süslüyor. Özlem süsleniyor.
3. Aysun parti için **kendini** hazırlıyor. Aysun parti için hazırlanıyor.
4. Murat sınavı kazanınca **kendini** övdü. Murat sınavı kazanınca övündü.

Alıştırma 1

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi dönüşlü yapınız.

1. Çocuk parkta **kendini** oyalıyor. 2. Kızın yaramazlık yapınca **kendini** koltuğun arkasına saklıyor. 3. Kedim yemeğini yedikten sonra **kendini** yalıyor. 4. Palyaço gösteri için **kendini** boyadı. 5. Ahmet Bey tüm parasını kumarda kaybedince **kendini** dövdü. 6. Turistler Türk hamamında **kendilerini** keselediler.

Alıştırma 2

Aşağıdaki tümceleri dönüşlülük ekiyle yapınız.

1. Dedem size çok kızmış. Gün boyu kendi kendine söyle..... 2. Esin akşamki parti için giy....., tara..... ve süsle..... 3. Banu Hanım yeni evine nihayet taşı..... 4. Kızım üniversite sınavına çok iyi hazırla..... 5. Aykut mezuniyet töreninde ailesini görebilmek için sağa sola bak..... 6. Mehmet Bey uzun süre odanın içinde gez....., sonra raftan bir kitap aldı.
-

ÜNİTE 4 B

Ders Konusu: EDİLGEN FİİL VE ETTİRGEN FİİL EKLERİ

- PİKNIKTE
- YENİ KOMŞU
- UYGULAMA

PİKNIKTE

Kerem: Aloo! Serkan, ne yapıyorsun?

Serkan: Ne olsun Kerem, evdeyim. Sen ne yapıyorsun?

Kerem: Yarınki piknik için arkadaşları arıyorum. Sen de gelecek misin?

Serkan: Yarın saat kaçta, nereye gideceksiniz? Kimler gelecek?

Kerem: Yarın pazar. Saat 10.00'da gideceğiz. Saat 09.00'da okulun önünde buluşacağız. Eda, Cem, Mehmet, Ceren gelecek.

Serkan: Peki yarın hava nasıl olacak?

Kerem: Yarın hava ılık ve biraz güneşli olacak.

Serkan: Piknikte ne yapacağız? Sence ben ne alayım?

Kerem: Piknikte mangal yapacağız. Ben köfteleri biraz sonra marketten alacağım. Bence sen de içecekleri al.

Serkan: Tamam o zaman, bizim evin karşısındaki marketin köfteleri çok güzel. Buraya gel, beraber alalım. Eti de lokum gibi. Biraz kuşbaşı et, tavuk kanadı ve hazır köfte alalım.

Kerem: Ben yarım saate kadar sizin evinizin önünde olacağım.

Serkan: Tamam, ama kapının zili bozuk. Bence sen marketin önünde beni bekle. Ben seni arayacağım.

Kerem: Aaaa! Senin haberin yok mu? Cem ve Ceren tartışılar. Çünkü Cem pikniğe gelmek istemedi. O keçi gibi inatçı.

Serkan: Biliyorsun Ceren de Cem kadar inatçı, merak etme piknikte barışırlar. Zaten onlar her zaman tartışıyorlar.

Kerem: Tamam Serkan. Haydi görüşürüz, ben evden çıkıyorum.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Kerem Serkan'ı neden aradı?
2. Onlar piknikte ne yapacaklar?
3. Pikniğe kimler gidecek?
4. Kerem ve Serkan piknik için marketten neler alacaklar?
5. Ceren neden sinirlendi?

Gramer konusu: Edilgen Fiil

Gerçek ya da gizli öznesi (iş yapan) belli olmayan eylemlere edilgen eylem denir. Edilgen eylemle kurulan tümcelerde gerçek özne bulunmaz, sözde özne bulunur.

eylem + - l / - n

Edilgen eylem ile dönüşlü eylemi karıştırmamak gerekir. Eğer tümcede **gerçek özne varsa ‘dönüşlü, eylem’, yoksa ‘edilgen eylem’**dir.

Sonu ‘-I’ ve ünlü harfle biten eylemlerden sonra -n, diğer eylemlerden sonra ‘-l’ eki getirir.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

Ali camı kırdı. (etken) Cam kırıldı. (edilgen) Ahmet arabayı yıkadı. (etken) Araba yıkandı. (edilgen) Meltem kapıyı açtı. (etken) Kapı açıldı. (edilgen) Öğretmen tahtayı sildi. (etken) Tahta silindi. (edilgen)

Alıştırma 1

Aşağıdaki tümceleri edilgen eylemle (fiille) tamamlayınız.

1. Bizim evin elektrikleri kes.....
2. Dün İzmir’e bir gezi düzenle.....
3. Rüzgarda evin tüm pencereleri aç.....
4. Garsonun elindeki yemekler yere dök.....
5. Biz evde yokken bütün eşyalar çal.....
6. Bizim sınıfa yeni bir televizyon al.....
7. Sebzeler buzdolabına yerleştir.....
8. Dün kursta sınav yap.....
9. Yarınki dersler toplantı nedeniyle iptal et.....
10. Tören için son hazırlıklar yap.....
11. Yeni yasa mecliste tartış.....
12. Toplantı saati tüm katılımcılara duyur.....
13. Düğün için davetiyeler hazırla..... ve konuklara gönder.....
14. Maçta iki gol at.....
15. Bayram etkinlikleri Taksim Meydanı’nda yap.....

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Basın açıklaması yapıldı. Başbakan tarafından basın açıklaması yapıldı. Başbakanca basın açıklaması yapıldı.
2. Bayram etkinlikleri düzenlendi. Büyükşehir Belediyesi tarafından bayram etkinlikleri düzenlendi. Büyükşehir Belediyesince bayram etkinlikleri düzenlendi.

Alıştırma 2

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Bilim adamları tarafından yeni bir ilaç geliştir.....
2. Belediye Başkanı resim sergisi aç.....
3. Hakem futbolcu oyundan at.....
4. Müdür okul tatil et.....
5. Şarkıcı sahneye geç.....

çıkınca izleyiciler protesto et..... 6. Sekreter mektup yaz..... .

YENİ KOMŞU

Canan: Apartmana yeni bir aile taşınmış, duydun mu?

Hülya: Hangi daireye taşınmışlar?

Canan: Aysel Hanım'ın evinin karşısında boş bir daire vardı. Ev sahibi bir yıl önce vefat etmiş. Ev sahibinin çocukları da evi satmış.

Hülya: Peki kimler taşınmış? Nasıl bir aileymiş?

Canan: Ben fazla bir şey bilmiyorum fakat Aysel Hanım'dan duydum. Adam emekli edebiyat öğretmeniymiş. Eşi de ev hanımıymış. İki kızları varmış.

Hülya: Kızları kaç yaşındaymış?

Canan: Yaşlarını bilmiyorum. Bir tanesi üniversite son sınıfta öğrenciymiş. Diğeri geçen yıl hukuk fakültesini bitirmiş. Şimdi özel bir firmada avukatmış.

Hülya: Acaba büyük kızı kaç yaşındaymış? Biliyorsun benim oğlumun askerliği bitti, evlenmek istiyor.

Canan: Onu bilmiyorum, Aysel Hanım'a soralım. (Telefonla Aysel Hanım'ı arıyorlar.)

Canan: Aysel Hanım nasılsın?

Aysel: İyiyim Canancığım, sen nasılsın?

Canan: Ben de iyiyim. Hülya ile oturuyoruz. Sen de gel bir kahve içelim.

Aysel: Tamam, geliyorum.

Aysel Hanım Canan'ın evine geldi.

Aysel: Nasılsın Hülyacığım?

Hülya: İyiyim, Aysel Hanım. Sen nasılsın, çocuklar nasıl?

Aysel: Eski tas eski hamam, yani her şey aynı.

Hülya: Yeni bir komşun olmuş, Canan söyledi.

Aysel: Evet, geçen hafta emekli bir öğretmen ve ailesi taşındı. Ankara'dan gelmişler.

Hülya: İki tane kızları varmış.

Aysel: Evet, büyük kızı senin oğlunla aynı yaşta.

Hülya: Aysel abla, bir gün yeni komşularımızı ziyarete gidelim ve tanışalım mı?

Aysel: Olur, Hülyacığım, gidelim.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Yeni komşular hangi daireye taşınmış? 2. Apartmandaki yeni aile nereden gelmiş? Kaç kişilik bir aileymiş? 3. Apartmandaki yeni komşular nasıl kişilermiş? 4. Hülya Hanım neden yeni komşularıyla tanışmak istiyor?

FATOŞ VE KIZI SABAH SAATLERİNDE

Fatoş sabah kalktı. Kızını kaldırdı. Kızını giydirdi ve kendi de giyindi. Kahvaltıyı hazırladı. Kızına kahvaltısını yaptırdı. Kendi de bir şeyler yiyip kızının çantasını hazırladı, içine biraz kek ve bir peynirli sandviç koydu. Aynanın karşısında süslendi. Kızı gerinerek esnedi, daha uykusu vardı. En sonunda Fatoş aynanın karşısında taranıp mantosunu giydi. Kızına da ceketini giydirdi. Birlikte evden çıktılar. Sokakta gördükleri sahipsiz köpekten korunmak için, sokağın karşısına geçtiler. Sokaktan büyük bir kamyon geçince köpek korkup çöp bidonunun arkasına saklandı. Fatoş'un kızı buna güldü çünkü köpek onu korkutmuştu.

Gramer konusu: ETTİRGEN EYLEM

Ettirgen eylem, öznenin, tümcede belirtilen işi başkasına yaptırdığını gösteren eylemlerdir.

eylem + -dir/ -tir / -t / -r

1. Saçımı kestim. (Kendim kestim.) Saçımı kest**ir**dim. (Kuaföre kestirdim.)
2. Ali ödevini yaptı. (Kendi yaptı.) Ali ablasına ödevini yap**tır**dı. (Ablasına yaptırdı.)
3. Öğretmen şarkı söyledi. (Kendisi söyledi.) Öğretmen öğrencilere şarkı söylett**i**. (Öğrencilere söyletti.)

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Müdür sekretere mektup yaz**dır**dı.
2. Terziye yeni bir elbise dikt**ir**dim.
3. Funda bebeğine mamasını ye**dir**di.
4. Çocuk sevimli hareketler yaparak kendisini affet**tir**di.

Alıştırma 3

eylem + -tir, -tır, -tur, -tür / -dir, -dır, -dur, -dür

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Aslı Hanım, temizlikçi kadına camları sil.....
2. Kardeşime ders çalış.....
3. Polis arabayı dur.....; ehliyet ve ruhsat sordu.
4. Öğrenciler metindeki boşlukları dol.....
5. Bu konudaki kararınızı en kısa sürede bize bil.....
6. Ben, Ayşe ile Özlem'i barış.....
7. Belediye, fakir gençleri evlen.....
8. Bebek, Ayşegül'e bütün dertlerini unut.....
9. Anneciğim, lütfen beni sabah 07.00'de uyan.....
10. Merak etmeyin, ben sizi uçağa yetiş.....

eylem + -t

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Zeynep bebeğini uyuttu. 2. Figen banyodan sonra saçlarını kuruttu. 3. Genç adam sevgilisini çok ağlattı. 4. Aylin kaseti yeniden başlatacak. 5. Ali pantolonunu annesine ütöletiyor.

Bu ek aynı zamanda sonu ‘r’ ve ‘l’ ile biten **iki heceli eylemlere (fiillere)** ve sonu ‘k’ ile biten **tek heceli eylemlere** de gelir.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Tatil için otelde yer ayırtmalısın. 2. Özlem patates kızartıyor. 3. Melek İtalya’dan şık bir ayakkabı getirtecek. 4. Yanlışlarını bir an önce düzeltmelisin. 5. Aykut hayalet maskesiyle kardeşini korkuttu.

Alıştırma 4

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Ben birazdan geleceğim, siz misafirleri salona otur.....
 2. Acele et, beni burada saatlerce bekle.....
 3. Annesi Nevin’e evi süpür.....
 4. Sigara dumanı beni öksür....., lütfen yanımda sigara içmeyin.
 5. Belediye korsan kitapları topla.....
 6. Zuhal hiçbir problemini bize yansı.....
 7. İlayda’yı anneannesi büyü.....
 8. Öğretmen öğrencilere film izle.....
 9. Kuaför saçlarımı biraz kısal.....
 10. Bütün gün çantasını bana taşı.....
-

ÜNİTE 5 A

Ders Konusu: ZARF-FİİLLER -arak, -erek/ -ıp. -ip, -up, -üp

- OKUMA: AÇ GÖZLÜ KEDİ
- EŞLEŞTİRME
- OKUMA: BİR SAAT
- UYGULAMA

AÇ GÖZLÜ KEDİ

Bir zamanlar yoksul mu yoksul bir nine yaşardı. Miskin bir kedisi vardı. Kendisi yemek için doğru dürüst bir şey bulamayan nine, kedisine artıkları veriyordu. Ciğer, et, ekmek, işkembe gibi yiyecekleri kedi rüyasında bile göremezdi. Bazen bir fare yakalıyor, kendisini şanslı görüyordu.

Günler böyle geçip giderken bizim miskin kedi iyice zayıflamış, çelimsizleşmişti. Bir gün evin damına çıktı. Baktı, orada iri yapılı semiz mi semiz bir kedi var. Doğrusu onu kendisinin yanında bir kaplan gibi gördü.. “Niçin ben böyle güçsüz, bakımsızım, sen böyle şişman, semizsin?” diye zayıf kedi, hayıflandı. Semiz kedi: - Sen de her gün padişahın sarayında bulunursan türlü türlü yemekler yersin, benim gibi olursun dedi. Güçsüz kedinin **aklına yattı** bu. Her gün miskin miskin oturuyordu. Yoksul ninenin evinde ne vardı ki? Ne yiyecek ne içecek...

Semiz kediyse: - Ne zaman gidersen haber ver birlikte gidelim, dedi. Semiz kedi bunu kabul etti.

Güçsüz kedi, akşam olduğunda durumu nineye anlattı. Nine: - Vah vah, dedi. Çok üzüldüm. **Hırs** insana zarar verir, şimdi sen bunu düşünemiyorsun. Kedi, nineye gülüp geçti. Ertesi gün yiyeceği türlü yiyecekleri düşünüyordu. Sabah oldu. Semiz kedi pencereden “Miyav miyav!” diye seslendi. Zayıf kedi de çıktı, birlikte saraya gittiler. Fakat sarayda durum hiç de iyi değildi. Padişah yüzlerce kedinin miyavlamasından bıkmış usanmıştı. Adamlarına “Bundan sonra gelecek yabancı kedileri öldürün.” diye emir vermişti. Bunun için özel olarak okçular hazırlanmıştı. Semiz kedi ile ninenin kedisi iştahla yemek artıklarına saldırdılar. Bunun üzerine okçular harekete geçti. Bizim zavallı kedi tam midesinden bir ok yedi.

Anne **çaylak**: - Bu hikâyeyi sana ders alasin diye anlattım. Sen de **elindeki ile yetinmezsen** sonun ninenin kedisi gibi olur. Çaylak yavrusu anne çaylağın anlattığı hikâyeyi ilgiyle dinledi. Annesi kendisini çok seviyordu. Şefkatliydi. **Üzerine titriyordu**. Hikâyede anlatılanları kendisini sevdiği için örnek olarak vermişti. Mutluluk sadece yiyip içmek değildir. Gerçek mutluluk erişilmesi güç şeyleri elde etmekle olur.

“Aç Gözlü Kedi”, Kelile ve Dimne, Beydaba

EŞLEŞTİRME

Aşağıdaki atasözleri ile uygun tutum ve davranışları eşleştiriniz.

1- Denize düşen yılana sarılır.	a) Hâlden anlamama
2- Lâfla peynir gemisi yürümez.	b) Bir işi isteksiz yapma
3- Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi olmamış.	c) Umudunu kaybetmeme
4- Eğilen baş kesilmez.	ç) Ölçülü davranma
5- Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır.	d) Boş yere hayal kurma
6- Ayağını yorganına göre uzat.	e) Affetme
7- Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş.	f) Boş konuşmaktan kaçınma
8- Gün doğmadan neler doğar.	ğ) Umursamama
9- Var ne bilsin, yokun hâlinden.	h) Çaresizlik içinde kalma
10- Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.	ı) Açgözlü olma

BİR SAAT

Adam yorgun argın eve döndüğünde 5 yaşındaki oğlunu kapının beklerken bulmuş. Çocuk babasına: "Baba 1 saatte ne kadar para kazanıyorsun?" diye sormuş. Zaten yorgun gelen adam "bu seni ilgilendirmez" diye cevaplamış. Bunun üzerine çocuk: "Babacığım lütfen bilmek istiyorum" diye cevap vermiş. Adam, "İlla ki bilmek istiyorsan 20 dolar kazanıyorum" diye cevap vermiş. Bunun üzerine çocuk, "Peki bana 10 dolar borç verir misin?" diye sormuş. Adam iyice sinirlenip: "Benim, senin saçma oyuncaklarına veya benzeri şeylerine ayıracak param yok. Hadi derhal odana git ve kapını kapat" demiş.

Çocuk sessizce odasını çıkıp kapısını kapatmış. Adam sinirli sinirli bu çocuk nasıl böyle şeylere cesaret eder diye düşünmüş. Aradan bir saat geçtikten sonra adam biraz daha sakinleşmiş ve çocuğa parayı neden istediğini bile sormadığını düşünmüş. Belki de gerçekten lazımdı. Yukarı çocuğun odasına çıkmış ve kapıyı açmış. Yatağında olan çocuğa: "Uyuyor musun?" diye sormuş. Çocuk, "Hayır" demiş. "Al bakalım istediğin 10 doları. Sana az önce sert davrandığım için üzgünüm ama uzun ve yorucu bir gün geçirdim" demiş. Çocuk sevinçle haykırmış: "Teşekkür ederim babacığım" Yastığının altından diğer buruşuk paraları çıkarmış adamın suratına bakmış ve yavaşça paraları saymış. Bunu gören adam iyice sinirlenerek: "Paran olduğu halde neden benden para istiyorsun?" demiş. Çocuk, "Ama yeterince yoktu" demiş ve paraları babasına uzatarak: "İşte 20 dolar, **1 SAATİNİ BANA AYIRIR MISIN?"** demiş...

UYGULAMA: Anlatılan hikayeden ne gibi ders çıkarabilirsiniz? Çocuk parayı ne için biriktirmiştir? Kendi düşüncelerinizle paylaşın ve sevgi üzerine konuşun.

-arak, -erek/ -ip, -ip, -up, -üp Durum Ulaçları

Bu zarf-fiil, eylemin nasıl yapıldığını anlatır.

1. Ahmet kapıyı açtı. 2. Ahmet içeri girdi. Ahmet içeri **nasıl** girdi? **Ahmet kapıyı açıp, içeri girdi.**

1. Ahmet bağıyor. 2. Ahmet konuşuyor. **Ahmet bağırarak konuşuyor.**

1. Ahmet Türkçe kitap okudu. 2. Ahmet Türkçe öğrendi. Ahmet Türkçeyi **nasıl** öğrendi? **Ahmet Türkçeyi kitap oku-y-arak öğrendi.**

1. Bebeği sallıyor. 2. Bebeği uyutuyor. O, bebeği **nasıl** uyuttu? **Bebeği sallayarak uyutuyor.**

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Elindeki işi bırak**arak** pencereye gitti. 2. Çocuk ağlay**arak** annesinden oyuncak istedi. 3. Sokakta şarkı söyle**yerek** yürüyor. 4. Kırlarda çiçek topla**yarak** gezindik.

5. Müzik dinle**yerek** ders çalışmam. 6. Sizi istem**eyerek** kırdım, özür dilerim.

Olmak ve gitmek sözcüklerinden sonra ‘**arak/erek**’ ulacı geldiğinde, **bu sözcükler kendi anlamlarından sıyrılır:** Babam **mühendis olarak** çalışıyor. **Hasta giderek** iyileşiyor.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. İstanbul’a turist ol**arak** geldi. 2. Annem bir hastanede doktor ol**arak** çalışıyor. 3. Hava gid**erek** ısınıyor. 4. Öğretmen ol**arak** görevimiz iyi bir eğitim vermektir. 5. Hasta gid**erek** iyileşiyor.

Aşağıdaki tümceleri ‘(y) arak’ zarf-fiiliyle/ulacıyla tamamlayınız.

1. Her sabah spor yap..... güne başlarım. 2. Günde iki litre su iç..... ve ekme ye..... ayda dört kilo verdim.

Aşağıdaki sözcüklerle örnekteki gibi tümceler kurunuz.

Örnek: aramak/ parti/ davet etmek/ ben/onu

Onu arayarak partiye davet ettim.

1. sekiz buçuk/ okul/ gitmek/ saat/ doğru/ koşmak/ o 2. zaman/ boş/ yapmak/ resim/ ve/ okumak/ kitap/ geçirmek/ ben 3. gün / bütün/ televizyon/ geçirmek/ seyretmek/ ben 4. her/ yazmak/ zaman/ ders/ çalışmak/ o 5. otobüs/ gece/ uyumak/ İzmir/ gelmek/ bütün/ ben 6. taksi/ ev/ gitmek/ binmek/ o 7. baba/okumak/ her zaman/ kahvaltı etmek/ gazete 8. aramak/ için/ bu gece/yer ayırtmak/ lokanta/ ben 9. ihtiyar adam / ayrılmak / yan / teşekkür etmek 10. yaşlı kadın/ kaymak/ buzlu yol/ düşmek

-ip, -ip, -up, -üp Bağlama Ulacı

eylem + (y)ip

‘-ip’, bağlama ulacıdır. Genellikle “**ve**” bağlacı yerine kullanılır.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

Bu gün okula gidip sınav sonuçlarını öğrenelim.
Çarşıya çıkıp alveriş yapmayacak mıydık?
Ayşelerle pikniğe gidip bu güzel günün tadını çıkaralım.

1. İki cümledeki olayı da aynı kişinin yapması gerekir.

Çocuklar koş**tular** ve oynadılar. Çocuklar koş**up** oynadılar.

2. Ardı ardına gerçekleşen eylemleri birleştirir.

Mehmet, kapıyı aç**tı** ve hemen çıktı. Mehmet, kapıyı aç**ıp** hemen çıktı.

3. ‘-ip’ zarf-fiilinden önce ‘-mA’ olumsuzluk eki gelirse cümle karşıtlık bildirir.

Bütün pazar hiçbir yere git**meyip** evde oturduk.

4. ‘-ip’ ekini alan eylem yinelenirse anlam pekişir.

Beni tanıyormuş gibi dön**üp** dön**üp** bakıyor. Gençler doğum günü partisinde yiy**ip** iç**ip** eğlendiler.

5. ‘-ip’ eki “-maktan” ekiyle birlikte kullanıldığında süreklilik anlamı verir.

Bütün gün merdivenleri in**ip** çık**maktan** yorulmadın mı? Her gün komşulara gid**ip** gel**mekten** başka bir iş yapmıyor.

Aşağıdaki tümceleri ‘-ip’ zarf-fiiliyle birleştiriniz.

1. Biz içeceklerimizi bitirdik. Kafeteryadan ayrıldık. 2. Ankara’ya gidecekmiş. YÖS’e girecekmiş. 3. Nur, vezneden parayı aldı. Parayı saymaya başladı. 4. Abdullah şirkete telefon etti. Müdürün ne zaman geleceğini öğrendi. 5. Gözlüğünü çıkardı ve masanın üzerine koydu. 6. Cumartesi akşamı gezdik ve eğlendik. 7. Ferhat kardeşini okula bıraktı ve geri döndü. 8. Bütün çamaşırları ütüledim. Dolaba yerleştirdim. 9. Ece’ye telefon ettim. ‘Gözünüz aydın!’ dedim. 10. Pazar sabahı erkenden kalktı. Gazete ve poğaça almaya gitti.

ÜNİTE 5 B

Ders Konusu: ZARF-FİİLLER: EYLEM + -MADAN/-MEDEN

EYLEM + A ...AEE

- **KARŞILIKLI KONUŞMA “NASIL BİR EV ARIYORSUNUZ?”**
- **ERÜVİL ATQA ER SALMAY/SAĞLAM ATI EYERLEME DEN**
- **ALIŞTIRMALAR/UYGULAMA**

NASIL BİR EV ARIYORSUNUZ?

Gamze: Merhaba, ben Gamze. Ev ilanlarınızı görüp geldim.

Mehmet Ali: Merhaba Gamze Hanım, “Yeni Bir Hayat” emlak ofisine hoş geldiniz. Ben Mehmet Ali, size nasıl yardımcı olabilirim?

Gamze: İstanbul’da çalışmaya başladım ve acil olarak iş yerime yakın bir ev arıyorum. Günlerdir yeni bir ev araya araya yoruldum.

Mehmet Ali: Nasıl bir ev arıyorsunuz, kiralık mı, satılık mı?

Gamze: Kiralık.

Mehmet Ali: Hangi semtlerde ev arıyorsunuz?

Gamze: Levent’te çalışıyorum. Bu nedenle bu çevrede oturmak istiyorum.

Mehmet Ali: Peki, kaç odalı bir ev düşünüyorsunuz?

Gamze: Bir oda bir salon ya da iki oda bir salon benim için uygun olabilir.

Mehmet Ali: Gamze Hanım, yalnız mı yoksa ailenizle ya da bir arkadaşınızla mı yaşayacaksınız? Bu soruyu soruyorum çünkü bazı ev sahipleri bekâra ev vermek istemiyorlar.

Gamze: Yalnız yaşayacağım.

Mehmet Ali: Öyleyse sizin için Levent ve çevresinde, yalnız yaşamaya uygun, güvenli, 1+1 ya da 2+1, doğalgazlı evlere bakabiliriz. Peki, ev için ne kadar kira düşünüyorsunuz?

Gamze: Hımm, iş yerime ve şehir merkezine yakın bir ev için 1000-1500 TL civarında bir kira ödeyebilirim.

Mehmet Ali: Evet. Şu anda size uygun elimde iki ev var. Önce bilgisayardan bunları size göstereyim. Sonra evlere bakarız. Bu evlerden birinin kirası 1000 lira, diğerinin kirası 1250 lira. 1000 liralık evin metrekaresi daha büyük. 1250 liralık ev ise deniz manzaralı ve metro, tramvay, otobüs gibi ulaşım araçlarına daha yakın. Bu evden yürüyerek ulaşım araçlarına gidebilirsiniz.

Gamze: Evin ulaşım araçlarına yakınlığı benim için çok önemli. Bu yüzden bu evle ilgili konuşalım.

Mehmet Ali: İsterseniz ben size daireyi gezdireyim böylece daha kolay karar verebilirsiniz.

Gamze: Peki, hemen gidelim.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Gamze Hanım nasıl bir ev arıyor? 2. Emlakçı hangi evleri öneriyor? Evler arasındaki farklar neler? 3. Gamze Hanım hangi evi görmek istiyor? Neden? 4. Sizce Gamze Hanım evi beğenecek mi?

Grammer konusu: EYLEM + -MADAN/-MEDEN

‘-madan/meden’ zarf-fiili/ulacı, yan cümlecikteki işin yapılmadığını, temel cümledeki işin yapıldığını anlatmak için kullanılır.

Olumsuz:

-a, -ı, -o, -u	-madan
-e, -i, -ö, -ü	-meden

Vitrinlere bak-**madan** gezeceğiz.

Bebeği salla-**madan** uyuttu.

Bana söyle-**meden** evden çıktı.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Bir şey söylemedim. Odadan çıktım. Bir şey söyle**meden** odadan çıktım.
2. Esra yemek yemedi. Yattı. Esra yemek yem**eden** yattı. 3. Hiç usanmıyor. Her gün spor yapıyor. Hiç usan**madan** her gün spor yapıyor.

Alıştırma 1

Aşağıdaki tümceleri ‘-madan/-meden’ zarf-fiiliyle tamamlayınız.

1. Anneannem güneş doğ..... uyanır. 2. Hava karar..... evimize gidelim. 3. Bana uğra..... İstanbul’dan ayrılmışlar. 4. O kadar yorgundum ki müdürle görüş..... oradan ayrıldım. 5. Derslerini bitir..... televizyon seyredemezsin. 6. O kadar yağmur yağıyordu ki alışveriş yap..... eve dönmek zorunda kaldım. 7. Yağmur yağıyor, şemseyini al..... dışarı çıkma. 8. İyileş..... işe gelme. 9. Kimseye bir şey söyle..... partiden çıkıp gitti. 10. Alıştırmaları kitaba bak..... yapın. 11. Ödevlerinizi yap..... dışarı çıkmayın. 12. Soruları düşün..... yanıtlamayın. 13. Paltolarınızı giy..... sokağa çıkmayın. Hava çok soğuk.

14. Gözlüklerimi tak..... gazete okuyamıyorum. 15. Kahvaltı et..... evden çıktım.

ERÜVİL ATQA ER SALMAY

Erüvil atqa er salmay*,
Egeqli nayza qolğa almay,
Eñkuv-eñkuv jer şalmay,
Qoñır salqın töske almay.
Tebingi terge şirimey,
Terligi mayday erimey,
Altı malta as bolmay,****
Öziñnen tuvğan jas bala,
Sakalı şığıp jat bolmay,
At üstünde kün körmey,
Aşarşılıq şöl körmey
Özegi talıp***** et jemey,
Er tösekten bezinbey, *****
Ulı tüske***** urınbay,
Tün qatıp jürip, tös qaşpay,
Tebingi teris tağınbay,
Temirqazıq jastanbay,
Quv tolağay
bastanbay,*****
Erlerdiñ isi biter me?!

SAĞLAM ATI EYERLEMEDEN

Sağlam atı eyerlemeden,
Eğelenmiş mızrağı ele almadan,
Dere tepe yer koşmadan,
Serin yeli göğsüne yemeden,
Tebingi** terden çürümeden,
Terliğı*** yağ gibi erimeden,
Aza kanaat etmeden,
Özünden doğan küçük bala,
Sakalı çıkıp yabancı olmadan,
At üstünde gün görmeden,
Kıtlığı çölde görmeden,
Boğazından lokma geçmeden,
Er döşekten bezmeden,
Büyük hayale kapılmadan,
Gece boyu koşup uyumadan,
Tebingiyi ters örtmeden,
Yıldıza bakıp uyumadan,
Sıkıntı, darlık çekmeden,
Erlerin işi biter mi?!

Mahambet ÖTEMİSULI

* Erewil at: Savaş atı, savaşta binilen sağlam at. Erüwil atqa er saldı: Düşmana karşı halkını korumak için savaşa gitti.

**Tebingi: Teğeltinin üzerine ayakkabı ve pantolonu kirletmemek için örtülen deri.

*** Terlik: Koyun yününden yapılan ter emici keçe türünde bir örtü, ter emici örtü.

****Altı malta as bolmay: aza kanaat etmeden anlamında kullanılan bir deyimdir.

*****Özeği taldı: karnı acıktı, acıkmak anlamında kullanılan bir deyimdir.

*****Tösekten bezindi: a) eşinden uzak kaldı; b) Zamanını at üzerinde, seferde uykusuz geçirdi.

*****Ulı tüs: tam öğle vakti, dal öğle.

***** Quw tolağay bastandı: darlık, sıkıntı çekti anlamında bir deyimdir.

.... A ...AE ...E ULACI

eylem + (y) A eylem + (y) A

Bu ulaş, eylemin nasıl yapıldığını anlatır. ‘-(y) ArAk’ gibi durum ulacıdır ve bu iki ulacın tümceye kattığı anlam, birbirine çok yakındır. Çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılabilirler.

Ahmet koşarak okula geldi.

Ahmet koşa koşa okula geldi.

Sizin evi sorarak buldum.

Sizin evi sora sora buldum.

Otura kalka yorulдум.

Ayakta dura dura ayaklarım şişti.

Okula hoplaya zıplaya gittim.

Çocuk güle oynaya okula gitti.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Zehra koşa koşa yanıma geldi. 2. Yemek yemeye yemeye zayıfladım. 3. Gözümün içine baka baka yalan söyledi. 4. Çocuk ağlaya ağlaya annesinin yanına gitti. 5. Çocuklar düşe kalka yürümeyi öğreniyorlar. 6. Sokaktaki çocuğu evire çevire dövdü. 7. Gençler bağıra çağıra konuşuyordu. 8. Partiden sonra herkes güle oynaya evine gitti.

Alıştırma 2

Aşağıdaki tümceleri ‘(y)A (y)A’ ulacıyla tamamlayınız.

1. Dans eder gibi salın..... salın..... yürüyor. 2. Yatak odasına ayaklarının ucuna bas..... bas..... girdi. 3. Onunla konuş..... konuş..... iki yabancı gibi olduk. 4. Mustafa’yı arkasından dualar oku..... oku..... askere gönderdiler. 5. Görüş..... görüş..... neredeyse birbirimizi unuttuk. 6. İnsanlar konuş..... konuş.....; hayvanlar koklaş..... koklaş..... anlaşırlar. 7. Kötü haberi Aysun’a alıştır..... alıştır.....

verdiler. **8.** Acelesi olan adam koş..... koş..... merdivenleri çıktı. **9.** Kadın övün..... övün..... çocuklarından bahsetti.

ÜNİTE 6 A

**Ders Konusu: ZAMAN ULAÇLARI: -INCA/-İNCE/-UNCA/-ÜNCE;
EYLEM + -(i)R ... EYLEM + -MAZ**

- KARŞILIKLI KONUŞMA: DİNLENME
- OKUMA: SULTANLAR VE HOCALAR
- ALIŞTIRMALAR/UYGULAMALAR

DİNLENME

(Telefon çalıyor)

Nazlı: Efendim!

Orhan: Alo! Nazlı, nasılsın?

Nazlı: Sağ ol Orhan, iyiyim sen nasılsın?

Orhan: Ben de iyiyim, teşekkür ederim. Biliyorsun yakında **Kurban Bayramı**'nı kutlayacağız ve toplam **dokuz gün** tatil olacak.

Nazlı: Evet, dokuz gün çalışmayacağız ve dinleneceğiz.

Orhan: Peki, sen tatilde ne yapacaksın, bir planın var mı?

Nazlı: Aslında, evet var. **Anne-babamı ziyaret etmek istiyorum** bu yüzden **trenle** Beypazarı'na gideceğim.

Orhan: Anladım, ne zaman gideceksin?

Nazlı: **Arife günü** yola çıkacağım ve orada **iki gün** kalacağım. Yani bayramın ikinci günü tekrar Ankara'ya döneceğim ve o günden sonra boş vaktim olacak. Sen bayramda neler yapacaksın?

Orhan: Ben de bu bayramda **denize gitmeyi** planlıyorum. Marmaris'te bir **otel** rezervasyonu yaptım. Orada dört gün kalacağım.

Nazlı: Ne zaman ve neyle gideceksin?

Orhan: Bayramın üçüncü günü sabah sekizde **uçakla** gideceğim. Sen de gelmek istiyor musun?

Nazlı: Harika fikir! **Haydi** hemen bana da bir uçak bileti alalım.

1. Neden tatil olacak?

A) Nevruz B) Kurban Bayramı C) Ramazan Bayramı D) Yılbaşı

2. Tatil kaç gün sürecek?

- A) 6 B) 7 C) 8 D) 9

3. Nazlı'nın tatil planı nedir?

- A) Yurtdışına gitmek B) Ailesini ziyaret etmek
C) Evinde kalmak D) Arkadaşlarıyla gezmek

4. Nazlı, Beypazarı'na neyle gidecek?

- A) Tren B) Uçak C) Gemi D) Otobüs

5. Nazlı, Beypazarı'na ne zaman gidecek?

- A) Arife günü B) Bayramın birinci günü
C) Bayramın ikinci günü D) Bayramdan sonra

6. Nazlı, Beypazarı'nda kaç gün kalacak?

- A) 4 B) 3 C) 2 D) 1

7. Orhan'ın tatil planı nedir?

- A) Dağa gitmek B) Nehre gitmek C) Denize gitmek D) Ormana gitmek

8. Orhan nerede kalacak?

- A) Çadır B) Ev C) Yurt D) Otel

9. Orhan, hangi ulaşım aracını kullanacak?

- A) Tren B) Uçak C) Gemi D) Otobüs

10. Nazlı, Orhan'la beraber gidecek mi?

Gramer konusu: ZAMAN Zarf-Fiilleri: -INCA/-İNCE/-UNCA/-ÜNCE

Bu ulaç, temel cümleinin yüklemine zaman bakımından tamamlar. Kendisinden sonra gelen eylemin hemen yapıldığını / yapılacağını gösterir.

1. Babanız eve dönünce bana haber verin. **2.** Havalarda biraz ısınca pikniğe gideriz. **3.** Sınavı kötü geçince morali çok bozuldu. **4.** Ülkene gidince mektup yaz.

5. Garson pizzayı geç getirince Murat çok sinirlendi. **6.** Geçen yıl yağmur yağmayınca İstanbul'da su kesintileri oldu.

Lütfen "-ınca/-ince" ile boşlukları doldurunuz.

1. Eski arkadaşımı birden karşımda gör..... şaşırdım. 2. Masaya vur..... bütün bardaklar yere döküldü. 3. Bisiklet duvara carp..... tekerleği 8 oldu. 4. Aklın başına gel..... beni ararsın. 5. Cebime bak..... ne göreyim, cüzdan yok! 6. Kedi kokuyu al..... mutfağın penceresinden atladı. 7. Bardak yere düş..... "şangır" diye ses çıkardı. 8. Gözlerine bak..... gülümsüyor. 9. Onu gör..... gülmem geliyor. 10. O kızı gör..... kalbime mutluluk doluyor. 11. Ders bit..... hemen sınıftan çıkıyor. 12. Telefon çal..... korktu. 13. Sıcak çay üstüne dökül..... bağırdı. 14. Kontratı imzala..... tokalaştılar. 15. Futbolcu golü at..... tribüne koştu. 16. Kaleci golü ye..... kafasını yere vurdu. 17. Son top da korttan dışarı git..... maç bitti. 18. Yere otur..... pantolonu yırtıldı. 19. Öğretmen soru sor..... Ayşe'nin yüzü kızarıyor. 20. Ona soru sor..... biraz düşünüp cevap veriyor.

Aşağıdaki sözcüklerden "-ince" ulacını kullanarak anlamlı tümceler kurunuz.

1. kötü / haber / duymak / çok / üzülme / o 2. gelmek / her / taraf / bahar / yemyeşil / olmak 3. torun / görmek / şey / unutmak / ben / her 4. felç olmak / İstanbul / yağmur yağmak / trafik

Gramer konusu: EYLEM + -(i)R ... EYLEM + -MAZ

Örnek Cümleleri Okuyalım:

Bu ulaç tümceye 'tezlik, çabukluk' anlamı verir. Temel tümcedeki eylemin hemen gerçekleştiğini / gerçekleşeceğini anlatmak için kullanılır.

1. Ayşe gelir gelmez bana haber verin! 2. Siz arar aramaz paketi gönderdim. 3. İşim biter bitmez seni arayacağım. 4. Mektubunu alır almaz sana cevap yazıyorum.

Lütfen boşlukları örnekteki gibi "-r /-mez" ile doldurunuz.

1. Kerim denize atlar atlamaz "Ooo, çok soğuk" dedi. 2. Turan, Erman'la Olivier'i gör..... gör..... önlerine çıktı. 3. Gülcan sınav bit..... bit..... "Çok şükür!" dedi. 4. Adam otobüse bin..... bin..... "Levent'e gidiyor mu?" dedi. 5. Eşim uyan..... uyan..... buzdolabına gider. 6. Kitabın ilk cümlesini oku..... oku..... kapattım. 7. Seni gör..... gör..... aklıma borcum geldi. 8. Sporcu yere düş..... düş..... bayılmış. 9. Film başla..... başla..... sinemadan çıktı, nedense? 10. Bardak masadan kay..... kay..... düşmeden tuttum.

Aşağıdaki tümceleri ‘-r -mez’ ulacı ile tamamlayınız.

1. Müşteri içeri gir..... gir..... şikayete başladı. 2. Okulunu bitir..... bitir..... memleketine dönecekmiş. 3. Taksim’e git..... git..... tiyatro biletlerini alacağım. 4. Uçaktan in..... in..... konsolosluğu aradım. 5. Sevinçli haberi al..... al..... koşup geldim. 6. Galatasaray maçı kazan..... kazan..... taraftarları sokağa döküldü. 7. Türkçeyi öğren..... öğren..... kendime güzel bir iş bulacağım. 8. Evden çık..... çık..... yağmur başladı. 9. Sınav sonucunu öğren..... öğren..... ailesine telefon etti. 10. Dersten çık..... çık..... soluğu oyun salonunda alıyor.

Lütfen "-r /-mez" ile boşlukları doldurunuz.

A- Dün akşam eve gidince ne yaptın? B- Eve gir..... gir..... buzdolabına baktım. A- Randevuya gitmedin, Salim sana kızdı mı? B- Beni gör..... gör..... "Niye gelmedin?" diye bağırdı. A- Onun yeni kitabını aldın mı? B- Evet, çıktığını duy..... duy..... aldım. A- Kuş yere düşünce ne yaptınız? B- Düş..... düş..... aldık ve hayvan hastanesine götürdük. A- Onlar yüzdüler mi? B- Denize var..... var..... soyunup denize atladılar. A- Köpeğin seni seviyor mu? B- Hem de nasıl! Kokumu al..... al..... havlamaya, zıplamaya başlar. A- Toplantınıza yetişebildiniz mi? B- Şanslıydık, evden çık..... çık..... bir taksi geldi. A- Neden beni aramadın? B- Ofise gel..... gel..... aradım, telefonun meşguldü. A- Haydi hoşça kal! B- Hoşça kal! Haa.. Havalimanına in..... in..... mesaj yaz, tamam mı? A- Kadın düşünce ne yaptınız? B- Bayıl..... bayıl..... herkes yanına koştu.

SULTANLAR ve HOCALAR

Osmanlı sultanları bilime, dolayısıyla bilim adamlarına ve öğretmenlere büyük önem verirdi. Onların bu özelliklerini ortaya koyan birçok olay vardır. Bu olaylardan biri Sultan II. Mehmet, nam-ı diğer Fatih Sultan Mehmet'in çocuklarının, hocasıyla ilgili olanıdır: Fatih'in şehzadeleri, kendilerine ders veren hocadan rahatsızdır. Zira hoca, şehzadeler ödev yapmadığı, ders çalışmadığı veya dersi kaynatmak istedikleri zaman onlara çeşitli cezalar verir. Hocanın bu cezalarından bıkan şehzadeler, bu durumu babalarına anlatıp onu şikayet ederler. Babalarına, hocanın kendilerine verdiği cezaları bire bin katarak anlatıp ağlaya ağlaya dert yarırlar. Sultan, çocuklarını dinlerken bir yandan da "Bak sen, demek öyle, ben gösteririm o hocaya!" der. Ertesi gün şehzadeler dersteyken sultan kapıyı çalıp içeri girmek için hocadan izin ister. Hoca izin verdikten sonra sultan ilk önce gidip hocanın elini öper. Hoca, sultana bir sorun olup olmadığını sorar. Sultan da affını

isteyerek, çocuklarına bir daha ceza vermemesini rica eder. Sultanın konuşması biter bitmez hoca elindeki cetveli havaya kaldırıp, sultana işine karışmamasını söyler. Sultan da özür dileyerek, sınıfları çıkarken rolünü iyi yaptığı için tebessüm ederek hocayı kutlar. Hocayla sultan babalarının yaptığı oyundan habersiz olan şehzadeler, sultana karşı böyle davranan bir hoca'nın kendilerine neler yapabileceğini düşünüp çalışmaktan başka çarelerinin olmadığını fark ederler. Sultan, hocayla planladığı bu oyun sayesinde şehzadelerinin ders çalışmasını sağladığı için çok mutlu olur. Osmanlı sultanlarının hocalara verdiği değeri gösteren bir başka hikaye ise sertliğiyle ve yapılan en küçük bir hatayı bile affetmemesiyle meşhur Yavuz Sultan Selim'le hocası arasında geçen olaydır: Yavuz Sultan Selim Mısır seferine giderken en önde at sürüyordu ve yanında hocaları vardı. At üstünde çamurlu bir araziden geçerlerken, sultanın en sevdiği hoca'nın atı huysuzlanıp şaha kalkar. Atın ayaklarından sıçrayan çamurlar da Yavuz Sultan Selim'in kaftanını kirletir. Bu durum karşısında hoca ve diğerleri korkudan donakalır. Herkes sultanın, hocayı idam ettireceğini düşünürken, sultan kaftanını çıkarıp hizmetkarına verir ve yanında bulunanlara "Bu kaftanı iyi saklayın. Hocamın atının ayağından sıçrayan bir çamur bile benim için şereftir. Ben öldüğümde beni kefen yerine bu kaftanla gömün." der.

Soruları Cevaplayınız

1. Şehzadeler, hocayı niçin şikayet ederler? 2. II. Mehmet'in ricası karşısında hoca ne yapar? 3. II. Mehmet, hocayı nasıl kutlar? 4. Şehzadeler niçin ciddi bir şekilde ders çalışmaya karar verirler? 5. Herkes Yavuz Sultan Selim'in, hocayı neden idam ettireceğini düşünür? 6. Yavuz Sultan Selim'in bilinen en meşhur özelliği nedir? 7. Bu olayları göz önünde bulundurarak yukarıda adı geçen sultanların bilime değer verdiğini söyleyebilir miyiz?

UYGULAMA

Doğru mu, Yanlış mı?

Mehmet'in diğer adı Fatih Sultan Mehmet'tir. ()

Şehzadeler, hoca'nın verdiği cezaları olduğu gibi babalarına anlatırlar. ()

II. Mehmet, hocayı azarlamaktan vazgeçer. ()

Yavuz Sultan Selim, hocasının atının kirlettiği çamurlu kaftanla gömülmeyi vasiyet eder. ()

ÜNİTE 6 B

Ders Konusu: ZAMAN Zarf-Fiilleri

EYLEM + (Y)ACAK + İYELİK EKİ + ZAMAN/SIRADA

EYLEM + (Y)ANA + KADAR / DEK / DEĞİN

EYLEM + (Y)INCAYA/İNCEYE + KADAR

- **ARAŞTIRMA MAKALESİ: XIX. YÜZYILDAKİ HALK AYAKLANMASI VE MAHAMBET ÖTEMİSULI**
 - **OKUMA: EMEKLİLİK YILLARI**
 - **İŞ İLANI**
 - **ALIŞTIRMALAR/UYGULAMA**
-

Araştırma Makalesi:

XIX. Yüzyıldaki Halk Ayaklanması ve Mahambet Ötemisuli

XIX. yüzyılda, Kazak şairlerinin önemli olayları eserlerinde yansıtmaya, halkın sesi olmaya çalıştığı dikkat çekmektedir. Bunun nedeni de söz konusu dönemde, verimli topraklar Kazaklardan alınarak Ruslara verilmeye başlaması ve buna karşı koymaya çalışanların da en ağır şekilde cezalandırılmasıdır. Özellikle Jangir Han; en verimli yaylaları, en verimli toprakları sultanlara, din adamlarına, kendisine hizmet edenlere, akrabalarına dağıtır. En büyük payı da kendisi alır. Böylece halk ayaklanmasının çıkmasına neden olur.

1836-1838 yılları arasında yer alan İsatay Taymanov'un Bökey Ordası'ndaki halk ayaklanması, toprağın daralmasından Kazak Hanlarının tutumu ile Çar Rusya'sının sömürgecilik politikasına karşı çıkan halk davasıdır (bk. Ötemisuli 2007, s. 117-204). Mahambet Ötemisuli, bu ayaklanmayı dile getiren şairdir ve ayaklanmanın önderi İsatay Taymanov'un da en yakın arkadaşıdır. Mahambet; 1804 yılında Batı Kazakistan'da, Orda ilçesi, Beketay kumu köyünde dünyaya geldi. Gençliğini Han Sarayında geçiren Mahambet, bir süre Cangir Han'ın sarayında hizmet etti. 1824-1828 yılları arasında Orınbor'da Jangir Han'ın oğlu Zülqarnayın'ın yanında kaldığı dönemde Rusça öğrendi ve kendini geliştirdi.

Arapça ve Rusçayı iyi bilen Mahambet'i Cangir Han kendisini övecek, sözünü söyleyecek şair olarak gördü fakat han sarayındaki haksızlığı görünce Cangir Han'a karşı geldi ve mücadeleye girişti. Jangir'in emirlerine uymadığı için saraydan sürüldü (bk. Mağavin vd. 1989, s. 179).

Mahambet; Kazak topraklarını istila etmeyi amaçlayan, verimli topraklara askerî kaleler inşa ederek yerleşmeye başlayan Rus Çarı'nın siyasetine ve bu amacını gerçekleştirmek için kukla gibi kullanılan Kazak hanları ile

sultanlarına karşı halkı uyandıran, açıkça silahlı ayaklanmaya çağıran ilk Kazak şairidir. Bu konuda Kazak edebiyatı ders kitabında şöyle yazmaktadır: “Mahambet Ötemisulı, alev gibi yanan şair, 1836-1841 yılları arasında Batı Kazakistan’daki istilaya (Rus istilas) karşı halk ayaklanmasının öncüsüdür. Onun özgürlüğü, eşitliği arzulayan, halkının derdini dile getiren kılıç gibi keskin şiirleri ayaklanmanın sloganı olmuş ve askerin ruhunu uyandırıp coşturmuştur. Onun şiirlerinin kudretli gücü bu güne kadar okuyucularını duygulandırır, genç nesle halkını, vatanını sevmesini öğretir.” (Dayırova vd. 1996, s. 106). Mahambet’in halk arasında çok yayılmış *Mahambettin Cangire aytqanı* “Mahambet’in Cangir’e Söyleği” şiiri yediden yetmişe herkes tarafından ezbere bilinir.

<i>Han emessiñ, qasqırsıñ,</i>	<i>Han değilsin, aç kurtsun,</i>
<i>Qas albastı basqırsıñ,</i>	<i>Allah kahretsin seni,</i>
<i>Dostarıñ kelip tabalap,</i>	<i>Dostların gelip başarısızlığına sevensin,</i>
<i>Duşpanıñ seni basqa ursın!</i>	<i>Düşmanın seni gelip rezil etsin!</i>
<i>Han emessiñ, ilańsıñ</i>	<i>Han değilsin, belasın,</i>
<i>Qara şubar jılansıñ.</i>	<i>Kara yılansın.</i>
<i>Han emessiñ, ayarsıñ,</i>	<i>Han değilsin, hilekârsın,</i>
<i>Ayır quyırıq şayansıñ!</i>	<i>Çatal kuyruklu çiyansın!</i>

Mahambet’in geçmişteki ve şimdiki Kazak şairleri arasında en güçlü şair olduğunu vurgulayarak, Mahambet Ötemisulı’nın hayatı ve edebî kişiliğini tam olarak ilk teorik açıdan değerlendiren Muhtar Avezov’dur. O, 1927 yılında yayımlanan *Edebiyat Tarihi* eserinin yedinci bölümünde ve 1933 yılında 7. sınıf için yazılan Kazak edebiyatı ders kitabında “Mahambet’in Hayatı” ve “Mahambet’in Şairliği” konuları başlığında Mahambet’in şiirlerini edebî yönden kaleme almıştır (bk. Madibayeva 2012, s. 40-43). Mahambet’in Kazak edebiyatındaki yerini bilimsel açıdan değerlendiren edebiyat araştırmacısı ve yazar Qajım Jumaliyev’dir. O, Mahambet hakkında bilgi toplamak amacıyla halkın arasına gidip araştırmalar yapmıştır. Neticede 1938 yılında Mahambet’in bir günlük ömrünü konu alan *Ayqas* “Mücadele / Savaş” uzun hikâyesini (povest) yazdı. 1939 yılında Qajım Jumaliyev, Mahambet şiirlerini ayrı bir kitap olarak yayımladı ve 1940 yılında da kendi hazırladığı *9-sınıfın Kazak Edebiyatı* ders kitabında Mahambet’in şiirlerine yer verdi. 1948 yılında hacimli bir monografi yazdı. Eserinde, XIX. Yüzyılda Kazak edebiyatında tam bir insan tipini ortaya çıkaran ilk şairin Mahambet Ötemisulı olduğunu gösterdi. Ayrıca bu çalışmada; şairin şiirlerini konu ve devir, dil ve yapı bakımından inceledi. Bu yüzden Kazak araştırmacıları; dünyaya Abay’ı tanıtan Muhtar Avezov, Mahambet’i de tanıtan Qajım Jumaliyev derler (bk. Musakulov 2003, s. 3-8).

*Albastı (qara, qas) basqır veya bassın (beddua): Allah belanı versin, Allah cezanı versin, Allah seni kahretsin anlamında kullanılan bir bedduadır.

** Tabalaw: Birinin başarısızlığına sevinmek.

KAYNAKLAR

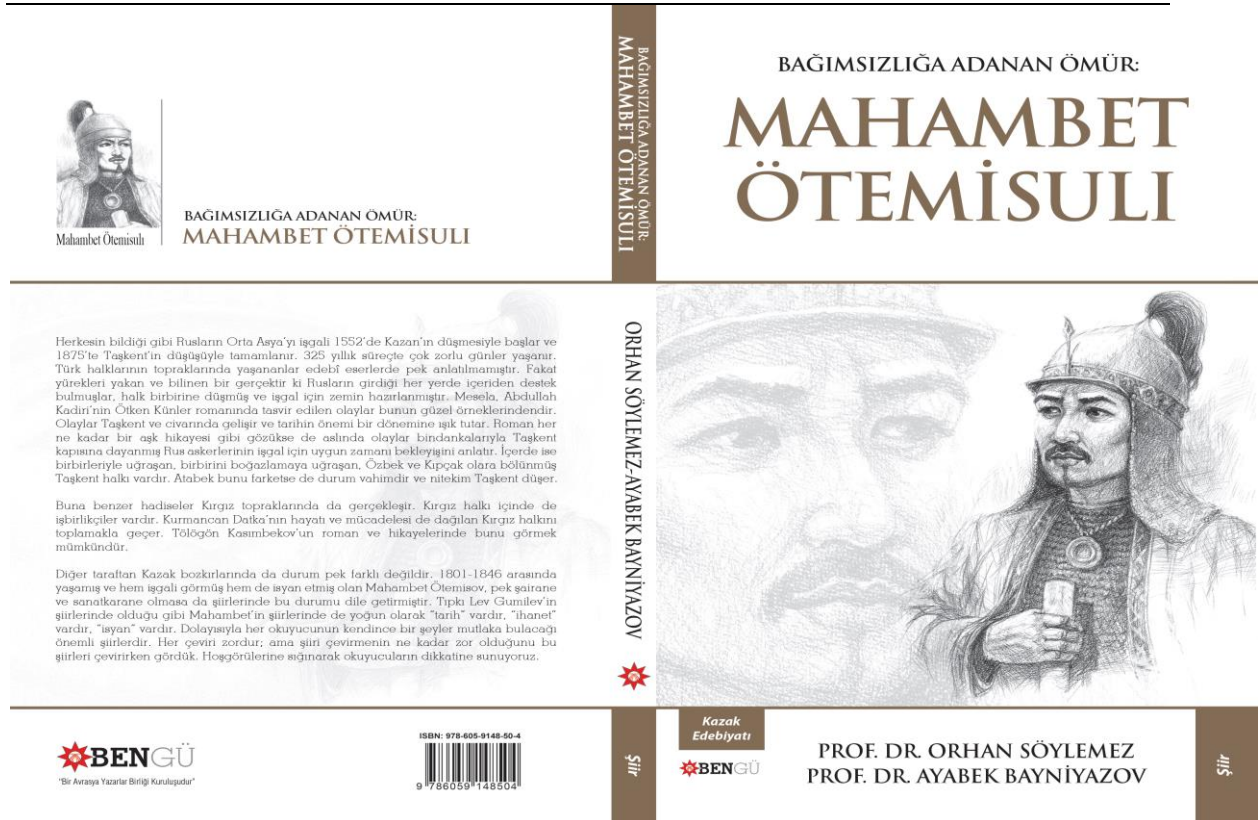
DAYIROVA, A. – T. Abdirahmanov, K. Aytkaliyev, *Edebiyat 5. Sınıf Ders Kitabı*, Ravan Yayınları, Almatı 1996, 334 s.

MAĞAVİN, M. - M. Baydildayev, *Bes Ğasır Jırlaydı*, C II, Jazuşı Yayınları, Almatı 1989, 384 s.

MADİBAYEVA, K., “Muhtar Avezovtın Edebiyet Tarihın Zerttev Enbegi”, *Bulletin KazNU, Filology Series*, Almatı 2012, No: 4 (138).

MUSAKULOV, Amir, “Mahambet Jane Mahambettanu Ğılıımı”, *Mahambet-Ult-Azattıq Köterilis Jarşıısı Konferansı Bildirileri*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Çimkent 2003, s. 3-8.

ÖTEMİSULI, Mahambet, *Jorıq Jırları*, Halıqaralıq Abay klubı Yayınları, Almatı 2007, 408 s.

Araştırma makalesi, Orhan Söylemez ve Ayabek Bayniyazov'un birlikte hazırladığı “Bağımsızlığa Adanan Ömür: Mahambet Ötemisuli” (Ankara: «Bengü» Yayınları, 2016) adlı eserden alınmıştır.

EMEKLİLİK YILLARI

Hayri Bey, bundan dört yıl önce öğretmenlikten emekli oldu. 25 yıl severek yaptığı işinden ayrılmak onun için hiç de kolay olmadı. Hayri Bey bir süre hiçbir iş yapmadı. Bu süre içinde yalnızlıktan ve boş oturmaktan çok sıkıldı. Bu sebeple bir üniversiteye hazırlık kursunda öğretmenlik yapmaya başladı. Ancak buradaki yüksek tempoya yaşı uygun olmadığı için bu işi bırakmak zorunda kaldı. Daha sonra yakın dostu Lütfi Bey'in tavsiyesine uyarak bir kırtasiye dükkanı açmaya karar verdi.

Önce mahallesinde küçük bir kırtasiye açmayı uygun buldu. Başlangıçta bu işi boş oturmamak için yapıyordu. Ancak daha sonra yeni işine alıştı ve daha iyisini yapmaya çalıştı. Yeni işi sayesinde yine kitaplarla ve öğrencilerle beraberdi. Bu nedenle işini kısa sürede çok sevdi. Hayri Bey işini severek yaptığı için oldukça başarılı oldu. Hayri Bey, şu anda Beyoğlu'nun en büyük kitapevlerinden birinin sahibidir. Onda her dilde ve her türde kitap ve dergi bulmak mümkündür. Bu sebeple onu tanımayan bilmeyen yok gibidir. O da hemen hemen bütün müşterilerini tanır; onlarla yakından ilgilenir.

Hayri Bey yeniliklere açık bir insandır. Örneğin son günlerin modasına uyarak dükkanın bir bölümüne kaset satış reyonu yaptırdı. Şimdi ise uygun bir dükkan bulduğunda başka bir semtte ikinci şubesini açmak istiyor. Kredi konusunda bankacı olan arkadaşı Orhan Bey ona garanti verdi. Yeni açacağı yerde kitap okuma salonu da düşünüyor. Ancak onun gelecekteki hayali kendi adını taşıyan bir kütüphane kurmak. Bu şekilde hem insanlar için bir şey yapmak hem de unutulmamak istiyor.

Lütfen cevap veriniz.

1. Hayri Bey üniversiteye hazırlık kursunda niçin çalışmaya başladı? 2. Hayri Bey kurstaki işi neden bıraktı? 3. Hayri Bey niçin kütüphane kurmayı düşünüyor? 4. Hayri Bey yeni açacağı şubede ne gibi bir yenilik düşünüyor? 5. İkinci şube için gerekli olan parayı nasıl bulacak? 6. Niçin birçok insan Hayri Bey'i tanıyor?

Doğru mu, yanlış mı?

1. Hayri Bey için öğretmenlikten ayrılmak zor olmadı. ()
2. Hayri Bey emekli olduktan bir süre sonra üniversiteye hazırlık kursunda öğretmenliğe başladı. ()
3. Hayri Bey öğrencileriyle ve kitaplarla beraber olabilmek için kırtasiye dükkanı açmaya karar verdi. ()
4. Hayri Bey bütün müşterilerini tanır; onlarla yakından ilgilenir. ()

Gramer konusu: ZAMAN Zarf-Fiilleri

eylem + (y)acak/ecek + iyelik eki + zaman/sırada

Bu yapı ile kurulan yan cümlecikteki iş, temel tümcedeki işten daha sonraki zamanda oluşur.

Örnek Cümleleri Okuyalım.

1. Bize geleceğiniz zamanı telefonla bildirin. **2.** Sınava gireceğiniz zamanlarda düzenli uyuyun. **3.** Bir yere geç kalacağım zaman önceden haber veririm. **4.** Tam film başlayacağı sırada elektrikler kesildi.

Alıştırmalar 1

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Alışverişe çık..... bana da haber ver, ben de geleceğim. **2.** Tam seni ara..... kapı çaldı ve tekrar aramayı unuttum. **3.** İşten çık..... müdür geldi ve kendisine yardım etmemi istedi. **4.** Tam oturup film izle..... misafir geldi. **5.** Tatile çık..... bir hafta öncesinden hazırlanmaya başlarım. **6.** Yağmur yağ..... bacaklarım ağrıyor. **7.** Alışverişe çık..... mutlaka önceden alışveriş listesi hazırlayın.

Gramer konusu: EYLEM + (Y)ANA/ENE + KADAR / DEK / DEĞİN

Bu yapı tümceye zaman anlamı katar.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Yanımdaki kadının çenesi İstanbul'a gelene kadar hiç durmadı. **2.** Polis gelene kadar hiçbir şeye dokunma! **3.** Sergi açılana dek kapının önünde bekledik. **4.** Ben dönene kadar yaramazlık yapmayın. **5.** Mehmet, gün batana değin tarlada çalıştı.

Alıştırmalar 2

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Ben alışverişten dön..... çocuklar her tarafı altüst etmişler. **2.** Ambulans gel..... hastayı hareket ettirmeyin. **3.** Biz adresi bul..... akşam olacak. **4.** Sen dön..... ben yemeği hazırlarım. **5.** Bu eski televizyonu tamire ver..... yenisini alalım. **6.** "Babam ve Oğlum" filmi bit..... sinemadaki herkes ağladı. **7.** Sen bankaya parayı yatır..... ben de şu kazağı değiştireyim. **8.** Dostluğumuz öl..... devam edecek. **9.** O kadar inatçı ki müdürle konuş..... kapının önünden ayrılmadı. **10.** Araba al..... küçük bir ev alsan daha iyi olur.

EYLEM + (Y)INCAYA/İNCEYE + KADAR / DEK /

EYLEM + (Y)INCAYA/İNCEYE + DEK

EYLEM + (Y)INCAYA/İNCEYE + DEĞİN

Bu yapı tümceye zaman anlamı katar. Kendisinden sonra gelen eylemin bitimini gösterir.

Örnek:

1. Sen **gel-inceye kadar** bekleyeceğim.
2. Kızım mezun **ol-uncaya kadar** emekli olmayacağım.
3. Ehliyetini **al-ıncaya kadar** arabayı kullanamazsın.
4. Serkan **iyileş-inceye kadar** okula gitmeyecek.
5. Güneş **bat-ıncaya kadar** denizde yüzdük.

Alıştırılmalar 3

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Oğlum partiden dön..... uyuyamadım.
2. Annesi, Zeynep iyileş..... başının ucundan ayrılmadı.
3. Seni öl..... seveceğim.
4. Ben telefonun yanına git..... kapandı.
5. Benim işim bit..... sen gitmişsin. Niçin beklemedin?
6. Konser bit..... ben seni kafede beklerim.
7. Onunla karşılaş..... her şey yolunda gidiyordu.
8. Onu tanı..... aşkı bilmiyordum.
9. Annesini öl..... yanından ayırmadı.
10. Ben gel..... kimseye kapıyı açma!

İŞ İLANI

Esra: İyi günler! Ben Esra Güneş, size özgeçmişimi gönderdim. Saat ikide Halkla İlişkiler Müdürü Sadi Bey’le görüşmek için randevulaştık. Kendisiyle görüşebilir miyim?

Sekreter: Müdürümüz biraz meşgul. Biraz bekleyebilir misiniz? Müdür yardımcımıza haber vereyim.

Esra: Teşekkür ederim. Problem değil! Müdür yardımcısı ile de görüşebilirim.

Sekreter: Alo, Cihan Bey! Esra Hanım geldi. Yanımda bekliyor. Kendisiyle görüşebilir misiniz? Tamam Esra Hanım, Cihan Bey sizi bekliyor. İçeri girebilirsiniz.

Cihan Bey: Hoş geldiniz, Esra Hanım! Buyurun, oturun!

Esra: Teşekkür ederim. Hoş bulduk, efendim!

Cihan Bey: Size, ben yardımcı olacağım. Özgeçmişinizi okudum Esra Hanım. Sizin gibi İngilizcesi iyi, deneyimli birine çok ihtiyacımız var. İngiltere’de ekonomi okudunuz, değil mi?

Esra: Evet, uzun yıllar İngiltere’de yaşadım, üniversiteyi orada bitirdikten sonra altı yıl bir bankada çalıştım. Dört yıldır çalışmıyorum.

Cihan Bey: Sizinle çalışabiliriz. Ne zaman işe başlayabilirsiniz?

Esra: Ben yarın İngiltere’ye gidiyorum çünkü eşim ve kızım hâlâ İngiltere’de. Eşyalarımızı toplayacağız, evimizi kiraya vereceğiz, dostlarımızla vedalaşacağız. Daha sonra kızım ve eşimle birlikte Türkiye’ye döneceğiz. Yani on beş yirmi gün sonra işe başlayabilirim.

Cihan Bey: Önemli değil, bir İngiliz firmasıyla yeni bir sözleşme imzalayacağız. İngiliz yöneticiler önümüzdeki ay gelecekler ve on beş gün kalacaklar. Onlarla siz ilgileneceksiniz.

Esra: Nasıl ilgileneceğim? Neler yapacağım?

Cihan Bey: Onlara şirketimiz hakkında bilgi vereceksiniz. Sözleşmenin şartlarını açıklayacaksınız. Boş zamanlarında onlara İstanbul’u gezdireceksiniz. Toplantılarda daima müdürümüzün yanında olacaksınız. Toplantılar geç saatlere kadar sürebilir.

Esra: Önemli değil. Çünkü kızıma anneannesi bakacak. Annem dört gözle torununu bekliyor.

Cihan Bey: Ne kadar güzel!

Esra: Ben şimdi gidebilir miyim? Yirmi gün sonra döneceğim.

Cihan Bey: Nasıl isterseniz Esra Hanım! Tanıştı ğımıza çok memnun oldum. İyi günler!

Esra: Ben de. İyi günler!

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Esra Hanım kiminle görüşüyor? Niçin?
2. Şirket Esra Hanım’ı işe alıyor mu?
3. Esra Hanım neden hemen işe başlamıyor?
4. Esra Hanım geç saatlere kadar çalışabilir mi? 5. Esra Hanım, fakülteyi kaç yıl önce bitirmiş?

ÜNİTE 7 A

Ders Konusu: ZAMAN Zarf-Fiilleri

Grammer: -KEN ULACI

EYLEM + -(MA) DIKÇA/-(ME) DİKÇE

EYLEM + -DİK (-DİK, -DUK, -DÜK) + İYELİK EKİ + (N)DAN

BERİ/+(N)DEN BERİ

-ELİ, -ALİ ULAÇ EKİ

OKUMA: KELOĞLAN VE SİHİRLİ TAS

ALIŞTIRMALAR/UYGULAMA

KELOĞLAN VE SİHİRLİ TAS

Bir varmış, bir yokmuş. Keloğlan adında yoksul bir çocuk varmış. Keloğlan'ın yaşlıca bir annesi varmış. Bir gün Keloğlan annesinden izin almış ve balık tutmaya gitmiş. Öğle vakti koskocaman bir balık tutmuş. Bu, çok güzel bir balıkmış. Keloğlan balığı temizlemiş ve bu sırada balığın karnında bir **tas** görmüş. Keloğlan tasa su doldurmuş ve balığı yıkamak istemiş. Suyu balığın üzerine dökmüş fakat tasan su değil sapsarı altınlar akmış. Keloğlan bu işe çok şaşırarak, “Bu tas galiba sihirli, hemen anacığırna haber vereyim.” demiş ve eve koşmuş. Tası annesine göstermiş. Sonra tasa defalarca su doldurmuş ve bu suyu boşaltmış. Böylece çok fazla altını olmuş. Keloğlan bir gün bu altınlarla koskocaman bir saray yapmış ve o günden sonra padişah gibi yaşamış. Keloğlan zengin olduktan sonra çok değişmiş. Keloğlan'ın bu durumu annesini çok üzmüş. Annesi oğluna çok nasihat etmiş fakat Keloğlan annesinin sözünü dinlememiş. Keloğlan bir gün daha çok altın için sihirli tasıyla ırmağın kenarına gelmiş. İrmaktan defalarca su almış ve çok fazla altını olmuş. Bu arada tas aniden suya düşmüş. Keloğlan tası yakalamak istemiş fakat o da suya düşmüş. Keloğlan zar zor yüzmüş ve kıyıya çıkmış. Fakat kıyıya gelmiş ama altınlar yokmuş. Çünkü hırsızlar Keloğlan'ın bütün altınını çalmış. Keloğlan çok üzölmüş çünkü hem sihirli tas hem de altınlar gitmiş. Keloğlan annesinin yanına dönmüş, çok ağlamış. Annesi, Keloğlan'a “Üzölme çünkü o tas aslında senin değildi, sen o tası buldun. Zaten zenginlik de seni çok değıştirdi. Sen o tası çok kolay elde ettin ve çok şııııırdın, değeriini bilmedin. Belki artık yine eski Keloğlan olursun.” demiş. Keloğlan, annesine hak vermiş ve bir daha sihirli tasla ilgili hiçbir şey söylememiş.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Keloğlan sihirli tası nasıl bulmuş? 2. Sihirli tas, Keloğlan'ın hayatını nasıl değıştirmiş? 3. Keloğlan'ın sihirli tasına ne olmuş? 4. Keloğlan'ın annesi, oğluna ne öğüt vermiş?

Gramer konusu: -KEN ULACI

eylem + zaman eki + ken: alıyor-ken, almışken

ad + (da+y, de+y) ken:ev-de-y-ken, otobüs-te-y-ken

Sonuna geldiği sözcüğe durum ve zaman anlamı katar. Tümcenin anlamına göre geçmiş, şimdiki ya da gelecek zamanı gösterir.

ÖRNEK CÜMLELER

1. Odamda ders çalışırken birden kapı çalındı. 2. Tenis oynarken düştüm ve bacağım kırıldı. 3. Hazır İzmir'e gitmişken çocukluk arkadaşımı da göreyim. 4. Herkes uyumuşken ben de rahat rahat film seyredeyim. 5. İstanbul'a gelmişken Boğaz'da bir vapur gezisi yapalım. 6. İki kardeş güzel güzel oynuyorken birdenbire kavga ettiler. 7. Sokağa çıkacakken yağmur başladı. 8. Sokağa çıkacağım sırada yağmur başladı. 9. Şoför, çocuğa çarpacakken direksiyonu sağa kırdı. 10. Ankara'dayken Mehmet beni ziyaret etti. 11. Hava soğukken dışarı çıkmak istemiyorum. 12. Mustafa çocukken çok usluymuştu.

UYGULAMALAR

Alıştırma 1

Aşağıdaki boşlukları -ken ulacıyla tamamlayınız.

1. Herkes uyu..... ben de kitabımı okuyayım. 2. Tam montumu giy..... fermuarı bozuldu. 3. Öğretmen tam derse başla..... müdür içeri girdi. 4. Ders çalış..... müzik dinlemeyi seviyorum. 5. Çarşıya git..... bana da bir gazete alıver. 6. Benimle konuş..... dikkatli ol! 7. Ağaçtan in..... bacağını kırmış. 8. Çamaşır yıkamaya başla..... sular kesildi. 9. Sen git..... ben dönüyordum. 10. Devlet başkanı yurt dışında..... büyük bir deprem olmuş. 11. Odanı topla..... kütüphanenin tozunu da al. 12. Otobüs durmuş..... biz de inelim. 13. Aklıma gel..... söyleyeyim, Ali yarın akşam bizi yemeğe çağıyor. 14. Tam bahar temizliği yap..... dayımlar geldi. 15. Her zaman kaş yapayım de..... göz çıkarıyorsun. 16. Mutfağa git..... sana bir yorgunluk kahvesi yapayım. 17. Polis hırsız tam yakala..... ayağı kaydı ve yere düştü. 18. Bu çalışmaya bu kadar zaman harca..... biraz daha ayrıntıya girin.

Gramer konusu: EYLEM + -(MA) DIKÇA/-(ME) DİKÇE

Bu ulaçlar yakın anlamdadır. Temel cümledeki eylemin, yan cümlecikteki eyleme bağlı olarak sürdüğünü veya yinelandığını anlatır.

ÖRNEK CÜMLELER

1. İnsan yeni şeyler öğrendikçe öğrenme isteği artıyor. 2. İlaçlarını kullanmadıkça (kullanmadığın sürece) iyileşemezsin. 3. Çocuklar büyüdüğüce problemleri de büyüyor. 4. Konuları tekrar ettikçe (ettiğiniz sürece) daha iyi öğrenirsiniz. 5. Sen gerçekleri sakladıkça (sakladığın sürece) anlaşmamız imkansız.

Alıştırma 2

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Yaşa..... tecrübelerimiz artıyor. 2. Fiyatlar art..... alım gücü azalıyor. 3. Evdeki eksikler aklıma gel..... alışveriş için not alıyorum. 4. Oğlum gün geç..... biraz daha büyüyor. 5. Kimsesiz çocukları gör..... içim sızlıyor. 6. Kızıma bak..... annemi hatırlıyorum, çünkü ona çok benziyor. 7. O olay aklıma gel..... Nihal'e daha çok sinirleniyorum. 8. Tatlıyı o kadar çok seviyorum ki ye..... yiyesim geliyor. 9. Türkiye'nin nüfusu her yıl git..... artıyor. 10. Kış geldi, hava soğu..... soğuyor. 11. Türkçeniz gün geç..... güzelleşiyor. 12. Zaman bul..... dedemi ziyaret ediyorum.

Gramer konusu: EYLEM + -DİK (-DİK, -DUK, -DÜK) + İYELİK EKİ + (N)DAN BERİ/(N)DEN BERİ

Bu ulaçlar, temel tümcedeki eylemin başlama zamanını ve eylemin hâlâ devam ettiğini gösterir.

“Gel-” Fiilinin Olumlu ve Olumsuz Çekimi Aşağıdaki Gibidir:

Ben geldiğimden beri	Biz geldiğimizden beri
Sen geldiğinden beri	Siz geldiğinizden beri
O geldiğinden beri	Onlar geldiklerinden beri

Ben gelmediğimden beri	Biz gelmediğimizden beri
Sen gelmediğinden beri	Siz gelmediğinizden beri
O gelmediğinden beri	Onlar gelmediklerinden beri

ÖRNEK CÜMLELER

1. Ankara'ya gittiğinden beri hiç aramadı. 2. Eve geldiğinden beri bilgisayarda oyun oynuyor. 3. Zehra üniversiteyi bitirdiğinden beri aynı şirkette çalışıyor. 4. Ders başladığından beri sürekli konuşuyorsunuz.

Alıştırma 3

Lütfen boşlukları doldurunuz.

1. O kitabı oku..... beri fikirlerim çok değişti. 2. Öğlen, yemek ye..... beri midem ağrıyor. 3. Sen gel..... beri işyeri çok daha canlı. 4. Bana borç ver..... beri Ali'yle konuşmuyorum. 5. Onu gör..... beri unutamıyorum. 6. Evlen..... beri dışarıda yemek yemedik. 7. Patron maaşları öde..... beri çalışanlar çok huzurlu. 8. Siz git..... beri biz durmadan çalışıyoruz. 9. Olayı duy..... beri şoktayım. 10. Ayşe kocasından ayrıl..... beri çok değişti.

Gramer konusu: -eli, -alı ULAÇ EKİ

Bu ulaçlar, temel tümcedeki eylemin başlama zamanını ve eylemin hâlâ devam ettiğini gösterir.

eylem + (me/ma) + -(y)alı/eli; eylem + DI + kişi eki eylem + -(y)alı/eli

1. Ablam İstanbul'a gel-**eli** bir ay oldu. 2. Yeni evimize taşın-**alı** neredeyse bir hafta oluyor. 3. Hasan evlen-**eli** henüz bir ay oldu. 4. Teyzemi gör-**meyeli** iki yıl oldu. 5. Nurgül evlen-**di** evlen-**eli** kocasıyla anlaşıyor.

Ben (geldim) gel-eli	Biz (geldik) gel-eli
Sen (geldin) gel-eli	Siz (geldiniz) gel-eli
O (geldi) gel-eli	Onlar (geldiler) gel-eli

Ben gel-me-y-eli	Biz gel-me-y-eli
Sen gel-me-y-eli	Siz gel-me-y-eli
O gel-me-y-eli	Onlar gel-me-y-eli

Alıştırma 4

Lütfen "-alı /-eli" ile boşlukları doldurunuz.

1. İşe başla..... başla..... 22:30'da uyuyor. 2. O kitabı oku..... oku..... düşünüyor. 3. Onunla tanış..... tanış..... görüşmeye devam ediyoruz. 4. Ne oldu? Onunla konuş..... konuş..... gülüyorsunuz? 5. Ünlü basketbolcu sakatlan..... sakatlan..... iyi oynayamıyor. 6. O uyu..... uyu..... durmadan horluyor. 7. Barış yapıl..... yapıl..... ülkelerinde mutlu yaşıyorlar. 8. Onlar gel..... gel..... herkes neşeli. 9. Git..... git..... herkes seni konuşuyor. 10. Yağmur başla..... başla..... bu apartmanın önünde bekliyoruz.

Alıştırma 5

Aşağıdaki tümceleri tamamlayınız.

1. Ameliyat ol..... çok kilo verdin. 2. Evlen..... onu görmedim. 3. Bahar gel..... hava ısındı. 4. Hastalan..... ağzına bir lokma koymadı. 5. Emekli ol..... canım sıkılıyor. 6. Türkiye'ye gel..... gel..... çalışıyorum. 7. Sabah evden çık..... hiçbir şey yemedim. 8. Sergi açıl..... iki binden fazla kişi sergiyi gezdi. 9. Yola çık..... uyuyor. 10. Okul tatil ol..... beni aramıyor. 11. İstanbul'a taşın..... taşın..... aynı evde oturuyorum. 12. Seni gör..... çok güzelleşmişsin. 13. Kendimi bil..... bil..... her yaz tatile gideriz. 14. Araba al..... Pazar günleri evde oturmuyoruz. 15. Kış gel..... gel..... gripten kurtulamadım.

Alıştırmalar 6

Aşağıdaki tümceleri başlama ulaçlarından (-alı/-eli, -diğından beri/-diğından beri/-duğundan beri/-düğünden beri, -di...-alı/-eli) birini kullanarak birleştiriniz.

1. Ben buraya geldim. O zamandan bu yana Arapça konuşmadım. 2. Bu kapıdan çıktı. Onu bir daha görmedim. 3. Kızım korku filmi seyretti. O zamandan beri her şeyden korkuyor. 4. Masaya oturdu. O zamandan beri gevezelik ediyor. 5. Deniz, evlendi. O zamandan beri evine erken geliyor. 6. Ben buraya geldim. O zamandan bu yana her gün yağmur yağıyor. 7. Doktora gittin. O zamandan beri hiç kilo almadın mı? 8. Onun kötü bir insan olduğunu anladık. Bir daha yüzüne bile bakmadık. 9. Almanya'ya gitti. O zamandan bu yana bizi aramadı. 10. Kış geldi. O zamandan beri hiç pikniğe gitmedik.
-

ÜNİTE 7 B

Ders Konusu: **Neden-SebeP Zarf-Fiilleri**

**Gramer: “EYLEM + dığı için” Neden Zarf-Fiili
“-dığından (dolayı)” SebeP Zarf-Fiil Eki
“-eceği için” SebeP Zarf-Fiil Eki**

- **OKUMA: KAZAN DOğURDU**
- **ALIşTIRMALAR/UYGULAMA**

KAZAN DOğURDU

Bir gün Nasrettin Hoca komşusunun evine gidip 'Komşu, bana bir kazan verir misin?' diye sormuş. Komşusu tamam deyip Hoca'ya bir kazan vermiş. Aradan bir ay geçmiş, fakat Nasrettin Hoca kazanı geri götürmemiş. Komşusu Hoca'nın evine gidip kazanını istemiş. Hoca komşusuna bir büyük, bir de küçük iki kazan vermiş.

Komşusu "Niçin iki kazan?" diye sormuş. Hoca "Müjde komşu, senin kazan doğurdu." diye cevap vermiş. Komşusu iki kazanı alıp sevinerek evine gitmiş. Yine bir gün Hoca komşusunun evine gidip kazanını istemiş. Komşusu sevinçle hemen kazanını Hoca'ya vermiş. Hoca yine kazanı geri götürmemiş. Komşusu tekrar Hoca'nın evine gidip kazanım istemiş. Hoca "Başın sağ olsun komşu, senin kazan öldü." diye cevap vermiş. Komşusu kızarak "Nasıl olur Hoca, hiç kazan ölür m ?" diye sormuş. Hoca "Kazan doğurdu." dedim inandın, şimdi " ld ." diyorum, niçin inanmıyorsun?" demiş.

LÜTFEN CEVAP VERİNİZ.

1. Hoca komşusunun evine niçin gitmiş?
2.  nce Hoca komşusuna niçin iki kazan vermiş?
3. Sonra Hoca komşusuna niçin kazan vermemiş?
4. Komşusu niçin kızmış? 5. Komşusu Hoca'ya niçin inanmamış?

Gramer konusu: Neden-SebeP Zarf-Fiilleri

Bu ulaçlar, neden bildirmek için kullanılır; kendisinden sonra gelen eylemin yapışı nedenini belirtir.

1. eylem + dığı (+dık) için

Ben git-tiğ-im için	Biz git-tiğ-imiz için
Sen git-tiğ-in için	Siz git- tiğ-iniz için
0 git-tiğ-i için	Onlar git-tik-ler-i için

Ben git-me-diğ-im için
Sen git-me-diğ-in için
0 git-me-diğ-i için

Biz git-me-diğ-imiz için
Siz git-me-diğ-iniz için
Onlar git-me-dik-ler-i için

Alıştırımlar 1

Lütfen boşlukları doldurunuz.

1. Babama o sözleri söyle..... için hâlâ kendimi affedemiyorum. **2.** Sen gel..... için toplantıyı iptal ettik. **3.** Dünkü maçta Hasan oyna..... için kaybettik. **4.** Emekli ol..... için kendini işe yaramaz hissediyor. **5.** Kulakları iyi duy..... için onunla konuşurken bağırmalısın. **6.** Olayı tam olarak bil..... için böyle yanlış düşünüyorsun. **7.** Selçuk sana kız..... için benimle de konuşmuyor. **8.** Biz git..... için parti çok sönük geçmiş. **9.** Siz, beni iyi tanı..... için böyle önyargılı davranıyorsunuz. **10.** Beni anlayışla karşıla..... için size çok teşekkür ederim.

2. -dığından (dolayı) Sebep Zarf-Fiil Eki

Ben al-dığ-ım-dan (dolayı)	Biz al-dığ-ımız-dan (dolayı)
Sen al-dığ-in-dan (dolayı)	Siz al-dığ-ınız-dan (dolayı)
0 al-dığ-ı-n-dan (dolayı)	Onlar al-dık-lar-ı-n-dan (dolayı)

Ben al-ma-dığ-ım-dan (dolayı)	Biz al-ma-dığ-ımız-dan (dolayı)
Sen al-ma-dığ-in-dan (dolayı)	Siz al-ma-dığ-ınız-dan (dolayı)
0 al-ma-dığ-ı-n-dan (dolayı)	Onlar al-ma-dık-lar-ı-n-dan (dolayı)

Alıştırımlar 2

Lütfen boşlukları "-diğinden" ekiyle doldurunuz.

1. Bu işi başarabilecek yegâne kişi sen ol..... bu işi sana verdik. **2.** Arabam ol..... yürüyerek geldim. **3.** Ali'nin ağzından böyle bir şey duy..... dedikodulara inanmadım. **4.** Yorgun ol..... partiye gidemedim. **5.** Onu uzun zamandır gör..... ilk etapta tanıyamadım. **6.** Sana kız..... gelmemiş. **7.** Senin hasta olduğunu bil..... ziyaretine gelemedim. **8.** Soruya ne cevap vereceğini merak et..... ona baktım. **9.** Seni düşün..... bu sıkıcı kuralları koyduk. **10.** Yüzümüze karşı konuşmaya kork..... arkamızdan konuşuyorlar.

3. “-eceği için” Sebep Zarf-Fiil Eki

Ben gideceğim için	Biz gideceğimiz için
Sen gideceğin için	Siz gideceğiniz için
0 gideceği için	Onlar gidecekleri için

Ben **gitmeyeceğim için** Biz **gitmeyeceğimiz için**
Sen **gitmeyeceğin için** Siz **gitmeyeceğiniz için**
O **gitmeyeceği için** Onlar **gitmeyecekleri için**

Örnek Cümleleri Okuyalım:

Selçuk yarın doktora gideceği için toplantıya katılamayacak. Selçuk yarın doktora gideceğinden toplantıya katılamayacak. Selçuk yarın doktora gideceğinden dolayı toplantıya katılamayacak.

Alıştırma 3

Lütfen boşlukları doldurunuz.

1. Ayşe partiye gel..... için lisedeki bütün erkekler üzgün. 2. Recai yarınki konferansta konuşma yap..... için çok heyecanlı. 3. Düğününüzde orada ol..... için sizden özür diliyorum. 4. Yarın sabah çok erken git..... için valizini şimdi hazırlıyor. 5. Haftaya Ramazan başla..... için geçen hafta alışveriş yaptık. 6. Dün annem, babam gel..... için çok mutluydum. 7. Yusuf yarın ailesine kavuş..... için mutluluktan uçuyor. 8. Çocuklar bayramlarda yeni elbiseler giy..... için çok mutlu olurlar. 9. Haftaya yazlığa gidiyoruz. Komşuların gürültüsünü duy..... için mutluyuz. 10. Şakayı bizim yaptığımızı anla..... için o, bize şaka yapamayacak.

Alıştırma 4

Aşağıdaki tümceleri tamamlayınız.

1. Sigara iç..... merdiven çıkarken nefes nefese kalıyorum. 2. Yarın işe gel..... bütün işleri bugünden bitirmeye çalışıyorum. 3. İstanbul'da ev kiralari çok yüksek ol..... öğrenciler genellikle yurtlarda kalıyorlar. 4. Özge her zaman yalan söyle..... kimse ona inanmıyor. 5. Kağan, gelecek hafta askere git..... arkadaşları ona sürpriz bir parti düzenliyor. 6. Bu akşam misafir gel..... sizinle tiyatroya gelemem. 7. Emniyet kemerini bağla..... polis bana ceza yazdı. 8. Çok yorgun ol..... sizinle sinemaya gelmeyeceğim. 9. Saçlarım dökül..... sık sık kestiriyorum. 10. Yemek pişirmeyi bil..... her gün dışarıda yemek yiyor.

ÜNİTE 8 A

Ders Konusu: **Sebep-Amaç Zarf-Fiil Ekleri**

- **Grammer:** “-mesi için” Sebep/Amaç Zarf-Fiil Eki
“Sayesinde” ve “Yüzünden” Ulaçları
- **OKUMA: BİR MASUMUN ÖLÜMÜ**
- **UYGULAMALAR**

BİR MASUMUN ÖLÜMÜ

Dün bir partiye gittim anne. Bana öğütlediklerin aklımdaydı. “İçki içme yavrum” demiştin. Yalnızca soda içtim anne. Dediyini yaptığım için içim gururla doluydu. Diğerlerine benzemedim ve içkili araba kullanmadım. Ben doğru olanı yaptım anne, tıpkı senin dediğin gibi. Şimdi parti sona eriyor anne, ve herkes içkili. Bense sana dönerken sana tek parça döneceğimden emindim. Arabayı kullanmaya başladım anne. Tam yola çıkacaktım, diğer araba beni görmedi anne. Bana bir eşyaymışım gibi çarptı. Kaldırımda uzanmış yatarken yaralı, polisin “bu çocuk sarhoş” dediğini duydum anne. Bana çarpan sarhoşsa onun hatasını ben mi ödeyeceğim anne? Burada ölüyorum anne. Hayatım bir balon gibi sönecek mi? etraf kan dolu anne. Benim kanımla! Hissediyorum, birazdan öleceğim. Sana son bir şey söylemek istiyorum anne: Yemin ederim hiç içmedim. İçen ben değil onlardı anne. Galiba bana çarpanla aynı partideydik. Tek fark o sadece sarhoş, bense ölüyorum anne. İnsanlar neden içer anne? Şimdi keskin bir acı duyuyorum, tıpkı bıçak gibi. Bana çarpan çocuk yürüyor, görüyorum. Bu haksızlık. Ben burada yatıyor ve ölüyorum. Kardeşime söyle ağlamasın anne. Babama söyle cesur olsun. Birileri ona içkili araba kullanmamasını söylemeli anne. Nefesim tükeniyor anne. Gittikçe halsizleşiyorum. Ne olur ağlama arkamdan. Son bir sorum var anne elveda demeden önce: suçlu ben olmadığım halde ölen neden benim?

Grammer konusu: 1. “-mesi için” Sebep/Amaç Zarf-Fiil Eki

Benim git-me-m için	Bizim git-me-miz için
Senin git-me-n için	Sizin git-me-niz için
Onun git-me-si için	Onların git-me-leri için
Benim gitmemem için	Bizim gitmememiz için
Senin gitmemen için	Sizin gitmemeniz için
Onun gitmemesi için	Onların gitmemeleri için

Alıştırımlar 1

Lütfen boşlukları "-mesi için" ile doldurunuz.

1. Kardeşime çikolata al..... para verdim. 2. Kavga ettiğimi babama söyle..... kardeşime para verdim. 3. Galatasaray'ın şampiyon ol..... bu maçı kazanması şart. 4. Biliyorum, komşuların duy..... bilerek bağıryorsun. 5. Hiç kimsenin anla..... notu şifreli yazdım. 6. Benim rahat çalış..... sessizlik şart. 7. Bana kız..... hiçbir sebep yok. 8. Fakir aile çocuklarının oku..... yardım etmeliyiz. 9. Ali deterjan al..... kapıcıya para vermiş. 10. Gazetenin patronu istediklerini yaz..... bize baskı yapıyor.

2.“Sayesinde” ve “Yüzünden” Ulaçları

Benim saye-m-de	Bizim saye-miz-de
Senin saye-n-de	Sizin saye-niz-de
Onun saye-si-n-de	Onların saye-ler-i-n-de

Benim yüzümden	Bizim yüzümüzden
Senin yüzünden	Sizin yüzünüzden
Onun yüzünden	Onların yüzünden

Lütfen boşlukları "bu sayede" veya "bu yüzden" ile

doldurunuz.

1. Pek ders çalışmadım; sınavım iyi geçmedi. 2. Onlar bize çok yardım etti; işleri çok çabuk bitirdik. 3. Kemal çok içki içiyordu; karısı onu terk etti. 4. Çok spor yaptım, dengeli beslendim; iki ayda on kg. verdim. 5. Siz konuşurken dinlemeyi seviyorum; yeni şeyler öğreniyorum.

Alıştırımlar 2

Lütfen boşlukları yukarıdaki tabloya göre doldurunuz

1. Benim iş sahibi oldun. İnkâr mı ediyorsun? 2. Senin Türkçem daha iyi oldu. 3. Babamın ev sahibi oldum. 4. Hastalığım patron beni işten çıkardı. 5. Benim babam sana da kızdı, özür dilerim. 6. Doktor Oktay'ın mide ağrılarımdan kurtuldum. 7. Bizim uykusuz kaldın. 8. Bizim şirket kurdu. Şimdi çok mutlu.

ÜNİTE 8 B

Ders Konusu: Ortaçlar (Sıfat-Fiil) Ekleri

Gramer: Ortaç Eki: -an, -en

Ortaç Eki: -acak, ecek

- **OKUMA: HANGİ KAPI?**
- **UYGULAMALAR**

HANGİ KAPI?

Osmanlı İmparatorluğu'nun en sert padişahlarından biri IV. Murat'tır. Sultan Murat tahta geçtikten sonra, ülkede bozulmaya başlayan otoriteyi yeniden sağlamak için bir çok şeyi yasaklamış. Örneğin sigara ve içki içmeyi...Bu yasağa uymayanları da en ağır biçimde cezalandırmış. Suçluları kendi cezalandırmak için de kılık değiştirmiş. O devirde çok ünlü falcılar vardı. Bunlara "**Remilci**" deniyordu. IV. Murat bunu da kesinlikle yasaklamış. Bir gün yine kılık değiştirerek bir sandala binmiş. Sandalda iki kişi daha varmış. Biri "**Ben remilciyim, her şeyi bilirim**" demiş. Bunu duyan padişah çok kızmış ve "Seni öldüreceğim. Ama önce sana bir şans vereceğim. İstanbul'a hangi kapıdan gireceğimi bilersen, seni affederim. Şimdi kapının adını bir kağıda yaz ve bana ver" demiş. Remilci kağıda bir şeyler yazıp padişaha vermiş. O zaman İstanbul'da **Topkapı, Edirnekapi, Mevlana kapı** vardı. Ama padişah remilciyi öldürmek istediği için, bu kapıların hiç birinden girmemiş. Bir kale duvarının önüne gelmiş ve askerlere "Buradan bir kapı açın!" diye emir vermiş. Kapı açılmış, padişah kağıdı çıkarıp okumuş ve hayretler içinde kalmış. Çünkü kağıtta şunlar yazılıymış:

"Sultanım, yeni kapınız hayırlı olsun." Bunun üzerine padişah remilciyi affetmiş, açılan bu kapının adı da "**Yenikapı**" olmuş.

Lütfen Cevap Veriniz

1. Padişah ülkede otoriteyi yeniden sağlamak için neleri yasaklamış? **2.** Suçluları cezalandırmak için ne yapmış? **3.** Padişah, remilciye nasıl bir şans vermiş? **4.** Kağıtta neler yazılıymış?

Doğru Mu Yanlış Mı?

1. Remilcilerin söyledikleri hemen hemen her şey doğru çıkarmış ()
2. Padişah bir gün, bir sandala binmiş, sandalda üç kişi daha varmış ()
3. Padişah remilciyi öldürmek istediği için bu kapılardan birinden girmiş ()

Gramer konusu: ORTAÇ Ekleri / Sıfat-Fiil Ekleri

Ortaç Eki: -an, -en

Bu ek, eyleme gelerek eylemden sıfat yapar. **-An** ekiyle oluşan ortaçlarda, geniş zaman ve şimdiki zaman anlamı vardır.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Karşıdan gel-en adam, benim matematik öğretmenim. 2. Sağlıklı beslen-en insanlar daha uzun yaşıyor. 3. Sınavdan en yüksek notu al-an öğrenci kim? 4. Çalış-ma-y-an insanlar başarılı olamazlar.

Uyarı: Ortaçtan sonra gelen ad bazen kullanılmayabilir. Bu durumda, ada gelen ekler ortaca eklenir.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Şurada oturan kızı tanıyor musun? Şurada oturanı tanıyor musun? 2. Öğretmen, soruyu ilk bilen öğrenciye çikolata alacak. Öğretmen, soruyu ilk bilene çikolata alacak. 3. Bana değer vermeyen insanlara, ben de değer vermem. Bana değer vermeyenlere, ben de değer vermem. 4. Sigara içmeyen insanlar daha sağlıklı oluyor. Sigara içmeyenler daha sağlıklı oluyor.

Aşağıdaki tümceleri –An ortaç ekiyle tamamlayınız.

1. Polis, çantamı çal..... hırsızı yakaladı. 2. Çürü..... meyveleri çöpe at. 3. Yağmurda ıslan..... kedi tir tir titriyor. 4. Üst katta otur..... komşum çok gürültü yapıyor. 5. Benim arabama çarp..... kadın, meğer annemin arkadaşımıymış. 6. Bu şarkıyı bestele..... sanatçı çok yetenekli. 7. Öğretmen dün derse gel..... çok kızdı. 8. Her zaman kendini öv..... insanlardan hiç hoşlanmam.

Aşağıdaki cümleleri örnek cümlede olduğu gibi birleştiriniz.

Örnek:

Öğrenci geç geldi. Öğrenci öğretmenden özür diledi.
Geç gelen öğrenci öğretmenden özür diledi.

1. Dün bize bir kız geldi. O kız benim arkadaşım. 2. Bugün gazetede bir makale çıktı. O makaleyi okudun mu? 3. Kadın çocuklara oyuncak veriyor. O kadın benim teyzem. 4. Öğretmen bir gençle konuşuyor. O genç benim kardeşim. 5. Parkta bir çocuk kayboldu. O çocuk bulundu. 6. Otobüs Taksim'e gidiyor. O otobüs çok kalabalık. 7. Apartmana yeni komşular taşındı. Onlar çok güler yüzlü. 8. Bazı insanlar çok yemek yer. O insanlar çabuk şişmanlar.

Lütfen eşleştiriniz

1. Senin seyrettiğin
2. Benden kaçan

- A-misafirler çok az olur.
- B-kitabı evde unuttum.

3. Bize gelen C-köpeğin tasmaşı yok.
4. Senin dün verdiğin D-kursta çok arkadaş bulacaksınız.
5. Yarın gideceğiniz E-film güzel mi?

1. Şu konuşan A-çay limonlu mu?
2. Benim alacağım B-kadın çok güzel.
3. Senin içtiğin C-çocuk kaç yaşında?
4. Bize gülen D-adam çok yaşlı.
5. 0 kızla evlenen E-çanta biraz büyük olmalı.

Gramer konusu: Ortaç Eki: -acak, ecek

Bu ek, eyleme gelerek eylemden sıfat yapar. -acak/-ecek ekiyle oluşan ortaçlarda, gelecek zaman anlamı vardır.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Kusura bakma, seninle tartış**acak** zamanım yok. 2. Atıl**acak** eşyaları balkona koydum. 3. Yarın geziye gele**cek** öğrenciler, sekretere adlarını yazdırsınlar. 4. Mete gele**cek** yıl askere gidecek.

Uyarı: Ortaçtan sonra gelen ad bazen kullanılmayabilir. Bu durumda, ada gelen ekler ortaca eklenir.

Örnek:

1. Teknik direktör, bu maçta oynay**acak** futbolculara son taktiklerini veriyor. Teknik direktör, bu maçta oynay**acaklara** son taktiklerini veriyor. 2. Bundan sonra ol**acak** olay**lardan** ben sorumlu değilim. Bundan sonra ol**acaklardan** ben sorumlu değilim.

-acak, -ecek ortaç ekinden sonra iyelik eki de gelebilir:

Olumlu (+)

- Benim oku-y-acağ-ım kitap Bizim oku-y-acağ-ımız kitap
Senin oku-y-acağ-ın kitap Sizin oku-y-acağ-ınız kitap
Onun oku-y-acağ-ı kitap Onların oku-y-acak-lar-ı kitap

Olumsuz (-)

- Benim oku-ma-y-acağ-ım kitap Bizim oku-ma-y-acağ-ımız kitap
Senin oku-ma-y-acağ-ın kitap Sizin oku-ma-y-acağ-ınız kitap
Onun oku-ma-y-acağ-ı kitap Onların oku-ma-y-acak-lar-ı kitap

Aşağıdaki tümceleri -acak, -ecek ortaç ekiyle tamamlayınız.

1. Gelecek hafta sahnelen..... oyun için bilet aldım. 2. Toplantıda yap..... konuşmayı hazırladım. 3. Düğüne davet et..... insanların listesini çıkaralım. 4. Senin için yap..... bir şey var mı? 5. Semih Bey'in

anlat..... konu çok önemli; lütfen dikkatle dinleyin. **6.** Artık onunla konuş..... bir konu bulamıyoruz. **7.** İstanbul'da araba park et..... bir yer bulmak çok zor. **8.** Sana anlat..... çok önemli şeylerim var. **9.** Yarın pikniğe git..... yere karar verdiniz mi? **10.** Niçin bana önceden buraya gel..... haber vermedin? **11.** Al..... yiyeceklerin mutlaka son kullanma tarihine bakmalısın. **12.** Oğlumun düğününde giy..... elbise hâlâ hazırlanmamış. **13.** Londra'da ucuz alışveriş yap..... mağazaları biliyor musun? **14.** Büroda yapı..... çok iş var. **15.** Başka söyle..... bir şey yoksa ben gideyim. **16.** Artık dayan..... gücüm kalmadı. **17.** Fakirlere ver..... elbiseleri, dolabın üst rafına ayırdım. **18.** Yakında Müberra Hanım'ın emekli ol..... doğru mu?

Örnek: Trabzon'a **gidecek yolcular** lütfen otobüse binsinler.
Trabzon'a **gidecekler** lütfen otobüse binsinler.

- 1.** Yarın **yapacağım şeyleri** düşünüyorum.
 - 2.** **Yıkanacak çamaşırları** nereye koydun?
 - 3.** Sizin **söyleyecek bir sözünüz** var mı?
 - 4.** Daha sonra **olacak şeylerden** sen sorumlusun.
 - 5.** Bu şehirde **görülecek şeylerin** hepsini gördük.
-

ÜNİTE 9 A

Ders Konusu: Ortaç (Sıfat-Fiil) Ekleri

Grammer: Ortaç Eki: -an, -en

Ortaç Eki: -dik, (-dık, -duk, -dük)

Ortaç Eki: -mış, -miş, -muş, -müş

- **OKUMA: BOĞAZIÇI**
- **UYGULAMALAR**

BOĞAZIÇI

Boğaziçi eşsiz manzarası ve doğal güzellikleriyle dünyanın sekizinci harikası sayılabilir. Bir çoğumuz dinlenmek, düşünmek veya sadece yalnız kalabilmek için genellikle Boğaziçi'ne gideriz. O her zaman bir anne şefkatiyle bizi kucaklar. Boğaziçi yüzyıllardan beri hep aynı kaldı. Fakat şimdi bazı düşüncesiz kişiler yüzünden Boğaziçi yavaş yavaş beton oluyor. Eşsiz doğal güzelliklerin yerini betondan evler alıyor. Eğer böyle devam ederse Boğaziçi'nin kenarında oturup dinlenmek için bile boş bir yer bulamayacağız. Hatta gölgesinde oturmak için bir ağaç dahi kalmayacak. Boğaz'da yapılanları hepimiz görüyoruz. Fakat hiçbir şey yapmadan, yapılanlara seyirci kalıyoruz. Bütün bu binalarla, yollarla daha modern bir ülke olacağız diye düşünüp susuyoruz. Ancak Boğaziçi'ni yok etmekle anılarımızı da yok ediyoruz. Acaba bunun farkında mıyız? Eğer Boğaziçi'ni kaybetmek istemiyorsak, onu kurtarmak için hemen çalışmaya başlamalıyız. Bunu hiç değilse çocuklarımız için yapmalıyız.

LÜTFEN CEVAP VERİNİZ.

1. Boğaziçi'ne niçin gideriz? **2.** Boğaziçi niçin değişti? **3.** Neden Boğaziçi'nde boş yer bulamayacağız? **4.** İnsanlar Boğaziçi'ndeki betondan binaları ve yolları gördükleri halde niçin susuyorlar? **5.** Boğaziçi'ni yok ederken aynı zamanda neleri yok ediyoruz?

DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

1. Boğaziçi dünyanın sekizinci harikası sayılamaz. ()
2. Boğaziçi yavaş yavaş beton oluyor. ()
3. Bir süre sonra Boğaziçi'nde bir ağaç dahi kalmayabilir. ()
4. Yeni yapılan binalarla Boğaziçi daha da güzelleşmiştir. ()
5. Çocuklarımız için Boğaziçi'ni kurtarmalıyız. ()

Gramer konusu: Ortaç Eki: -dik, (-dık, -duk, -dük). Bu ek eylemlere gelerek geçmiş zaman ve geniş zaman anlamlı sıfatlar yapar. “-dik” ortaç eki, genellikle iyelik ekleriyle beraber kullanılır. Bu durumda sondaki ‘k’ sesi ‘ğ’ye dönüşür.

Olumlu (+)

Benim sev-diğ-im renk

Senin sev-diğ-in renk

Onun sev-diğ-i renk

Bizim sev-diğ-imiz renk

Sizin sev-diğ-iniz renk

Onların sev-dik-ler-i renk

Olumsuz (-)

Benim sevmediğim renk

Senin sevmediğin renk

Onun sevmediği renk

Bizim sevmediğimiz renk

Sizin sevmediğiniz renk

Onların sevmedikleri renk

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. En sevdiğim renk siyahtır. 2. Lütfen okuduğunuz kitapları özetleyiniz. 3. Bana verdiğin defteri yarın getireceğim. 4. Bu hayatta en güvendiğin kişi kim?

Genel Kural: Ortaçtan sonra gelen ad bazen kullanılmayabilir. Bu durumda, ada gelen ekler ortaca eklenir.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Dün akşam yediğimiz tatlılar çok lezzetliydi. Dün akşam yediklerimiz çok lezzetliydi. 2. Onun söylediği sözleri hiç unutmuyorum. Onun söylediklerini hiç unutmuyorum. 3. Anlattığım şeyleri iyice anladınız mı? Anlattıklarımı iyice anladınız mı?

Aşağıdaki tümceleri -dik, (-dık, -duk, -dük) ortaç ekiyle tamamlayınız.

1. Doğum gününde al..... kazağı arkadaşım çok beğendi. 2. Senin yap..... iyilikleri hiçbir zaman unutmayacağım. 3. Öğretmenin bugün anlat..... konuyu hiç anlamadım. 4. Meltem’in söyle..... hiçbirisi doğru değil. 5. Bugün yolda karşılaştı..... kadın, Levent’in annesiydi. 6. Dün sana ver..... kitabı okudun mu? 7. Dün sana söyle..... için çok özür dilerim. 8. Kütüphaneden al..... kitabı kaybettim. 9. Öğretmenin sor..... sorunun cevabını biliyor musun? 10. Buralarda bil..... iyi bir lokanta var mı? 11. Dün akşam sana gön..... mesajı okudun mu? 12. Gözümle gör..... şeylere asla inanmam.

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi birleştiriniz.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

Geçen sene Türkiye’de bir gençle tanıştım. O genç şimdi Londra’da çalışıyor. Geçen sene Türkiye’de **tanıştığım** genç şimdi Londra’da çalışıyor.

1. Mehmet, coğrafya kitabını bana getirdi. O kitabı kendisinden dün istemiştim. 2. Şule’ye bir mektup yazdım. O mektubu gönderemedim. 3. Yolda bir cüzdan buldum. O cüzdanı polise verdim. 4. Buraya az önce bir kalem koymuştum. O kalem nerede? 5. Dün akşam yemek hazırladım. O yemeklere tuz koymayı unuttum. 6. O adam sebze ve meyveler satıyor. O adamın sebze ve meyveleri daima tazedir. 7. Ayşe bir adamla evlendi. O adam çok zengin. 8. Arkadaşım bir kitap okudu. O kitabı hiç beğenmemiş. 9. Yolda turistler gördüm. O turistler İtalyan’dı. 10. Biraz önce bir sokaktan geçtik. O sokağı hatırlıyor musun? 11. Sınav sonuçları açıklandı. Bunu biliyor musun? 12. Taksim otobüsü nereden kalkıyor. Biliyor musunuz? 13. Nergis nişanlısından ayrılmış. Bunu ne zaman öğrendin?

Grammer konusu: Ortaç Eki: -mış (-miş, -muş, -müş)

Bu ek, eyleme eklenerek geçmiş zaman anlamlı sıfatlar yapar.

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Kirlenmiş tabakları bulaşık makinesine koyalım. 2. Kahvaltıda haşlanmış yumurta ister misin? 3. Az pişmiş et yemiyorum; çünkü sağlıklı değil. 4. Jale Hanım bu şehirde çok tanınmış bir doktor.

Aşağıdaki Tümceleri -mış (-miş, -muş, -müş) Ortaç Ekiyle Tamamlayınız.

1. Ütülen..... gömlekleri dolaba asar mısınız? 2. Bir dilim daha kızar..... ekmek ister misin? 3. Televizyondaki dizinin konusu yaşan..... bir olaydan alınmış. 4. Makarnaları kayna..... suya koymalısın. 5. Geçen gün dolaptaki küflen..... peynirleri attım. 6. Bence geç..... günleri düşünerek üzülmemelisin. 7. Sonbaharda her taraf kuru..... ve sara..... yapraklarla dolar. 8. Şu çürü..... sebzeleri çöpe atar mısınız? 9. Kimsesiz kal..... yaşlılara yardım edelim. 10. Kullanıl..... kağıtları geri dönüşüm kutusuna atınız. 11. Zavallı kadın parktaki yeni boyan..... bankı fark etmedi ve oturdu. 12. O kötü günler artık geç..... kaldı. 13. Bu sol..... perdeleri artık değiştirelim. 14. Fazla geliş..... toplumlarda işsizlik oranı yüksektir.

ÜNİTE 9 B

Ders Konusu: Ortaç (Sıfat-Fiil) Ekleri

Grammer: Ortaç Eki: -r (-ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür)

Ortaç Eki: -maz, -mez

Ortaç Eki: -ası, -esi

- **OKUMA: TATLI DİL**
- **UYGULAMALAR**

TATLI DİL

Mağaza vitrinlerindeki mankenleri bilirsiniz. Hepsi de güler yüzlüdür. İçlerinde pek de güzelleri vardır. Ama, dilleri olmadığı için soğukturlar. Onlar her ne kadar insana benzeseler de gerçek insanları güzel yapan, sıcak yapan dildir. Ama her dil değil. Dilin de tatlısı olmalı. Allah bir insana her şeyin tatlısını, yalnız dilin acısını verirse, o insan ne yapsa işe yaramaz. Böyle insanların sevimli, cana yakın olmalarına olanak yoktur. Çünkü o dil, ağzın içinde her dönüşünde can yakar, kalp kırar. **“Dil yarası, yaraların en derinidir.”** derler.

Bu söz çok doğrudur. Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır; ancak dil yarası insanın ruhuna işler ve bir türlü kapanmaz. Ayrıca acı dilin zararı sadece karşısındakine değildir; kendi sahibini de dünya güzeli olsa bile çirkinleştirir. Acı dilleri yüzünden seilmeyen çok sayıda güzel insan vardır. Ama tatlı dil böyle değildir. **“Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.”** derler.

Yılan, insan dilinden anlamaz, ama tatlı dilin neler yapabileceğini anlatmak için böyle demişler. Ne kadar öfkeli olursanız olun, tatlı dil sizi yatıştırır. Yapmak istemediğiniz işleri bile karşınızdakinin tatlı dili, güler yüzü sayesinde yaparsınız. Konuşmayı, sözü doğru zamanda söylemeyi de bir hüner saymalı. Tatlı konuşmalarıyla tanınmış insanlar vardır. Onları dinlemek çok zevklidir. Bazı insanları anlatmak için **“Ağızdan bal damlıyor.”** derler.

İşte o ağızdan damlayan bal, tatlı dilin balıdır. Tatlı dil insan için önemli bir güç kaynağıdır. Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman, insana bütün kapılar açılır, bütün düğümler çözülür. Mademki tatlı dil her kapıyı açan sihirli bir anahtardır; öyleyse “Ne duruyoruz, dilimizi tatlılaştıralım.” mı diyeceksiniz!

Ama bu, birdenbire olacak işlerden değildir. Gönülleri yumuşatan tatlı dil, bütün gücünü gönülden alır. İnsanın dilinin tatlı olması için, gönlünün tatlı, iyi olması gerekir. Kötü bir insanın dökeceği tatlı dil, tilkinin kargaya döktüğü tatlı dil gibidir. İnsanı belki kısa bir zaman için aldatır ama çabucak gerçek olmadığı anlaşılır.

Gerçek tatlı dil, iyi insanda olur. Yüreği merhametle, sevgi ile dolu insanın dili de kendiliğinden tatlılaşır. Bu dünyada gönül yıkmanın, kalp kırmanın kötülüğünü anlayan insan, en küçüğünden en büyüğüne kadar tatlı dille, güler yüzle seslenir.

*Şevket RADO/ Eşref Saati
(Yeniden düzenlenmiştir.)*

Aşağıdaki soruları metne göre yanıtlayınız.

1. Mağaza vitrinlerindeki mankenler niçin soğuktur? **2.** İnsanları güzel yapan en önemli özellik nedir? **3.** Yazar, ‘bıçak’ ve ‘dil’ sözcükleri arasında nasıl bir ilişki kurmuştur? **4.** Tatlı dilin insana kazandırdıkları nelerdir? **5.** Tatlı dilli olmak, hemen kazanılacak bir özellik midir? Niçin? **6.** Tatlı dilli olan her insan, gerçekten iyi insan mıdır? **7.** ‘Kötü bir insanın dökeceği tatlı dil, tilkinin kargaya döktüğü tatlı dil gibidir.’ tümcesinden ne anlıyorsunuz? La Fontaine’in ünlü “Karga ile Tilki” hikâyesini biliyor musunuz? **8.** Tatlı dil kullanarak insanlara zarar vermek mümkün müdür? Bu durumu örnekler vererek açıklayınız. **9.** Bir insanın tatlı dilli olabilmesi için neler gerekmektedir? **10.** Sizin ülkenizde ‘tatlı dil’ üzerine söylenmiş atasözü ve deyimlerden örnekler veriniz.

Grammer konusu: -r (-ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür) Ortaç Eki

-r (-ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür) ortaç eki, eylemlere gelerek geniş zaman anlamlı sıfatlar yapar. Bu sıfatlarla oluşturulan tamlamalar, genellikle kalıplaşmış adlar meydana getirir: **çalar saat, yazar kasa, bakar kör, akarsu, atardamar, yanardağ...**

Örnek Cümleler:

1. Yarın erken kalkacağız; **çalar** saati kurmayı unutma. **2.** Her iş yeri **yazar** kasa bulundurmak zorundadır. **3.** Öğrenciler **koşar** adımlarla içeri girdiler. **4.** **Yazar**, kitabında anlaşılır bir dil kullanmış.

Aşağıdaki tümceleri -r (-ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür) ortaç ekiyle tamamlayınız.

1. Sadık Bey mahkemeye bil..... kişi olarak çağırıldı. **2.** Nihat, yardım sev..... bir insandır. **3.** Ülkemizde oku.... yaz..... insanların oranı hızla artıyor. **4.** Bu dünyada güvenil..... bir dost bulmak çok zor. **5.** Çiftçiler biç..... döv..... ile tarlada ekin biçiyor. **6.** Çal..... saatimi kurmayı unutmuşum; o yüzden geç kaldım. **7.** En sevdiğim yemek dön..... kebabıdır. **8.** Türkiye ak.... sular bakımından zengindir.

Gramer konusu: -maz, -mez Ortaç Eki

-maz, -mez ortaç eki, eyleme gelerek eylemden sıfat yapar. Eklendiği eyleme, geniş zamanda **olumsuzluk** anlamı verir.

1. Utan**maz** adam yine çocuğu dövmüş. 2. Sınavda tüken**mez** kalem kullanmayın.
3. Mete ile Ali ayrıl**maz** ikili; her zaman beraberler.

Aşağıdaki tümceleri -mAz ortaç ekiyle tamamlayınız.

1. Mustafa, okulun karşısındaki çık..... sokakta oturuyor. 2. Bu, akıl al..... bir olay. 3. Eti, yan..... tavada kızartalım. 4. Kayak yaparken su geçir..... bir ayakkabı giymelisin. 5. Bu iş, benim için bulun..... bir fırsat. 6. Komşunun oğlu çok yaramaz, ele avuca sığ..... bir çocuk. 7. Evimin balkon demirlerini paslan..... çelikten yaptırdım. 8. Zavallı kadıncağızın bit..... tüken..... bir çilesi varmış.

Gramer konusu: -ası, -esi Ortaç Eki

-ası, -esi ortaç eki, eyleme eklenerek 'istek' anlamı veren sıfatlar yapar. Bu ek işlek bir ek değildir, yani kullanım alanı dardır, fazla kullanılmamaktadır.

Örnek:

1. Elleri kırıl**ası** adam yine çocuğa vurdu. 2. Kahrol**ası** fareler terliklerimi kemirmiş.

Aşağıdaki tümceleri -ası, -esi ortaç ekiyle tamamlayınız.

1. Polis ol..... karışıklıklara karşı önlem aldı. 2. Babaannem çok iyiydi; eli öpül..... bir insandı. 3. İstanbul, görül..... güzellikleri olan bir şehir. 4. Ailemi uzun zamandır görmüyorum, çok gör..... geldi.

Ders Konusu: SÜRERLİLİK EYLEMİ

Grammer: eylem + -(y) a/e + dur / kal + kişi eki

eylem + -(y) ip (ıp, up, üp) dur / kal + kişi eki

- OKUMA: AFFET BABACIĞIM
- ÇEVREMİZ VE BİZ
- UYGULAMALAR

AFFET BABACIĞIM

Evliliğinden beri evinde kalan babası yüzünden eşiyle sürekli tartışıyordu. Eşi babasını istemiyor ve onun evde bir fazlalık olduğunu düşünüyordu. Tartışmalar bazen inanılmaz boyutlara ulaşıyordu. Yine böyle bir tartışma anında eşi bütün bağları kopardı ve 'Ya ben giderim, ya da baban bu evde kalmayacak' diyerek rest çekti. Eşini kaybetmeyi göze alamazdı.

Babası yüzünden çıkan tartışmalar dışında mutlu bir yuvası sevdiği ve kendini seven bir eşi ve bir de çocukları vardı. Eşi için çok mücadele etmişti evliliği sırasında. Ailesini ikna etmek için çok uğraşmış ve çok sorunlarla karşılaşmıştı. Hala onu ölüncesine seviyordu. Çaresizlik içinde ne yapacağını düşündü ve kendince bir çözüm yolu buldu.

Yıllar önce avcılık merakı yüzünden kendisi için yaptırdığı kulübe tipi dağ evine götürecekti babasını. Haftada bir uğrayacak ve ihtiyacı neyse karşılayacak, böylelikle eşiyle de bu tür sorunlar yaşamayacaktı. Babasına lazım olacak bütün malzemeleri hazırladıktan sonra yatalak babasını yatağından kaldırdı ve kucakladığı gibi arabaya attı. Oğlu Can 'Baba ben de seninle gelmek istiyorum' diye ısrar edince onu da arabaya aldı ve birlikte yola koyuldular.

Karakışın tam ortalarıydı ve korkunç bir soğuk vardı. Kar ve tipi yüzünden yolu zor seçiyorlardı. Minik Can sürekli babasına 'Baba nereye gidiyoruz ?' diye soruyor ama cevap alamıyordu. Öte yandan nereye götürüldüğünü anlayan yaşlı adamsa gizli gizli gözyaşı döküyor oğlu ve torununa belli etmemeye çalışıyordu. Saatler süren zorlu yolculuktan sonra dağ evine ulaştılar.

Epeydir buraya gelmemişti. Baraka tipindeki dağ evi artık çürümeye yüz tutmuş, tavan akıyordu. Barakanın bir köşesini temizledi, hazırladı ve arabadan yüklendiği yatağı oraya itina ile serdi. Sonra diğer malzemeleri taşıdı. En son da babasını sırtlayarak yatağa yerleştirdi. Tipi adeta barakanın içinde hissediliyordu. Barakanın içinde fırtına vardı adeta. Çaresizlik içinde babasını izledi. Daha şimdiden üşümeye başlamıştı. Yarın yine gelir bir yorgan ve birkaç battaniye getiririm diye düşündü. Öyle üzgündü ki dünya başına göçüyor gibiydi.

O bu duygular içindeyken babası yüreğine bıçak saplanmış gibiydi. Yıllarca emek verdiği oğlu tarafından bir barakaya terk ediliyordu. Gururu incinmişti içi yanıyordu ama belli etmemeye çalışıyordu. Minik Can ise olanlara hiçbir anlam veremiyordu. Anlamsızca ama dedesinden ayrılacak olmanın vermiş olduğu üzüntüyle sadece seyrediyordu. Artık gitme zamanıydı. Babasının yatağına eğildi yanaklarını ve ellerini defalarca öptü. Beni affet der gibi sarıldı, kokladı. Artık ikisi de kendine hakim olamıyor ve hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Buna mecburum der gibi baktı babasının yüzüne ve Can'ın elini tutup hızla barakayı terk etti.

Arabaya bindiler. Can yol çıktıklarında ağlamaya başladı neden dedemi o soğuk yerde bıraktın diye. Verecek hiçbir cevap bulamıyordu, annen böyle istiyor diyemiyordu. Can 'Baba sen yaşlandığında ben de seni buraya mı getireceğim' diye sorunca **dünyası başına yıkıldı**. O sorunun yöneltmesiyle birlikte deliler gibi geri çevirdi arabayı. Barakaya ulaştığında 'Beni affet baba' diyerek babasının boynuna sarıldı. Baba oğul sıkı sıkı sarılmış ve çocuklar gibi hıçkıra hıçkıra ağlıyorlardı. Oğlu 'Baba beni affet, sana bu muameleyi yaptığım için beni affet' diye hatasını belli ediyordu. Babası oğlunun bu sözlerine en anlamlı cevabı veriyordu...'Geri geleceğini biliyordum yavrum. Ben babamı dağ başına atmadım ki, sen beni atasın. Beni bu dağda bırakamayacağımı biliyordum.

Soruları Cevaplayınız.

1. Oğlu neden babasını dağ evine götürmeye karar almıştır?
2. Oğlu neden babasını dağ evinden almak için geri dönmüştür?

Gramer Konusu: SÜRERLİLİK EYLEMİ

Sürerlilik eylemi, eyleme '-a/e' dan sonra 'durmak, kalmak' sözcükleri getirilerek oluşturulur. 'Durmak, kalmak' eylemleri, kendi anlamlarından sıyrılarak oluşturduğu gövdeye 'sürerlilik, devam etme' anlamı katar:

eylem + -(y) a/e + dur / kal + kişi eki

Örnek Cümleler:

1. Boğaz Köprüsü ışıklandırılınca harika olmuş. Hepimiz bak-**a-kal-dık**.
2. Otomobil fuarında fiyatları görünce don-**a-kal-dım**.
3. Sen bu konuyu düşün-**e-dur**, ben gidiyorum.
4. Siz yemeğinizi yi-y-**e-dur-un**, ben biraz televizyon seyredeceğim.

Bunun yanı sıra '**ip (ıp, up, üp)**' ulacıyla biten bir eylem, 'durmak, kalmak' eylemleriyle öbekleşerek cümleye '**sürerlilik**' anlamı kazandırır:

eylem + -(y) ip (ıp, up, üp) dur / kal + kişi eki

Örnek Cümleler:

1. Sen hiçbir şeyden mutlu olmuyorsun. Her zaman sızlanıp duruyorsun. 2. Bu durum karşısında şaşırıp kaldım. 3. Söylediklerine çok üzölmüş, bütün gece ağlayıp durmuş. 4. Torunlarına kızan adam kendi kendine söylenip duruyor.

Uyarı: Sürerlilik eyleminin olumsuzu yoktur.

Alıştırırmalar

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Sen şu çocuğa bak....., ben geliyorum.
2. Hiçbir şey yapmıyor, sadece konuş.....
3. Neden Filiz'i aramıyorsun? Her gün seni sor.....
4. Hırsız o kadar hızlı kaçtı ki karanlıkta arkasından bak.....
5. Yol boyunca yanımdaki kadın konuş.....
6. Televizyon izlerken uyu.....
7. Sabahtan beri aynı şarkıyı dinle....., lütfen değıştir artık şunu!
8. Ben ekmek almaya gidiyorum, sen yemeği hazırla.....
9. Sen Mehtap için üzöl....., o seni çoktan unuttu bile.
10. Beni orada bekle....., hemen geliyorum.

ÇEVREMİZ VE BİZ

Öğrenciler gelecekte yeşerecek çiçeklerdir. Mis kokulu rengarenk çiçekler. Ama kirlı bir dünyada çiçekler ne kadar güzel olabilir, kirlı toprağa nasıl kök salabilir? Dünyamızın kirliliği had safhada. Büyük şehirlerde hava, teneffüs edilemez hale geldi. Kışın sis yüzünden göz gözü görmüyor. Ciğerlerinize hava çekiyorsunuz, pişman oluyorsunuz. Oysa çok basit önlemler havamızı temizleyebilir. Gittikçe sayısı artan **otomobillerin egzozlarına filtre taksak, kömür yerine doğal gazla ısınmak**, en azından rahatça nefes alabiliriz.

Dünyamızın dörtte üçünü denizler kaplıyor ve denizlerimiz kirleniyor. Şimdiye kadar denizleri hep çöplük olarak kullandık. Sanki denizlerde hayattan eser yok. Balıkçılarda balıkları görüyoruz ama istesek de yiyecek cesaretimiz yok. Deniz balığı yemek cesaret işi. Oysa birkaç basit önlem ölüme mahkummuş gibi görünen buraları kurtarabilir.

Ya o verimli ve tertemiz toprakların bir çöplük haline getirilmesine ne demeli? Çiftçiler, **"Toprak bize küstü."** diyor. Evet, toprağı biz küstürdük. Tabiatı her gün bir canavar kemiriyor sanki. Tarım alanı açmak için ormanları yakıyorlar ve zavallı hayvancıkların ve bitkilerin neslini tüketiyorlar. Biz dünyamızı kendi elimizle öldürüyoruz. Toprağı bilinçsiz kullanıyoruz, ve ürün istiyoruz denizlere pislik ve çöp atıyoruz, balık istiyoruz, havayı kirletiyoruz ve oksijen bekliyoruz.

Kompozisyon Konusu: "Çevremizi nasıl temiz tutabiliriz?" Çevre kirliliği üzerine düşüncelerinizi yazın.

ÜNİTE 10 B

Ders Konusu: ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİ

Gramer: Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumlu Şeklinin Çekimi

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumsuz Şekli Çekimi

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumlu Soru Şekli Çekimi

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumsuz Soru Şekli Çekimi

- OKUMA: TRAFİK POLİSİ / AĞAÇ
- UYGULAMALAR

TRAFİK POLİSİ

Jack yavaşlamadan önce hız göstergesine baktı. Hız limitinin 80 km. olduğu yerde 120 km. ile gidiyordu ve son dört ay içerisinde dördüncü kez polis tarafından durduruluyordu. Bob arabasını kenara çekerken “Bir insan nasıl bu denli şanssız olabilir?” diye düşünüyor, bir yandan da o anda yanlarından daha hızlı bir arabanın geçmesini umut ediyordu.

Polis elinde kalın bir not defteri ile arabadan Bob olduğunu görünce arabasının koltuğuna iyice sindi. Bu durum bir cezadan daha kötüydü. Arkadaşı olan polis, arkadaş olduğuna bakmazsınız, birini durduruyordu. Hem de hızlı gidip trafik kurallarına uymadığı için.

Jack “Merhaba Bob” dedi. “Birbirimizi yeniden böyle görmemiz çok ilginç.”

“Merhaba Jack.” Bob gülümsemiyordu.

“Beni, eşimi ve çocuklarımı görmek için eve giderken yakaladın.”

“Evet öyle.” Bob umursamaz görünüyordu.

“Son günlerde eve çok geç geldim çocuklarım beni uzun süredir hiç görmedi. Ayrıca Diana bana bu akşam patates ve biftek yiyeceğimizi söyledi. Ne demek istediğimi anlıyor musun?”

“Evet ne demek istediğini anlıyorum. Ayrıca trafik kurallarına da uymadığını da biliyorum” diye yanıtladı Bob.

“Taktik değiştirmek gerekli” diye düşündü Jack. “Beni kaç ile giderken yakaladın?”

“120. Lütfen arabana girer misin?” dedi Bob.

“Ah Bob, bekle bir dakika lütfen. Seni gördüğüm anda hız göstergesine baktım, yalnızca 100 ile gidiyordum.”

Jack canı sıkılmış bir biçimde arabasına girdi, kapıyı çarparak kapattı. Bob not defterine birşeyler yazıyordu.

“Bob niye benim ehliyetimi ve ruhsatımı istemiyor ki” diye düşündü Jack.

Bundan sonra arkadaş toplantılarında bu adamın yanına oturmaktansa, Jack birkaç toplantıya gitmeyecekti. Bob kapıyı tıklatıyordu. Jack arabasının camını 5 cm. kadar açtı. Bob Jack’ a bir kağıt verdi gitti. “Ceza değil bu” diye kendi kendine söylendi Jack.

Bir anda sevinmişti. Bu yazıydı ve kağıtta şunlar yazılıyordu:

“Sevgili Jack, Benim bir kızım vardı. Altı yaşındayken çok hızlı araba kullanan biri tarafından öldürüldü. Bu kazadan dolayı, adam cezalandırıldı. Üç ay ceza evinde kaldı. Bu adam ceza evinden çıkınca kendi çocuklarına sarılıp, öpüp, onları tekrar koklayabildi. Ama ben.... ben kızımı tekrar koklayabilip, öpebilmek için cennete gidinceye dek beklemem gerekiyor.

Bin kez adamı affetmeye çalıştım. Bin kez de başardığımı zannettim. Belki başarmışımdır, ama hala kızımı düşünüyorum. Lütfen benim için dikkat et Jack. Şimdi tek bir oğlum kaldı.”

Jack bir süre yerinden kıpırdıyamadı. Daha sonra kendine gelip, yavaş yavaş evine gitti. Evine varınca, eşine ve çocuklarına sıkıca sarıldı.

Lütfen Cevaplayın: 1. Metinde geçen zıt anlamlı kelimeleri çıkartın. 2. Metinde geçen sıfatları bulunuz. 3. Metinle ilgili sormak istediğiniz 4 soruyu yazınız. 4. Siz polis olsaydınız ne yapardınız?

Gramer konusu: “**Şimdiki Zamanın Hikayesi**, geçmişte devam eden eylemleri anlatmak için kullanılır. Şimdiki zamanın hikâyesi, eyleme şimdiki zaman ekinde (-yor) sonra görülen geçmiş zaman eki -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) getirilerek yapılır.”

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumlu Şekli

Ben çalış-ıyor-du-m	Biz çalış-ıyor-du-k
Sen çalış-ıyor-du-n	Siz çalış-ıyor-du-nuz
O çalış-ıyor-du	Onlar çalış-ıyor-lar-dı

Örnekleri okuyalım:

1. Ben önceden sigara içiyordum, ama şimdi içmiyorum. 2. Meltem önceden İzmir’de çalışıyordu. 3. Sen telefon ettiğinde, ben uyuyordum. 4. Öğretmen geldiği zaman öğrenciler kitap okuyorlardı.

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Küçükken dondurmayı çok sev..... 2. Geçen hafta çok bitkin görün....., ama şimdi iyi görünüyorsun. 3. Aysel gençliğinde dans et..... 4. Oğlumun bacağı ağrı....., onu doktora götürdüm. 5.

Misafir geldiğinde bulaşık yıka..... 6. Mert az kalsın bisikletten düş..... 7. Emine geçen yıl İngilizce kursuna git..... 8. Hakan'la tanıştığımızda o, sigorta şirketinde çalış..... 9. Yaşlı adam caddede dalgın dalgın yürü..... 10. Sizinle karşılaştığımızda kurstan dön.....

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumsuz Şekli

Ben çalış-mı-yor-du-m	Biz çalış-mı-yor-du-k
Sen çalış-mı-yor-du-n	Siz çalış-mı-yor-du-nuz
O çalış-mı-yor-du	Onlar çalış-mı-yor-lar-dı

Örnekleri okuyun:

1. Siz önceden böyle davranmıyordunuz. 2. Gençken şimdiki kadar çabuk yorulmuyordum. 3. Önceden annemi hiç anlamıyordum ama şimdi çok iyi anlıyorum.

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Babam önceden bu kadar çabuk sinirlen..... 2. Filiz Hanım gençken sağlığına hiç dikkat et..... 3. Ben spor yaparken hiç kilo al..... 4. Oğlum önceden vejeteryendi, et ye..... 5. Siz buraya geldiğinizde hiç Türkçe bil..... 6. Üniversitedeyken sınav dönemleri düzenli uyu..... 7. Zeynep lisedeyken makyaj yap..... 8. Ali ve Mert geçen yıl konuş....., daha yeni barıştılar.

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumlu Soru Şekli

Ben çalışıyor muydum?	Biz çalışıyor muyduk?
Sen çalışıyor muydun?	Siz çalışıyor muydunuz?
O çalışıyor muydu?	Onlar çalışıyorlar mıydı?

Örnekleri okuyun:

1. Siz gençliğinizde tenis oynuyor muydunuz? 2. Onlar çocukken yaramazlık yapıyorlar mıydı? 3. Sen toplantının saatini bilmiyor muydun? Neden geç kaldın? 4. Cengiz küçükken de resim yapıyor muydu? 5. Sen rejim yapmıyor muydun? Yine çok yemeye başladın.

Aşağıdaki tümceleri örnekteki gibi tamamlayınız.

1. Dün telefona cevap vermediniz, uyu.....? 2. Çok güzelsiniz, gençliğinizde mankenlik yap.....? 3. Çocuk yemeğini dökünce niçin kızıyorlar? Onlar çocukken dök.....? 4. Türkiye'ye gelmeden önce Türkçe bil.....? 5. Evden çıktığın zaman yağmur yağ.....? 6. Yurtdışındayken aileni hiç özle.....? 7. Siz ilkokuldayken piyano

çal.....? **8.** Kızın evlenmeden önce çalış.....? **9.** Siz önceden Özgür Bey'i tanı.....? **10.** Sen eskiden de gözlük kullan.....?

Şimdiki Zamanın Hikayesi Olumsuz Soru Şekli

Ben çalışmıyor muydum? **Biz** çalışmıyor muyduk?

Sen çalışmıyor muydun? **Siz** çalışmıyor muydunuz?

O çalışmıyor muydu? **Onlar** çalışmıyorlar mıydı?

Aşağıdaki boşlukları şimdiki zamanın hikâyesiyle tamamlayınız.

- 1.** Suna geçen yıl İngilizce kursuna git..... (+) **2.** Misafir geldiğinde bulaşık yıka..... (+) **3.** Oğlum önceden vejetaryendi, et ye..... (-) **4.** Dün telefona cevap vermediniz, uyu.....? (+ ?) **5.** Sen eskiden de gözlük kullan.....? (+ ?) **6.** Zeynep lisedeyken makyaj yap..... (-) **7.** Yurtdışındayken aileni hiç özle.....? (- ?) **8.** Ayşegül gençliğinde dans et..... (+) **9.** Geçen hafta çok bitkin görün....., ama şimdi iyi görünüyorsun. (+) **10.** Türkiye'ye gelmeden önce Türkçe bil.....? (+ ?) **11.** Üniversitedeyken sınav dönemleri düzenli uyu..... (-) **12.** Tolga az kalsın bisikletten düş..... (+) **13.** Siz önceden Özgür Bey'i tanı.....? (- ?) **14.** Ben spor yaparken hiç kilo al..... (-) **15.** Evden çıktığın zaman yağmur yağ.....? (+ ?)

AĞAÇ

Bir dostum, yılbaşında küçük boy saksı içinde bir bitki hediye etti. Dostum da ben de bitkinin adını bilmiyorduk. Saksıyı odada bir köşeye koyduk, iki gün de bir su veriyorduk. Ağacım günden güne büyüyordu. O günlerde, yalnızlığımı unutmak için onunla konuşmaya başladım. Çoğu zaman onun yanındaki koltukta oturuyordum ve kitap okuyordum. Dostlarım, “Bu ağaç çok çabuk büyüyor, bir gün odayı kaplayacak ve seni evden atacak.” diye benimle alay ediyorlardı. Kızım, “Anneciğim, sanki bu ağaç kocaman dallarıyla üzerime yürüyor, ondan korkuyorum.” diyordu.

Ağacım çok hızlı büyüyor ve arkadaşlarım buna şaşırıyordu. Oysa ben fazla bir şey yapmıyordum. Yalnızca onunla dost olmuştum. Sabahları onunla biraz konuşuyordum. “**Canım, tatlım**” diyordum. Arkadaşlarımı ağacın çevresinde dolaştırıyor, onları yeni dallarla, yapraklarla tanıştırıyordum. Kimileri ağacın karşısında şaşkın kalıyorlardı. Ağaç benim için bir canlıydı. Akşamları “Hoşça kal ağaç, iyi uykular!”; sabahları “Günaydın ağaç!” diye onu selamlıyordum.

Karşındaki koltukta otururken yalnızlığımı, korkularımı, dünyadaki felaketleri untabiliyordum. Dostumdu ağaç. Ağaç da beni seviyordu, bunu biliyordum. Bazen de ağacım bana küsüyordu. Ben bazen tatile çıkıyordum ve ağacım evde yalnız kalıyordu. Yerde bir sürü kuru yaprak buluyordum. Bu gibi durumlarda, telaşlanıyordum; daha fazla su ve vitamin veriyordum.

Ağacım, ertesi gün canlanıyordu. Ağacım benim için karanlık bir dünyada sevgiydi. Bir akşam ışıkları söndürdüm ve ağacımın yanındaki koltuğa oturdum.

Dışarıda sert bir sonbahar rüzgarı esiyordu. “Ne yapacağımı bilmiyorum... Radyolar televizyonlar, gazeteler hepsi, ölüm, kin, yalan kusuyor. Ben ise çok yaşlı, yorgunum. İnsanlardan nefret ediyorum. Kimseyi görmek istemiyorum.” dedim. Ağaç ilk kez konuştu. Dedi ki: “Televizyonu açma, gazeteleri okuma, radyoları dinleme. Kitaplarını al, dallarımın altına gel...”

Akşam arkadaşlarım geldi. Beraber bir restorana gittik. Sarhoş döndüm eve; ağacı görmedim bile. Ertesi sabah saksının yanında, yerde bir sürü ölmüş, sarı yaprak vardı. Dalları üzgün, aşağılara sarkmıştı. “Öyle olsun ağaç, birlikte ölürüz.” dedim. Yardımcım, öğleye doğru eve geldi, ben hâlâ ağacın karşısında oturuyordum. Kucağımın bir sürü kuru, kızıl, yapraklarla... Kime telefon etti, kimi çağırıyordu bilmiyorum, birileri geldiler. Beni doktora götürdüler. Doktor beni karşısında görünce şaşırmadı. Çünkü bunalıma girdiğim zaman hep ona gidiyordum. Arkadaşlarımdan biri, doktora “Hep ölüm hakkında konuşuyor, bir de evindeki ağaca taktı.” diye söylemiş. Doktor birkaç gün hastanede alıkoydu beni, testlerden geçirdi. Sonunda, “Bedensel hiçbir hastalığınız yok, herşey psikolojik.” dedi ve içki içmemi yasakladı.

Her zamankinden daha bitkin eve döndüm. Uyku ilacımı içtim ve yattım o gece. Hemen uyumuşum. Sabah yardımcı geldi. “Ne çok uyudunuz. Meraklandım. Doktor kötü bir şey mi söyledi?” dedi. “Hayır hiçbir şeyim yokmuş, çok sağlıklıymışım.” dedim. Yüzü güldü. “Haydi kalkın, size bir şey göstereceğim.” dedi. Salona geçtik. Ağacın karşısında durduk. Her yanından fişkıran yaprakları, dalların ucunda açmaya hazır tomurcuklarıyla ağaç güler gibiydi yüzümüze. Yardımcım “Siz hastanedeyken toprağını değiştirdim ve bol bol su verdim. Bakın nasıl canlandı. İkimiz de sizi bekliyorduk.” dedi. Ağaç da ben de iyileştik. Ağaç salonun ortasına doğru büyüyor. Beni ne zaman kapıdan dışarı atacak, bilmiyorum. Onun sözünü dinliyorum ve televizyonu, radyoyu açmıyorum; gazeteleri okumuyorum. Dallarının altında oturuyorum ve dünyanın en güzel kitaplarını okuyorum,

Peride CELAL

Aşağıdaki soruları metne göre yanıtlayın.

1. Yazara, arkadaşı nasıl bir ağaç hediye ediyor? **2.** Yazarın dostları yazarla niçin alay ediyor? **3.** Yazar, ağaca nasıl davranıyor? **4.** Yazar bunalıma girdiği zaman, ağaç onu nasıl teselli ediyor? **5.** Ağacın niçin dalları kuruyor ve yaprakları dökülüyor? **6.** Yazar niçin hastalanıyor? **7.** Yazar hastaneden eve döndükten sonra, ağaçta ne gibi değişiklikler oluyor?

ÜNİTE 11 A

Ders Konusu: GENİŞ ZAMANIN HİKAYESİ

Gramer: Geniş Zamanın Hikayesi Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

- **OKUMA: ZAMAN YÖNETİMİ**
- **UYGULAMALAR**

ZAMAN YÖNETİMİ

Aşağıdaki gerçek hikâye **Kellog Business School'da** (Northwestern Üniversitesi) **İş İdaresi** mastır öğrencileri ile **Zaman Yönetimi** dersi profesörü arasında geçer...

Profesör sınıfa girip karşısında duran dünyanın en seçilmiş öğrencilerine kısa bir süre baktıktan sonra, "Bugün Zaman Yönetimi konusunda deneyle karışık bir sınav yapacağız" dedi. Kürsüye yürüdü, kürsünün altından kocaman bir kavanoz çıkarttı. Arkadan, kürsünün altından bir düzine yumruk büyüklüğünde **taş** aldı ve taşları büyük bir dikkatle kavanozun içine yerleştirmeye başladı. Kavanozun daha başka tas almayacağına emin olduktan sonra öğrencilerine döndü ve "Bu kavanoz doldu mu?" diye sordu. **Öğrenciler hep bir ağızdan "Doldu"** diye cevapladılar.

Profesör "Öyle mi?" dedi ve kürsünün altına eğilerek bir **kova mısır** çıkarttı. Mısırı kavanozun ağzından yavaş yavaş döktü. Sonra kavanozu sallayarak mısırın taşların arasına yerleşmesini sağladı. Sonra öğrencilerine dönerek bir kez daha "Bu kavanoz doldu mu?" diye sordu. Bir öğrenci **"Dolmadı herhâlde"** diye cevap verdi.

Doğru" dedi profesör ve gene kürsünün altına eğilerek bir **kova kum** aldı ve yavaş yavaş tüm kum taneleri taşlarla mısırların arasına nüfuz edene kadar döktü. Gene öğrencilerine döndü ve "Bu kavanoz doldu mu?" diye sordu. Tüm sınıftakiler bir ağızdan "Hayır" diye bağırdılar.

"Güzel" dedi profesör ve kürsünün altına eğilerek bir **sürahi su** aldı ve kavanoz ağzına kadar doluncaya dek suyu boşalttı. Sonra öğrencilerine dönerek "Bu deneyin amacı neydi" diye sordu. Uyanık bir öğrenci hemen "Zamanımız ne kadar dolu görünürse görünsün, daha ayırabileceğimiz zamanımız mutlaka vardır" diye atladı. "Hayır" dedi profesör, "bu deneyin esas anlatmak istediği eğer büyük taşları bastan yerleştirmezseniz küçükler girdikten sonra büyükleri hiç bir zaman kavanozun içine koyamazsınız" gerçeğidir".

Öğrenciler şaşkınlık içinde birbirlerine bakarken profesör devam etti: "**Nedir hayatınızdaki büyük taşlar?** Çocuklarınız, eşiniz, sevdikleriniz, arkadaşlarınız, eğitiminiz, hayâlleriniz, sağlığını, bir eser yaratmak, başkalarına faydalı olmak, onlara bir şey öğretmek! Büyük taşlarınız belki bunlardan birisi, belki bir kaç, belki hepsi. Bu akşam uykuya yatmadan önce iyice düşünün ve sizin büyük taşlarınız hangileridir iyi karar verin. Bilin ki büyük taşlarınızı kavanoza ilk olarak yerleştirmeden önce hiç bir zaman bir daha koyamazsınız, o zaman da ne kendinize, ne de çalıştığınız kuruma, ne de ülkenize faydalı olursunuz. Bu da iyi bir iş adamı, gerçekte de iyi bir adam olamayacağınızı gösterir" Profesör, ders bittiği hâlde konuşmadan oturan öğrencileri sınıfta bırakarak çıktı gitti...

Kompozisyon Konusu: Topluma, Ailenize, Çevrenize Faydalı Olmanın Önemi.

Gramer konusu: GENİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ

Geniş zamanın hikâyesi, geçmişte her zaman yapılan ve süreklilik taşıyan işleri anlatmak için kullanılır. Geçmişte sürekli yapılan ama şimdi yapılmayan işleri, eylemleri, alışkanlıkları anlatmak için bu kip kullanılır. Bu kip, eyleme geniş zaman ekinde (-(...))r sonra görülen geçmiş zaman eki **-dı** (-di, -du, -dü) **-tı** (-ti, -tu, -tü) getirilerek yapılır.

eylem + -(...))r + -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) + kişi eki

Olumlu

Ben gel-ir-di-m	Biz gel-ir-di-k
Sen gel-ir-di-n	Siz gel-ir-di-niz
O gel-ir-di	Onlar gel-ir-ler-di

Olumlu Soru

Ben gelir miydim?	Biz gelir miydik?
Sen gelir miydin?	Siz gelir miydiniz?
O gelir miydi?	Onlar gelirler miydi?

Olumsuz

Ben gelmezdim	Biz gelmezdik
Sen gelmezdin	Siz gelmezdiniz
O gelmezdi	Onlar gelmezlerdi

Olumsuz Soru

Ben gelmez miydim?	Biz gelmez miydik?
Sen gelmez miydin?	Siz gelmez miydiniz?
O gelmez miydi?	Onlar gelmezler miydi?

Örnek Cümleleri Okuyun:

1. Babam önceden sigara iç**erdi**, ama artık içmiyor. 2. Kızım çocukken çok yaramazlık yap**ardı**. 3. Mustafa ilkokuldayken hiç ders çalış**mazdı**. 4. Siz gençken iyi yüzer **miydiniz**? 5. Sen buralara gelir **miydin**? 6. Ben üniversitedeyken her gün bilardo oyn**ardım**. 7. Ayşe bebekken de hiç ağlamaz **mydı**?

Aşağıdaki boşlukları geniş zamanın hikâyesiyle tamamlayınız.

1. Dedem önceden her şeye sinirlen..... (+) 2. Çocukken fareden kork....., ama şimdi korkuyorum. (-) 3. Sen üniversitedeyken futbol oyna.....? (+ ?) 4. Ablam gençken her pazartesi rejime başla..... (+) 5. Lisedeyken ödevlerimi düzenli olarak yap..... (+) 6. Siz çocukken arkadaşlarınızla kavga et.....? (- ?) 7. Kızım evlenmeden önce sana yardım et.....? (+ ?) 8. Siz klasik müzik dinle.....? (+ ?) 9. Gençken her hafta sonu maça git..... (+) 10. Öğrenciyken yurttan sabaha kadar sohbet et..... (+) 11. Ayla'yla kavga et..... (+); ama hiç küs..... (-) 12. Eskiden bu kadar çok seyahat et..... (-) 13. Melek çocukken erken yat.....? (+ ?) 14. Onlar dondurma ye.....(-); ama biz ye..... (+) 15. İlayda'yı önceden okula anneannesi götür..... (+); ama şimdi kendi gidiyor

ÜNİTE 11 B

Ders Konusu: GENİŞ ZAMANIN HİKAYESİ

Gramer: Gelecek Zamanın Hikayesi Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

OKUMA: KURABIYE HIRSIZI/ NEREYE GİDECEĞİZ?

- UYGULAMALAR

KURABIYE HIRSIZI

Metni Anlayarak Okuyun ve Yorumlayın.

Bir gece genç bir kadın havaalanında uçağının kalkmasını bekliyordu. Daha epeyce zaman vardı. Havaalanındaki dükkandan bir kitap ve bir paket de kurabiye alıp, kendisine oturacak bir yer buldu ve kitabını okumaya başladı. Kendisini okumaya öyle kaptırmıştı ki, yanında oturan adamın aralarındaki paketten birer birer kurabiye aldığını paket yarıya geldiğinde fark edebildi. Görmezden gelmeye karar verdi. Gözü bir yandan da saatteydi, "kurabiye hırsızı" yavaş yavaş kurabiyelerini tüketirken. Her kurabiyeye uzandığında adam da uzatıyordu elini. Sonunda pakette tek bir kurabiye kalınca "Bakalım şimdi ne yapacak?" dedi kendi kendine. Adam yüzünde bir gülümsemeyle son kurabiyeyi aldı, ikiye böldü. Yarısını ağzına atıp, diğer yarısını kadına uzattı. "Aman Allah'ım, ne cüretkar ve kaba bir adam" diye düşündü kadın. Hayatında bu kadar sinirlendiğini hatırlamıyordu. Uçağının kalkacağı anons edildiğinde eşyalarını topladı ve dönüp "kurabiye hırsızı"na bir kere bile bakmadan, çıkış kapısına yürüdü. Uçağa bindi, koltuğuna oturdu. Bitmek üzere olan kitabını almak için çantasını açtı ve çantanın içinde duran bir paket kurabiyeyi gördü. Adamın onunla kurabiyelerini paylaştığını, özür dilemek için çok geç olduğunu anladı üzüntüyle. Kaba ve cüretkar olan "kurabiye hırsızı" asıl kendisiydi.

Gramer konusu: GELECEK ZAMANIN HİKÂYESİ

Bu kip, geçmişte yapılan gelecekle ilgili planları anlatmak için kullanılır. Bu planlar, gerçekleşmiş ya da gerçekleşmemiş olabilir. Gelecek zamanın hikâyesi, eyleme gelecek zaman ekinde (-acak/-ecek) sonra, görülen geçmiş zaman eki -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) getirilerek yapılır.

eylem + (-acak/-ecek + -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) + kişi eki

Olumlu

Ben gel-ecek-ti-m **Biz** gel-ecek-ti-k

Sen gel-ecek-ti-n **Siz** gel-ecek-ti-niz

O gel-ecek-ti **Onlar** gel-ecek-ler-di

Olumsuz

Ben gel-me-y-ecek-ti-m **Biz** gel-me-y-ecek-ti-k

Sen gel-me-y-ecek-ti-n **Siz** gel-me-y-ecek-ti-niz

O gel-me-y-ecek-ti

Onlar gel-me-y-ecek-ler-di

Olumlu Soru

Ben gelecek miydim?

Biz gelecek miydik?

Sen gelecek miydin?

Siz gelecek miydiniz?

O gelecek miydi?

Onlar gelecekler miydi?

Olumsuz Soru

Ben gelmeyecek miydim?

Biz gelmeyecek miydik?

Sen gelmeyecek miydin?

Siz gelmeyecek miydiniz?

O gelmeyecek miydi?

Onlar gelmeyecekler miydi?

Not: Gelecek zamanın hikâyesinin olumsuz, bazen pişmanlık bildirir.

Örnek Cümleleri Okuyun:

1. Dün sana gelecektim; ama işim çıktı, gelemedim. 2. Funda telefon edecekti; ama sanırım unuttu. 3. O mahalleden sıkılmıştı; yeni bir eve taşınacaktı. 4. Dilek bizi bekleyecek miydi? 5. Siz toplantıya katılmayacak mıydınız? Neden hâlâ hazırlanmadınız? 6. Bak kaza yaptın! Arabayı bu kadar hızlı kullanmayacaktın. (Kullanmaman gerekirdi.) 7. Benimle böyle konuşmayacaktın. (Konuşmaman gerekirdi.)

Aşağıdaki boşlukları gelecek zamanın hikâyesiyle tamamlayınız.

1. Mezun olunca yurtdışına git.....; ama gidemedi. (+) 2. Mete bugün bize gel.....? (+ ?) 3. Hiç paramız kalmadı. Bu kadar alışveriş yap..... (-) 4. Güya hiç bana yalan söyle..... (-) 5. O yıl üniversite sınavına gir..... (+) 6. Geçen yıl Mısır'a git.....; ama gidemedim. (+) 7. Ömer beni hiçbir zaman anla.....; bunu biliyordum. (-) 8. Üniversiteyi bitirip başarılı bir öğretmen ol.....; ama okulu bırakmak zorunda kaldı. (+) 9. Hafta sonu pikniğe git.....; ama yağmur yağdı. (+) 10. Özlem geçen yıl Sinan'la evlen.....; ama Sinan yurtdışına gitti. (+) 11. Biz ikinci üniteye çalış.....? (- ?) 12. Sınav için sabaha kadar çalış.....; ama uyuyakalmışım. (+) 13. Leyla bugün bize gel.....? (- ?) 14. Tülay da bizimle gel.....? (+ ?) 15. Onlar bana söz vermişlerdi; hiç kopya çek..... (-)

NEREYE GİDECEĞİZ?

Demet: Kendini nasıl hissediyorsun Nadia? Yorgun musun?

Nadia: Yorgunum. Ancak bu tatlı bir yorgunluk. Nihayet güzel bir ev bulduk. Ev arkadaşları oluyoruz. Ne güzel değil mi?

Demet: Evet ama çok işimiz var. Önce elektriğe, suya, doğalgaza, telefona ve internete abone olacağız.

Nadia: Haklısın ancak bunların hepsi bir günde olmaz. Bence iş bölümü yapalım.

Demet: Bence de. O zaman ben elektrik ve suya abone olayım. Sen doğalgaz, telefon ve internete abone ol.

Nadia: Olur. Peki, elektrik ve suya nasıl abone olacaksın? Sen hiç yeni bir ev için abonelik işlemleri yaptın mı?

Demet: Evet yaptım. İstanbul’da ise elektrik için **TEDAŞ**⁶’a, su için **İSKİ**⁷’ye gideceğim.

Nadia: Nasıl gideceksin? Biliyor musun?

Demet: Evet, önce otobüsü sonra tramvayı kullanacağım. Peki, sen bu işlemleri nasıl yapacaksın?

Nadia: Ben daha önce bilmiyordum ama arkadaşlarıma sorup öğrendim. Doğalgaz için İGDAŞ’a, telefon ve internet aboneliği için Türk Telekom’a gideceğim.

Demet: Peki, nasıl gideceksin? Biliyor musun?

Nadia: Otobüsü kullanacağım ama daha önce burada hiç otobüse binmedim.

Demet: Otobüs için “akıllı bilet” yani **AKBİL**⁸ kullanabilirsin. AKBİL vapur, tramvay, metro ve otobüs gibi ulaşım araçlarının yakınındaki satış yerlerinde var ve bütün ulaşım araçları için geçerli.

Nadia: Benim ‘AKBİL’im var zaten. O zaman yarın ev için gerekli yerlere gidebilirim.

Demet: Ben de yarın gidebilirim ve sonra da taşınabiliriz. Peki, sonra faturaları nereye ödeyeceğiz? Biliyor musun?

Nadia: Hımm. Bilmiyorum. Ailemin yanında faturaları ben ödemiyordum. Sen daha önce faturaları ödüyor muydun?

Demet: Evet, ödüyordum. İstanbul’da faturalar, fatura ödeme merkezlerine ya da bankalara ödenebiliyor.

Nadia: Ne güzel, sen her şeyi biliyorsun. Yarın buluşuyor muyuz?

Demet: Evet, buluşuyoruz. Yarın görüşmek üzere.

Nadia: Görüşmek üzere.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Bir eve taşınmak için önce neler gerekiyor? **2.** Sizce Nadia neden her şeyi Demet’e soruyor? **3.** Demet ve Nadia daha önce abonelik ve fatura ödeme işlemlerini yapıyorlar mıydı? **4.** “AKBİL” nedir ve nerede kullanılır? **5.** İstanbul’daki bir kişi faturalarını nereye ödeyebilir?

⁶ Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. - **TEDAŞ**

⁷ İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi - **İSKİ**

⁸ Akıllı Bilet – İstanbul Geneline Toplu Ulaşımında Kullanılan Elektronik Ücret Toplama Sistemi – **AKBİL**.

ÜNİTE 12 A

Ders Konusu: ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN HİKAYESİ

Gramer: Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

- **OKUMA: ESKİ BİR LETONYA MASALI**
- **UYGULAMALAR**

ESKİ BİR LETONYA MASALI

"Çok eski zamanlardan birinde kötü bir âdet varmış. Yaşlılar artık iyice ihtiyarlayıp iş yapamaz duruma geldiklerinde ormana götürülür, orada yırtıcı hayvanlara bırakılmış. Böylece zaten az olan yiyeceklerin, çalışan gençlere yetmesi sağlanmaya çalışılmış. İhtiyarları belli bir yaştan sonra evde tutmak yasak olduğundan kimse yaşlı anne babasını evde gizleyemez, komşusu görüp ihbar edecek diye korkarmış. İşte bir gün yaşlılardan birini oğlu ormana götürüp bırakmak istemiş. Kış mevsimiymiş. İhtiyar, oğul ve küçük torun beraberce ormana gitmişler. İhtiyarı bırakmış dönüyorlarmış ki, küçük torun oyuncak kızağını dedesinin yanında unuttuğunu fark etmiş. Babasına dönüp almalarını söylemiş.

Babası umursamayınca da: "Kızağımı almalıyım, yoksa sen yaşlandığında seni neyle ormana götürüp bırakacağım" demiş. Oğul o an anlamış ki, ihtiyar babasının kaderi, yaşlandığında kendi kaderi de olacak. Dönüp babasının ellerini çözmüş. Alıp eve geri getirmiş. Samanlıkta saklayıp her gün ona gizlice yemek vermeye başlamış.

Bir süre sonra köyde hayvanlar arasında bir hastalık yayılmış. Hayvanlar birbiri arkasından ölüyormuş. İhtiyar oğluna şöyle demiş: "Hastaları iyilerden ayır. Onlara şu otlardan ilaç hazırla. Sağlıklıları da şöyle şöyle yap." Oğlan ihtiyar babasının dediklerini yapmış. Gerçekten de onun hayvanları arasında ölüm azalmış. Çoğu kurtulmuş. Bayram geldiğinde her sene olduğu gibi, o sene de köy halkı kurbanlar kesmeye başlamış. İhtiyar oğluna şu öğüdü vermiş: "Köyde hayvan çok azaldı. Senin de fazla hayvanın yok. Bu sene kurban kesme."

Gerçekten de bir iki ay içinde bütün köy tarlalarda çalıştırılacak hayvan sıkıntısı çekmeye başlamış. Ama ihtiyarın öğüdünü dinleyen gencin hayvanı varmış. İlkbahara doğru köyde artık ekmek yapacak tahıl bile kalmamış. Ama asıl sorun, tohumluk olarak kullanabilecek kadar bile tahıl olmamasıymış. Tarlaya ne serpeceklerini, gelecek senenin mahsülünü nasıl hazırlayacaklarını bilemiyorlarmış. İhtiyar bu konuda da oğluna öğüt vermiş:

"Yavrum, ahırın çatısı samanla doldurulmuştur. Onları çıkar, yeniden döv. Oradan tohumluk buğday çıkarabilirsin."

Oğlan, ihtiyar babasının dediği gibi yapmış. Köyde tohumluğu olan tek aile onlar olmuş. Bütün köy halkı bu gencin büyücü olduğunu düşünmeye başlamış. Öyle ya, herkesin işi kötü giderken, bu evde garip bir şekilde kötülöklere bir çare bulunuyormuş. Evi gözlemeye başlamışlar. Sonunda da gerçek anlaşılmış, ihtiyar babanın hala yaşadığı ortaya çıkmış.

Köylöler genci krala şikayet etmiş. Kral önce yasalarını hiçe sayan gence kızmış. Ama olup bitenleri dinledikten sonra iyi ve yerinde bir öğüdün çok şeyi değıştirebileceğini kabul edip, ihtiyarlarla ilgili yeni bir kanun çıkarmış. "Bundan böyle çocuklar, anne ve babalarına yaşlılıklarında bakacaklar. Onların gönlünü hoş tutacaklar. Çünkü onların hayat deneyimlerinden her zaman için öğrenebilecekleri şeyler var."

Kompozisyon Yazısı: Yaşlıların Hayat Tecrübelerinden Yararlanmanın Önemi

Gramer konusu: ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, geçmişte yapılan bir eylemden daha önce yapılan işleri (geçmişten önceki geçmiş) anlatır. Bu kip, geçmiş zamanda ortaya çıkan ve biten bir eylemi anlatmak için kullanılır. Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, eyleme öğrenilen geçmiş zaman ekinden (-miş, -miş, muş, -müş) sonra, görölen geçmiş zaman eki -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) getirilerek yapılır.

Formöl: eylem + -miş, -miş, muş, -müş + -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) + kişi eki

Olumlu Çekimi

Ben yaz-mış-tı-m Biz yaz-mış-tı-k
Sen yaz-mış-tı-n Siz yaz-mış-tı-nız
O yaz-mış-tı Onlar yaz-mış-lar-dı

Olumsuz Çekimi

Ben yaz-ma-mış-tı-m Biz yaz-ma-mış-tı-k
Sen yaz-ma-mış-tı-n Siz yaz-ma-mış-tı-nız
O yaz-ma-mış-tı Onlar yaz-ma-mış-lar-dı

Olumlu Soru Çekimi

Ben yazmış mıydım? Biz yazmış mıydık?
Sen yazmış mıydın? Siz yazmış mıydınız?
O yazmış mıydı? Onlar yazmışlar mıydı?

Olumsuz Soru Çekimi

Ben yazmamış mıydım?	Biz yazmamış mıydık?
Sen yazmamış mıydın?	Siz yazmamış mıydınız?
O yazmamış mıydı?	Onlar yazmamışlar mıydı?

Örnek Cümleleri İnceleyelim:

1. Türkiye'ye gelmeden önce Türkçe öğren**miştim**. 2. Daha önce hiç dün akşamki kadar üzül**memiştim**. 3. Siz bu filmi daha önce seyret**miş miydiniz**? 4. Size yalan söylediklerini anlam**amış mıydınız**? 5. 1997'den 2003'e kadar Almanya'da çalış**mıştı**. 6. Yurtdışına gittikten sonra arkadaşlarını yıllarca aram**amıştı**.

Boşlukları öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesiyle tamamlayınız.

1. Ben emekli olmadan önce uzun yıllar aynı işyerinde çalış..... (+)
2. İlkokula başladığım yıl altı yaşımı bitir..... (+)
3. Zeynep tatile gitmeden önce bütün eşyalarını hazırla..... (+)
4. Dünkü sınav için çok fazla çalış..... (-)
5. Siz daha önce Türkiye'ye gel..... ? (+ ?)
6. Onun sözlerinden hiçbir şey anla..... (-)
7. Dün sen Filiz'in evine gittiğin zaman, o daha uyan.....? (- ?)
8. Uzun süre yürümekten bitkin düş..... (+)
9. Kardeşimle daha önce hiç bu kadar şiddetli tartış..... (-)
10. Geçen yıla kadar İzmir'e hiç kar yağ..... (-)
11. Siz daha önce hiç baklava ye.....? (- ?)
12. O gün canım çok sıkıl..... (+)
13. Bana çok kızdığı için, neden geç kaldığımı bile sor..... (-)
14. Hatırlamıyor musun? Bana söz ver..... (+)
15. Eve hırsız girmiş. Sen çıkarken kapıyı kilitle.....? (- ?)

ÜNİTE 12 B

Ders Konusu: GEREKLİLİK KİPİNİN ve DİLEK KİPİNİN HİKAYESİ

Gramer: Gereklilik Kipinin Hikayesi Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

Dilek Kipinin Olumlu ve Olumsuz Çekimi

- **OKUMA: EŞEĞİN SÖZÜNE Mİ İNANIYORSUN?**
- **UYGULAMALAR**

Nasreddin Hoca'dan Fıkralar:

EŞEĞİN SÖZÜNE Mİ İNANIYORSUN?

Bir gün Nasreddin Hoca'nın bir komşusu Hoca'nın kapısını çalmış. Nasreddin Hoca "Merhaba komşu. Nasılsın, iyi misin?" diye sormuş. Komşusu "Sağol Hocam, iyiyim." diye cevap vermiş. Komşusu; "Hocam, senden bir şey rica edeceğim, kasabaya gideceğim, eşeğini iki saat için bana verir misin?" diye sormuş. Nasreddin Hoca eşeğini komşusuna vermek istememiş. "Ah komşucuğum, eşek evde değil." diye cevap vermiş. Tam bu sırada eşek içeriden uzun uzun anırmış. Komşu eşeğin sesini duymuş. "Hocam, peki bu ses ne? Eşek evde ama sen bana yok diyorsun." demiş. Nasreddin Hoca komşusuna kızmış ve "Ayıp komşu, çok ayıp! Benim sözüme inanmıyorsun. Eşeğin sözüne mi inanıyorsun?" diye cevap vermiş

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayalım.

1. Nasreddin Hoca'nın komşusu neden Nasreddin Hoca'nın eşeğini istemiş?
2. Nasreddin Hoca komşuya ne cevap vermiş?
3. Nasreddin Hoca'nın komşusu neden Nasreddin Hoca'ya inanmamış?
4. Nasreddin Hoca komşusuna neden kızmış?

Gramer konusu: GEREKLİLİK KİPİNİN HİKAYESİ

Geçmiş zamanda ortaya çıkan ve yapılması gereken bir işin, yapılmadığını anlatmak için kullanılır.

eylem + -malı/-meli + (y) + -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) + kişi eki

Olumlu

Ben yap-malı-y-dı-m

Sen yap-malı-y-dı-n

O yap-malı-y-dı

Biz yap-malı-y-dı-k

Siz yap-malı-y-dı-nız

Onlar yap-malı-y-dı-lar

Olumsuz

Ben yap-ma-malı-y-dı-m

Sen yap-ma-malı-y-dı-n

O yap-ma-malı-y-dı

Biz yap-ma-malı-y-dı-k

Siz yap-ma-malı-y-dı-nız

Onlar yap-ma-malı-y-dı-lar

Olumlu Soru

Ben yapmalı mıydım?

Sen yapmalı mıydın?

O yapmalı mıydı?

Biz yapmalı mıydık?

Siz yapmalı mıydınız?

Onlar yapmalılar mıydı?

Olumsuz Soru

Ben yapmamalı mıydım? Biz yapmamalı mıydık?

Sen yapmamalı mıydın? Siz yapmamalı mıydınız?

O yapmamalı mıydı? Onlar yapmamalılar mıydı?

Örnek:

1. Dün akşam bu ödevi bitirmeliydim ama hastalandım, onun için bitiremedim. 2. Dün bana telefon etmeliydin ama sanırım unuttun. 3. Acaba onunla hiç konuşmamalı mıydım? 4. Dışarı çıkmadan önce izin almalı mıydım? 5. Çok üzüldüm, bana yalan söylememeliydin.

Aşağıdaki cümleleri gereklilik kipinin hikayesiyle tamamlayınız.

1. Saat beşte evde ol....., çok geç kaldım. 2. Bugün bu paketi gönder..... Nasıl da unuttum! 3. Bu kadar ince giyin..... Bak, onun için hasta oldun! 4. Akşam çok geç yat....., sabahleyin uyanamadın. 5. Avukatla hemen görüşemezsin, önceden randevu al..... 6. Kendini bu kadar çok yor....., şimdi yerinden kalkamıyorsun. 7. Sınavım çok kötü geçti, daha çok çalış..... 8. Ona bu sözleri söyle....., kalbini kırdın. 9. Böyle hızlı koş....., çabuk yoruldu. 10. Çocuğa bu kadar ağır ceza ver....., çok üzüldü. 11. Tatile giderken bana haber ver....., belki ben de gelebilirdim. 12. Bu ilacı sadece yedi

gün kullan....., çok fazla kullanmışsın. **13.** Çok geç kaldık, şu anda durakta ol..... **14.** Seninle çarşıya çık....., bana çok para harcattın. **15.** Bu kadar çok tatlı ye....., yine şekerin yükseldi.

Gramer konusu: DİLEK KİPİNİN HİKÂYESİ

Dilek kipinin hikayesi, geçmişte kalan ve artık gerçekleşmesi mümkün olmayan bir durumu anlatmak için kullanılır.

Olumlu / Olumsuz

eylem + (ma, me) sa/se + (y) + -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) + kişi eki
1. Keşke daha çok çalışsaydım da sınavı kazansaydım. (Çalışmadım ve sınavı kazanamadım.) **2.** Annem izin verseydi de ben de sizinle gelseydim. (Annem izin vermedi ve ben sizinle gelemedim.) **3.** Sabahleyin geç kalmasaydın da müdürü görseydin. (Geç kaldın ve müdürü göremedin.) **4.** Keşke daha genç olsaydım. (Artık daha genç olma şansım yok.)

ÜNİTE 13 A

Ders Konusu: RİVAYET BİLEŞİK ZAMANLAR: ŞİMDİKİ ZAMANIN RİVAYETİ

Gramer: Şimdiki Zamanın Rivayeti

Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

- OKUMA: ŞEHİTLER ÖLMEZ
- UYGULAMALAR

ŞEHİTLER ÖLMEZ

Olay 1974 yılında yapılan Kıbrıs Harekati'nda yaşanmış. Savaş sırasında bir gün, bizim askerlerden birinin yanına bir başka Mehmetçik gelmiş. Biraz hoşbeşten sonra, ailesine ulaştırması için ona bir mektup vermiş. Bizimki, "Kardeşim savaştayız. Kimin ne olacağı belli değil ki. Belki sen gidersin de, ben kalırım" dese de diğer asker, sürekli, "Hayır sen gideceksin, ben kalacağım," diyormuş. Sonunda başa çıkamayınca razı olmuş. Mektubu götüreceğine söz vermiş. Bir daha o askeri görmemiş. Bi süre sonra da olayı unutmuş.

Savaştan yıllar sonra, askerlikle ilgili eşyalarını karıştırırken bir anda eline o mektup geçmiş. Verdiği sözü tutmamış olmanın rahatsızlığıyla hemen mektubun üzerindeki adrese doğru yola çıkmış. Giderken de, "Döndüyse kendisini görürüm, şehit olduysa ailesine başsağlığı dileyip mektubu veririm" diye aklından geçiriyormuş. Sonunda evi bulup kapıyı çalmış. Kapıyı açan yaşlı teyzeye, Kıbrıs'ta birlikte savaştıkları oğullarından bir mektup getirdiğini, kendisiyle görüşmek istediğini söylemiş. Kadın şaşkınlık içinde adamı içeri buyur edip kocasının yanına götürmüştü. Yaşlı adam olayı dinledikten sonra, "İyi de evladım, bizim Kıbrıs'ta savaşıyan bir oğlumuz yok ki" demiş. Ardından da diğer odaya gitmiş ve elinde bir fotoğrafla geri dönmüş. Resmi bizimkine göstererek, "Sana mektubu veren bu muydu?" diye sormuş. Bizim Kıbrıs gazisinin gözleri parlamış: "Evet, işte bu askerdi. Ama Kıbrıs'ta savaşıyan oğlunuz yok demiştiniz." Anne çoktan gözyaşlarına boğulmuşmuş bile. Baba ise başını sallayıp üzüntülü bi sesle, "Evet bu bizim oğlumuz. Ancak Kıbrıs'ta değil, yıllar önce Kore'de şehit oldu" demiş.

Gramer konusu: ŞİMDİKİ ZAMANIN RİVAYETİ

Bu kip, geçmişte devam eden ve sürekliliği olan bir hareketin ya da olayın başkasından duyulduğunu anlatmak için kullanılır. Bu kipi kullanan kişi, geçmişte meydana gelen olayı kendisi görmemiş; başkasından duymuştur.

Şimdiki zamanın rivayeti, eyleme şimdiki zaman ekinden (-yor) sonra, öğrenilen geçmiş zaman eki (-miş, -miş, -muş, -müş) getirilerek yapılır.

eylem + -()yor + -miş + kişi eki

Olumlu

Ben oku-yor-muş-um Biz oku-yor-muş-uz
Sen oku-yor-muş-sun Siz oku-yor-muş-sunuz
O oku-yor-muş Onlar oku-yor-lar-mış

Olumsuz

Ben oku-mu-yor-muş-um Biz oku-mu-yor-muş-uz
Sen oku-mu-yor-muş-sun Siz oku-mu-yor-muş-sunuz
O oku-mu-yor-muş Onlar oku-mu-yor-lar-mış

Olumlu Soru

Ben oku-yor mu-y-muş-um? Biz oku-yor mu-y-muş-uz?
Sen oku-yor mu-y-muş-sun? Siz oku-yor mu-y-muş-sunuz?
O oku-yor mu-y-muş? Onlar oku-yor-lar mı-y-mış?

Olumsuz Soru

Ben oku-mu-yor mu-y-muş-um? Biz oku-mu-yor mu-y-muş-uz?
Sen oku-mu-yor mu-y-muş-sun? Siz oku-mu-yor mu-y-muş-sunuz?
O oku-mu-yor mu-y-muş? Onlar oku-mu-yorlar mı-y-mış?

Örnek Cümleleri İnceleyelim:

1. Ben aradığımda televizyon seyred**iyorlarmış**. 2. Öğretmen söyledi, öğrenciler hiç ders çalış**mıyorlarmış**. 3. Derya, yemek yapmayı sev**iyor muymuş**? 4. Ayşegül'ün bebeği geceleri uyum**uyor muymuş**? 5. Ben bebekken çok ağ**lıyormuşum**. 6. Zuhal sabahları erken kalk**mıyormuş**.

Boşlukları şimdiki zamanın rivayeti ile tamamlayınız.

1. Aykut balık tutmayı sev.....? (+ ?) 2. Aysel'in babası bankada çalış..... (+) 3. Annemin söylediğine göre, ben hiç ona yardım et..... (-) 4. Hale, üniversiteyi bitirdikten sonra şirket kurmayı düşün..... (+) 5. Öğrenciler dersi anla.....? (- ?) 6. Umut ile Aslı aynı mahallede otur..... (+) 7. Babasının söylediğine göre, Melek eve hep geç gel..... (+) 8. Sen çocukken yaramazlık yap.....? (+ ?) 9. Meğer bize yıllardan beri yalan söyle..... (+) 10. Ali Bey, o korkunç kazadan beri hiç kimseyle konuş..... (-) 11. Ayşe hiç tatil yap.....? (- ?) 12. Annem evden çıktığı zaman ben uyu..... (+)

Ders Konusu: GENİŞ ZAMANIN RİVAYETİ

Grammer: Geniş Zamanın Rivayeti

Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

- OKUMA: KANGAL
- İKİ KARDEŞ
- UYGULAMALAR

KANGAL

Ünlü, herkes tarafından tanınan insanlar vardır. Bu insanlar politikacı, artist, sporcu gibi değişik işler yapan insanlar olabilir. Ve ayrıca bazı kötü şeyler yapan insanlar da çok ünlü olur. İnsanlardan başka şehirler, yemekler, bazı eşyalar v.b. şeyler ünlüdür. Bütün bunlardan başka ünlü hayvanlar vardır. Mesela filmlerde oynayan ünlü hayvanlar vardır.

Ama biz Türkiye'deki bir ünlü hayvandan bahsetmek istiyoruz. Bu hayvan sinema oyuncusu değil. Bazı özellikleri olduğu için ünlü. Bu ünlü hayvan **Kangal köpeğidir**. Kangal bir çoban köpeğidir ve dünyada benzeri olmayan bir köpektir. Türkiye'den başka İngiltere ve Amerika gibi başka ülkelerde de bu köpeği seven ve besleyen çoktur. Kangal çoban köpekleri çok cesur, oldukça hızlı ve çeviktir. Kadın ve çocuklara genellikle bir şey yapmazlar, sakın davranırlar, ama kötü niyetli kişileri hissedersen hemen saldırırlar ve kötü niyetli kişi kaçmazsa onunla kaçacağı zamana kadar savaşırlar.

Tehlike anında çok tehlikeli bir savunma silahı gibi olduklarından bazı kişiler tarafından evlerini korumak için de beslenirler. Kangal köpekleri çok cesur ve bir o kadar da güçlüdür. Kangal köpekleri hakkında çok şey söylenir. İlk defa milattan önceki yıllarda Asurlular ve Babillilerin yaşadığı zamanlarda görülmüş. Bu köpek bir aslanı bile yendiği için Babilliler tarafından aslan ve kaplan gibi hayvanların köylere, evlere yaklaşmaması için özellikle beslenirmiş. Yani Kangal köpeğinin geçmişi çok eskidir.

Bu kadar güçlü, hatta tehlike anında çok tehlikeli olan bu köpeğin ilginç bir özelliği de sadakatidir. Sahiplerine aşırı bağlıdırlar, sahipleri azarladığı zaman suçlu bir çocuk gibi başını öne eğip, sahibinin gözlerine mahzun mahzun bakar ve affedilmeyi beklerler. Bu köpekler duygularını anlatmak için hoplamazlar, kuyruk sallamazlar, mimik ve jest yapmazlar, çeşitli tonlarda havlayarak anlatırlar. Bir özellikleri de görevlerine çok sadık olmalarıdır. Eğer sorumlu oldukları sürüden bir koyun ölürse, onun başında aç susuz günlerce beklerler.⁹

⁹ Bilgiler T.C. Kültür Bakanlığı web sitesinden alınmıştır, (www.kultur.gov.tr)

Lütfen Sorulara Cevap Veriniz.

1. Herkes tarafından tanınan insanlar kimlerdir? 2. Sinema filmlerinde oynayan hayvanlardan başka ünlü olanlar niçin ünlüdür? 3. Kangal köpeği daha çok hangi ülkelerde sevilir? 4. Kangal ne zaman saldırır? 5. Kangallar ne zaman tehlikelidir? 6. Kangallar ilk ne zaman görülmüş? 7. Kangallar niçin Babiller tarafından beslenmiş? 8. Kangallar ne zaman suçlu bir çocuk gibidir ve o zaman ne yapar? 9. Kangal köpekleri ne zaman çok üzülür?

Grammer konusu: GENİŞ ZAMANIN RİVAYETİ

Geniş zamanın rivayeti; geçmiş zamanda sürekli yapılan bir işi, sonradan fark ettikten ya da başkasından duyduktan sonra anlatırken kullanılır. Bu kip, eyleme geniş zaman ekinden (() r) sonra öğrenilen geçmiş zaman eki (-mİş) getirilerek yapılır.

eylem + -()r + (-mİş, -miş, -muş, -müş)+ kişi eki

Olumlu

Ben yaz-ar-mış-ım Biz yaz-ar-mış-ız
Sen yaz-ar-mış-sın Siz yaz-ar-mış-sınız
O yaz-ar-mış Onlar yaz-ar-lar-mış

Olumsuz

Ben yaz-maz-mış-ım Biz yaz-maz-mış-ız
Sen yaz-maz-mış-sın Siz yaz-maz-mış-sınız
O yaz-maz-mış Onlar yaz-maz-lar-mış

Olumlu Soru

Ben yazar mıymışım? Biz yazar mıymışız?
Sen yazar mıymışsın? Siz yazar mıymışsınız?
O yazar mıymış? Onlar yazarlar mıymış?

Olumsuz Soru

Ben yazmaz mıymışım? Biz yazmaz mıymışız?
Sen yazmaz mıymışsın? Siz yazmaz mıymışsınız?
O yazmaz mıymış? Onlar yazmazlar mıymış?

Örnek:

1. Dedem gençken çok sigara iç**er**miş. **2.** Sen çocukken çok hasta ol**ur** muymuşsun? **3.** Aysel, çocukları küçükken bu kadar çok gez**mez**miş. **4.** Onlar hiçbir sabah erken kalk**mazlar mı**ymış? **5.** Annen önceden şiir yaz**ar** mıymış? **6.** Onlar önceden bu sokakta otu**ru**rlarmış.

Lütfen geniş zamanın rivayeti ile tamamlayınız.

1. Onlar eskiden yazları yaylada yaşa..... (+) **2.** O hiç kimseye inan.....? (- ?) **3.** Ahmet Bey, boş zamanlarında resim yap..... (+) **4.** Ömer önceden her sabah yürüyüş yap..... (+) **5.** Sadık Bey gençken çok iyi futbol oyna..... (+) **6.** Onlar verdikleri sözleri tut.....? (+ ?) **7.** Yeni öğretmenimiz çok sakinmiş, hiçbir şeye kız..... (-) **8.** Selma evlenmeden önce yer yaz tatile çık..... (+) **9.** Hasan hiç yalan söyle..... (-) **10.** Ben ilkokuldayken her sabah okula ağlayarak git..... (+) **11.** Nihal Hanım önceden çok güzel şarkı söyle..... (+) **12.** Levent Bey çocukluğunda okulun önünde simit sat..... (+) **13.** Annesi Lale'ye hiçbir şey anlat.....? (- ?) **14.** Bu şehre eskiden hiç turist gel..... (-) **15.** Eskiden insanlar Haliç'ten denize gir.....; ama şimdi imkansız. (+)

ÜNİTE 14 A

Ders Konusu: GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ

Gramer: Gelecek Zamanın Rivayeti

Olumlu, Olumsuz, Olumlu Soru ve Olumsuz Soru Şekillerinin Çekimi

- OKUMA: SİRK
- İKİ KARDEŞ
- UYGULAMALAR

SİRK

"Bir insanın hayatının en önemli kısmı, iyilik ve sevgi adına yaptığı küçük, isimsiz ve anımsanmayan işlerdir.

"Ergenlik dönemindeydim ve babamla sirk bileti kuyruğunda bekliyorduk. Sonunda bilet gişesiyle aramızda tek bir aile kalmıştı. Bu aile beni çok etkiledi. Hepsi de 12 yaşın altında tam sekiz çocukları vardı. Çok varlıklı olmadıkları her hallerinden belliydi. Üzerlerindeki giysiler pahalı şeyler değildi, ama tertemizdi. Çocukların hepsi babalarının arkasında ikiyeşerli sıra olmuş, el ele ve terbiyeli terbiyeli sıranın kendilerine gelmesini bekliyorlardı. Neşe içinde palyaçolar, filler ve o gece görecekleri değişik şeyler hakkında konuşuyorlardı. Daha önce sirke gitmedikleri konuşmalarından belliydi. O gece hiç şüphesiz yaşamlarının çok önemli bir gecesi olacaktı. Anneyle baba gururla çocukların önünde duruyorlardı, el ele tutuşmuşlardı.

Gişedeki memur babaya kaç bilet istediklerini sordu.

Baba gururla, "İki tane eşimle kendim, sekiz tane de çocuklarım için bilet istiyorum" dedi.

Gişe memuru biletlerin bedelini söyledi. Annenin eli, babanın elinden ayrıldı ve başı öne düştü. Babanın dudakları titremeye başladı. Baba gişeye biraz daha yaklaştı ve "Ne kadar dediniz?" diye sordu.

Gişe memuru biletlerin bedelini yineledi. Adamın o kadar parası yoktu. Şimdi nasıl dönüp çocuklarına onları sirke götürecek kadar parası olmadığını söyleyecekti?

Babam olanları görünce elini cebine soktu, cebinden bir 20 dolar çıkarttı ve yere düşürdü (biz de çok varlıklı bir aile değildik). Babam sonra yere eğildi, parayı yerden aldı, adamın omzuna dokundu ve ona,

"Affedersiniz, bu para cebinizden düştü" dedi. Adam olan biteni anlamıştı. Dilenmiyordu ama çok çaresizdi ve utanç duyduğu ve çok üzüldüğü bu durum karşısında yapılan yardımı minnetle karşılamıştı.

Babamın gözlerinin içine baktı, elini iki elinin arasına aldı, 20 doları aldı, dudakları titrerken babama

"Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim, bayım. Bu yaptığınızın benim ve ailem için önemi çok büyük." dedi.

Biz babamla arabamıza bindik ve evimize döndük. O gece sirke gidemedik, ama bunun hiç önemi yoktu".

Gramer konusu: GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ

Bu kip, geçmişte yapılan ‘gelecekle ilgili planları’ anlatmak için kullanılır. Ancak bu planlar, ya sonradan fark edilmiş ya da başkasından duyulmuştur. Yani, başkasından duyduğumuz ya da sonradan fark ettiğimiz ‘gelecekte yapılacak’ bir işi anlatmak için, bu kipi kullanırız.

Gelecek zamanın rivayeti, eyleme gelecek zaman ekinden **(-acak/-ecek)** sonra, öğrenilen geçmiş zaman eki **(-mış, -miş, -muş, -mü)** getirilerek yapılır.

eylem + -acak/-ecek + (-mış, -miş, -muş, -mü)+ kişi eki

Olumlu

Ben al-acak-mış-ım	Biz al-acak-mış-ız
Sen al-acak-mış-sın	Siz al-acak-mış-sınız
O al-acak-mış	Onlar al-acak-lar-mış

Olumsuz

Ben al-ma-y-acak-mış-ım	Biz al-ma-y-acak-mış-ız
Sen al-ma-y-acak-mış-sın	Siz al-ma-y-acak-mış-sınız
O al-ma-y-acak-mış	Onlar al-ma-y-acak-lar-mış

Olumlu Soru

Ben alacak mıymışım?	Biz alacak mıymışız?
Sen alacak mıymışsın?	Siz alacak mıymışsınız?
O alacak mıymış?	Onlar alacaklar mıymış?

Olumsuz Soru

Ben almayacak mıymışım?	Biz almayacak mıymışız?
Sen almayacak mıymışsın?	Siz almayacak mıymışsınız?
O almayacak mıymış?	Onlar almayacaklar mıymış?

Örnek Cümleleri İnceleyelim:

1. Kendisine yeni bir araba al**acakmış**. **2.** Serpil'in kızı bu yıl mezun ol**acakmış**. **3.** Uğur Bey yarın okula gele**cek miymiş**? **4.** Öğretmene sordun mu? İkinci kitaba da çalış**acak mıymışız**? **5.** Radyodan duydum; gelecek hafta yağmur yağ**acakmış**. **6.** Bu yıl Türkiye'ye gel**meyecekler miymiş**?

Aşağıdaki boşlukları gelecek zamanın rivayeti ile tamamlayınız.

1. Turgut'a sordun mu? Bu akşam yemek ye.....? (- ?) **2.** Müdür Bey'e göre, bu projeyi hafta sonuna kadar bitir..... (+) **3.** Öğretmen söyledi, yarın ders ol..... (-) **4.** Filiz Hanım ve Selim Bey yarın bize gel..... (+) **5.** Yarın toplantı saat kaçta başla.....? (+ ?) **6.** Özlem'den duyduğuma göre, Nilay beni doğum gününe çağır..... (-) **7.** Mehtap Hanım gelecek hafta yeni evine taşın..... (+) **8.** Leman söyledi; kocasını hiçbir zaman affet..... (-) **9.** Nuray çocukları birazdan parka götür..... (+) **10.** Onlar bu yıl Alanya'ya git.....? (- ?) **11.** Selçuk Bey yarın patronuyla konuşup maaşına zam iste..... (+) **12.** Haberin var mı? Barış Bey arabasını sat.....? (+ ?) **13.** Sergey, bundan sonra Olga'yla konuş..... (-) **14.** Marry, üniversiteyi bitirdikten sonra ülkesine dön..... (+) **15.** Figen ve Tuna, yağmur yağmasaymış alışverişe çık..... (+)

ÜNİTE 14 B

Ders Konusu: **ŞART BİRLEŞİK ZAMANLAR: ŞİMDİKİ ZAMANIN ŞARTI**

Gramer: Şimdiki Zamanın Şartı
Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi

- OKUMA: BERNA HANIM
- UYGULAMALAR

BERNA HANIM

Berna sabah erkenden kalktı. Çok heyecanlıydı. İyi bir kahvaltı yaptıktan sonra evden çıktı. Berna iş görüşmesine gidecek. O geçen hafta iş başvurusu yaptı. Gideceği yer Eminönü'nde. Berna 3 yıl önce evlendi. Onun 2 yaşında bir kızı var. Ama artık çalışmak istiyor. Şimdi kızına annesi bakacak.

Berna hemen otobüse bindi. Çalışacağı şirketi düşündü. Şirket büyük bir binadaydı. Eğer Berna bu işe başlayabilirse annesine yardım etmek istiyor. Çünkü annesi yalnız yaşıyor ve ölen kocasından çok az bir emekli maaşı alıyor. Berna otobüsten indi. Şirketin kapısından içeri girdi. Kapıda oturan danışma memuruna "Ben iş başvurusu için görüşmeye geldim." dedi.

Berna 2. kata çıktı. Sekreter ona "Hoşgeldiniz Ahmet bey sizi bekliyor." dedi. Berna korkarak kapıyı çaldı ve içeri girdi. Ahmet Bey'e yaklaştı. "Aaaa Ahmet! Sen misin?" diye sordu Ahmet Bey de şaşırdı, "Berna sen neredeydin? Okuldan sonra hiç görüşemedik" dedi. Sonra içeri giren sekretere "Lütfen iki çay söyler misiniz?" dedi. Sekreter odadan çıktı.

Berna ve Ahmet bir saat sohbet ettiler. Onlar eskiden çok iyi arkadaşları. Onlar 6 üniversiteli gençti. Her zaman beraberlerdi. Okuldayken yaz tatilinde gezdikleri yerleri konuştular. Diğer arkadaşlarını birbirlerine sordular. Onlar üniversiteden sonra ayrı işler bulup görüşemediler. Şimdi Berna iyi bir işte çalışacak.

Lütfen Sorulara Cevap Veriniz.

1. Berna niçin çok heyecanlı? 2. Berna otobüste ne düşündü? 3. Berna'nın gideceği şirket nerede? 4. O ne zaman iş başvurusu yaptı? 5. Berna evli mi, çocukları var mı? 6. O niçin çalışmak istiyor? 7. Kapıda oturan memura ne söyledi? 8. Sekreter Berna'ya ne söyledi? 9. Berna Ahmet beyin odasında niçin şaşırdı? 10. Onlar ne konuştular?

Gramer konusu: **ŞART BİRLEŞİK ZAMANLAR: ŞİMDİKİ ZAMANIN ŞARTI**

Bir işin ya da hareketin gerçekleşmesi, şimdiki zamanda yapılması gereken bir işe ya da harekete bağlıysa, bu kipi kullanırız. Yani bu kipte, temel

cümledeki eylemin gerçekleşmesi, yan cümledeki eylemin yapılmasına bağlıdır.

Şimdiki zamanın şartı, eyleme şimdiki zaman ekinden (-yor) sonra, şart ekinin (-sa) getirilmesiyle oluşur:

eylem + -yor + -sa + kişi eki

Olumlu:

Ben yaz-ıyor-sa-m Biz yaz-ıyor-sa-k
Sen yaz-ıyor-sa-n Siz yaz-ıyor-sa-nız
O yaz-ıyor-sa Onlar yaz-ıyor-lar-sa

Olumsuz:

Ben gel-mi-yor-sa-m Biz gel-mi-yor-sa-k
Sen gel-mi-yor-sa-n Siz gel-mi-yor-sa-nız
O gel-mi-yor-sa Onlar gel-mi-yor-lar-sa

-

Örnek Cümleler:

1. Başın ağrıyorsa ilaç içmelisin. **2.** İyi görmüyorsan gözlük kullanmalısın. **3.** Markete gidiyorsan bana da bir ekmek al. **4.** Eğer ders çalışmıyorsan sana gelebilir miyim? **5.** Şimdi yemek yiyorsanız ben sizi rahatsız etmeyeyim.

Lütfen Şimdiki Zamanın Şartı İle Tamamlayınız.

1. Eğer kız..... sana bir daha şaka yapmayayım. **2.** Uçaktan kork..... niçin biniyorsun? **3.** Melek daha ucuz bir ev iste..... küçük semtlere baksın. **4.** Pastanı ye..... atma, ben yiyebilirim. **5.** Türkçe bil..... size öğretebilirim. **6.** Bu yemeği sev..... başka bir yemek hazırlayayım. **7.** Aileni özle..... onları ziyaret etmelisin. **8.** Bir şeyler yemek iste..... lokantaya gidelim. **9.** Duy..... televizyonun sesini açayım. **10.** Canın sıkıl..... çıkıp biraz dolaşalım. **11.** Kardeşin de bizimle gel..... ona da bilet alalım. **12.** Gazeteyi oku..... ben alabilir miyim? **13.** Düzenli olarak ders çalış..... endişelenme, sınavı geçersin.

Örnek Cümleleri Çözümleyin:

Yağmur yağıyorsa şemsiyeni almalısın.
Çay sevmiyorsanız size kahve yapayım.

Lütfen Örnekteki Gibi Tamamlayınız.

1. Eğer üşüyorsan 2. Cumartesi günü çalışmıyorsan 3. Kızın ödevlerini yapmıyorsa..... 4. Yarın işe gitmiyorsan..... 5. Bu kelimeyi bilmiyorsanız..... 6. İşini sevmiyorsan 7. Eğer o seni aramıyorsa..... 8. Sigara içiyorsanız..... 9. Türkçe öğrenmek istiyorsan..... 10. Araba kullanmayı bilmiyorsanız..... 11. Oğlun süt içmeyi sevmiyorsa..... 12. Çok uzun süre bilgisayar kullanıyorsan13. Arkadaşlarının sana güvenmelerini istiyorsan 14. Her sabah spor yapıyorsunuz15. Zamanınızı iyi değerlendirmiyorsanız 16. İnsanların seni sevmesini istiyorsan 17. Müziğin sesi seni rahatsız ediyorsa 18. Burcu'nun davranışlarından rahatsız oluyorsan 19. Televizyon izlemiyorsan 20. Türkiye'de yaşıyorsunuz
-

ÜNİTE 15 A

Ders Konusu: ŞART BİRLEŞİK ZAMANLAR:

1. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI

2. GENİŞ ZAMANIN ŞARTI

Grammer: Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi

Geniş Zamanın Şartı

Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi

- **OKUMA: İKİ KARDEŞ**
- **UYGULAMALAR**

İKİ KARDEŞ

Erkek kardeşlerin ikisi de babalarından kalma çiftlikte çalışırlardı. Kardeşlerden biri evliydi ve çok çocuğu vardı. Diğeri ise bekardı. Her günün sonunda iki erkek kardeş ürünlerini ve kârlarını eşit olarak bölüşürlerdi.

Günün birinde bekar kardeş kendi kendine:

"Ürünümüzü ve kârımızı eşit olarak bölüşmemiz hiç de hakça değil" dedi, "Ben yalnızım ve pek fazla ihtiyacım yok." Böylelikle, her gece evinden çıkıp, bir çuval tahılı gizlice erkek kardeşinin evindeki tahıl deposuna götürmeye başladı. Bu arada evli olan kardeş, kendi kendine:

"Ürünümüzü ve kârımızı eşit olarak bölüşmemiz hiç de hakça değil, üstelik ben evliyim, bir eşim ve çocuklarım var ve yaşlandığım zaman onlar bana bakabilirler. Oysa kardeşimin kimsesi yok, yaşlandığı zaman hiç kimsesi yok bakacak" diyordu.

Böylece evli olan kardeş her gece evinden çıkıp, bir çuval tahılı gizlice erkek kardeşinin tahıl deposuna götürmeye başladı. İki kardeş de yıllarca ne olup bittiğini bir türlü anlayamadılar, çünkü her ikisinin de deposundaki tahılın miktarı değişmiyordu. Sonra, bir gece iki kardeş gizlice birbirlerinin deposuna tahıl taşıırken çarpıştıverdiler. O anda olan biteni anladılar.

Çuvallarını yere bırakıp birbirlerini kucakladılar. Hayattaki en yüce mutluluk, sevildiğimize inanmaktır.

Gramer konusu: GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI

Eylemin gerçekleşmesi, geçmiş zamanda yapılması gereken bir işe bağlıysa, bu kipi kullanırız. Yani bu kipte, temel cümledeki eylemin gerçekleşmesi, yan cümledeki eylemin yapılmasına bağlıdır.

Görülen geçmiş zamanın şartı, eyleme görülen geçmiş zaman ekinden (-DI) sonra, şart ekinin (-SA) getirilmesiyle oluşur:

eylem + -dı (-di, -du, -dü) -tı (-ti, -tu, -tü) + y + -sa/-se + kişi eki

Görülen geçmiş zamanın şartının **Olumlu Çekimi:**

Ben okuduysam Biz okuduysak
Sen okuduysan Siz okuduysanız
O okuduysa Onlar okudularsa (okuduysalar)

Görülen geçmiş zamanın şartının **Olumsuz Çekimi:**

Ben okumadıysam Biz okumadıysak
Sen okumadıysan Siz okumadıysanız
O okumadıysa Onlar okumadılarsa

Örnek:

1. Anlamadıysan tekrar anlatabilirim. **2.** Ödevinizi yapmadıysanız öğretmen kızabilir. **3.** Yemek yaptıysan akşam sana geleyim. **4.** Bu kitabı okuduysan bana verir misin? **5.** Kahvaltını bitirdiysen haydi artık çıkalım.

Aşağıdaki boşlukları görülen geçmiş zamanın şartı ile tamamlayınız.

1. Tatil için rezervasyon yaptır..... otelde yer bulamayabilirsin. **2.** Bu tatlıyı beğen..... size tarifini vereyim. **3.** Pasaportunu kaybet..... polise gitmelisin. **4.** Eğer filmi izle..... bana da anlatır mısın? **5.** Dün gece yeterince uyu..... bugün başın ağrıyabilir. **6.** Eğer geçen derste kompozisyon yaz..... şimdi yazın. **7.** Daha yemeğini ye..... lokantaya gidebiliriz. **8.** Bugünkü haberleri dinle..... olanları öğrenmişsindir. **9.** Eğer işin bit..... haydi beraber çıkalım. **10.** Çalış..... sınavı kazanırsın, endişelenme! **11.** Eve geç git..... annen kızmıştır. **12.** Alanya'da fotoğraf çek..... bana da gönderir misin? **13.** Kompozisyonlarınızı bitir..... verin de kontrol edeyim.

Gramer konusu: GENİŞ ZAMANIN ŞARTI

Eylemin gerçekleşmesi, başka bir eylemin gerçekleşmesine bağlıdır. Geniş zamanın şartı, gelecek zaman anlamı taşır.

Geniş zamanın şartı, eyleme geniş zaman ekinden (-() r) sonra, şart ekinin (-sA) getirilmesiyle oluşur:

eylem + -() r + -sA + kişi eki

Geniş zamanın şartının **Olumlu Çekimi:**

Ben **gel-ir-se-m** Biz **gel-ir-se-k**
Sen **gel-ir-se-n** Siz **gel-ir-se-niz**
O **gel-ir-se** Onlar **gel-ir-ler-se**

Geniş zamanın şartının **Olumsuz Çekimi:**

Ben **gel-mez-se-m** Biz **gel-mez-se-k**
Sen **gel-mez-se-n** Siz **gel-mez-se-niz**
O **gel-mez-se** Onlar **gel-mez-ler-se**

Örnek Cümleleri Okuyalım:

1. Hava güzel ol**ursa** pikniğe gideriz. 2. İşten erken çık**arsam** seni ararım. 3. Eğer annem izin ver**mezse** ben sizinle gelemem. 4. Yardıma ihtiyacın ol**ursa** lütfen beni ara. 5. Sabahları kahvaltı yap**mazsanız** kendinizi gün boyu halsiz hissedersiniz. 6. Müdür beni sor**arsa** az önce çıktığımı söylersin.

Aşağıdaki boşlukları geniş zamanın şartı ile tamamlayınız.

1. Eğer geç kal..... derse giremezsin.
2. Sigarayı bırak..... işte böyle öksürürsün.
3. Selim'i gör..... beni aramasını söyler misin?
4. Sen de bizimle gel..... çok mutlu oluruz.
5. Bu yıl yağmur yağ..... su kesintileri olabilir.
6. İzmir'e git..... arkadaşlarımla buluşacağım.
7. Televizyonu çok yakından seyret..... gözlerin bozulabilir.
8. Eğer kendine güven..... hiçbir işte başarılı olamazsın.
9. Erken yat..... sabahleyin kalkamazsın.
10. Eğer unut..... sana yarın o kitabı getiririm.
11. Beni ne zaman iste..... arayabilirsiniz.
12. Geç kal..... beni beklemeyin, siz yiyeceksiniz.

Ders Konusu: ŞART BİRLEŞİK ZAMANLAR:

1. GELECEK ZAMANIN ŞARTI

2. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI

Gramer: Gelecek Zamanın Şartı

Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

Olumlu, Olumsuz Şekillerinin Çekimi

- OKUMA: ARKADAŞLIK
- UYGULAMALAR

ARKADAŞLIK

Kötü karakterli bir genç varmış. Bir gün babası ona çivilerle dolu bir torba vermiş. "Arkadaşlarınla tartışıp, kavga ettiğin her zaman bu tahtaya bir çivi çak" demiş. Genç, ilk gün tahtaya 37 çivi çakmış. Sonraki haftalarda kendi kendini kontrol etmeye çalışmış ve geçen her gün daha az çivi çakmış.

Nihayet bir gün gelmiş ki hiç çivi çakmamış. Babasına gidip söylemiş. Babası onu yeniden tahtanın önüne götürmüş. Gence "Bugünden başlayarak tartışmayıp kavga etmediğin her gün için tahtadan bir çivi çıkar sök" demiş. Günler geçmiş. Bir gün gelmiş ki her çivi çıkarılmış. Babası ona "Aferin iyi davrandın ama bu tahtaya dikkatli bak. Çok delik var. Artık geçmişteki gibi güzel olmayacak" demiş.

Arkadaşlarla tartışılıp kavga edildiği zaman kötü kelimeler söylenilir. Her kötü kelime bir yara (delik) bırakır. Arkadaşına bin defa kendisini affettiğini söyleyebilirsin, ama bu delik aynen kalacak kapanmayacak. Bir arkadaş ender bulunan bir mücevher gibidir. Seni güldürür, yüreklendirir, ihtiyaç duyduğunda sana yardımcı olur, seni dinler ve sana yüreğini açar" demiş.

Gramer konusu: GELECEK ZAMANIN ŞARTI

Bu kip, bir eylemin gerçekleşmesinin, gelecek zamanda yapılması gereken bir şarta bağlı olduğunu anlatmak için kullanılır. Yani, eylemin gerçekleşmesi, gelecekte başka bir eylemin yapılmasına bağlıdır.

Gelecek zamanın şartı, eyleme gelecek zaman ekinden (-AcAk) sonra, şart ekinin (-sA) getirilmesiyle oluşur:

eylem + -AcAk + -sA + kişi eki

Gelecek zaman şartının **Olumlu Çekimi:**

Ben konuş-acak-sa-m **Biz** konuş-acak-sa-k
Sen konuş-acak-sa-n **Siz** konuş-acak-sa-nız
O konuş-acak-sa **Onlar** konuş-acak-lar-sa

Gelecek zaman şartının **Olumsuz:**

Ben konuş-ma-y-acak-sa-m **Biz** konuş-ma-y-acak-sa-k
Sen konuş-ma-y-acak-sa-n **Siz** konuş-ma-y-acak-sa-nız
O konuş-ma-y-acak-sa **Onlar** konuş-ma-y-acak-lar-sa

Örnek:

1. Siz de gelecekseniz hazırlanmaya başlayın. **2.** Gürültü yapmayacaksanız siz de benimle gelebilirsiniz. **3.** Bu yaz tatile çıkacaksınız şimdiden rezervasyonunuzu yaptırın. **4.** Eğer konuşmayacaksam toplantıya katılmam. **5.** Eğer bana gelecekseniz lütfen önceden arayıp haber verin. **6.** Yarın işe gitmeyeceksen beraber kahvaltı yapalım.

Boşlukları Gelecek Zamanın Şartı İle Tamamlayınız.

1. Ders çalış..... müziği kapatayım. **2.** Alışverişe çık..... bana da haber ver. **3.** Ayşe'ye git..... bu kitabı ona götürebilir misin? **4.** Sigara iç..... lütfen pencereyi açın. **5.** Eğer bu yıl üniversite sınavına gir..... çok çalışmalısın. **6.** Üzül..... sana bir şeyler söyleyeceğim. **7.** Özlem'in doğum gününe git..... ona bir hediye almalıyız. **8.** Yeni bir araba al..... para biriktirmelisin. **9.** Bulaşıkları yıka..... burada yemek yiyebilirsin. **10.** Bana doğruları anlat..... seni dinleyebilirim. **11.** Bugün fotoğraf çektir..... evden çıkmadan makyajımı yapayım. **12.** Bu kaseti dinle..... ben alabilir miyim? **13.** Eğer klimayı aç..... pencereyi kapatın. **14.** Biraz daha otur..... ben bir çay demleyeyim. **15.** Yeşil çantanı kullan..... bu akşamlık bana verebilir misin?

Grammer konusu: ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI

Bir eylemin gerçekleşmesi, geçmiş zamanda yapılması gereken fakat yapıp yapılmadığı kesin olarak bilinmeyen bir başka eyleme bağlıysa bu kipi kullanırız. Yani, bir eylemin gerçekleşmesi, başka bir eylemin yapılmasına bağlıdır ve konuşan kişi, bu şartın yapıp yapılmadığını bilmemektedir.

Bu yapı, eyleme öğrenilen geçmiş zaman ekinden (-mİş) sonra, şart ekinin (-sA) getirilmesiyle oluşur:

eylem + -mİş + -sA + kişi eki

Olumlu:

Ben yaz-**mış-sa-m** Biz yaz-**mış-sa-k**
Sen yaz-**mış-sa-n** Siz yaz-**mış-sa-nız**
O yaz-**mış-sa** Onlar yaz-**mış-lar-sa**

Olumsuz:

Ben yaz-**ma-mış-sa-m** Biz yaz-**ma-mış-sa-k**
Sen yaz-**ma-mış-sa-n** Siz yaz-**ma-mış-sa-nız**
O yaz-**ma-mış-sa** Onlar yaz-**ma-mış-lar-sa**

Örnek:

1. Babam uyumu**şsa** televizyonun sesini biraz kısalım. 2. Su kaynam**ışsa** birer çay içelim. 3. Pencereden bir bak; taksi gel**mişse** hemen inelim. 4. Eğer sınavı iyi geç**memişse** morali bozuktur. 5. Çocuklar yemeklerini yem**emişlerse** yedirelim.

Lütfen Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı İle Tamamlayınız.

1. Bir telefon et, Özge eve dön..... bu akşam ona gidelim. 2. Bugün haberleri izle..... mutlaka kazayı duymuştur. 3. Biz tatildayken elektrikler kesil..... buzdolabındaki yemekler bozulmuştur. 4. Dün gece geç yat..... o yüzden kalkamamıştır. 5. Mert bu filmi izle..... bizimle sinemaya o da gelsin. 6. Çalış..... bu sınavı kazanır; merak etme. 7. Eğer yemek piş..... hemen yiyelim. 8. Bebek uyan..... biraz bekle; mamasını uyanınca yedirirsin. 9. Son otobüse yetiş..... eve taksiyle dönmüştür. 10. İşleri bit..... biraz rahatlamıştır.

TEBRİK MESAJLARI

Dostlarımız, sevdiklerimizin mutlu günlerinde tebrik etmek bir nezaket kuralıdır. Uzakta bile olsak güzel bir mesajla onların mutlu günlerini kutlamak önemlidir.

Tebrik mesajları birçok durumda kullanılmaktadır. Her duruma uygun farklı tebrik mesajları bulunmaktadır. Yeni İş, Evlilik, Nişan ve Düğün Kutlamaları İçin En Güzel Tebrik Ederim Sözlerini sizin için araştırdık. Duruma uygun olarak en güzel tebrik mesajını arkadaşlarınızla paylaşabilir, özel notlar olarak gönderebilirsiniz.

- **Her zorluğun üstesinden gelmenin kalbinden geçtiğini unutmaman dileğiyle. Başarılar seninle olsun!**
- **Umulmadık anlarda, umulmadık işlerin sana zafer yolundan dönmesi dileğiyle, başarılar!**
- **Hayatında yaptıklarının her zaman seni ileriye taşımasını umut ediyor, başarılarının devamını diliyorum.**
- **Hayallerinin gücünü hayatının her anında hissetmen dileğiyle. Başarı senden eksik olmasın.**
- **Başarılarının başkahramanı olan tutkularını her soluğunda yaşamam dileğiyle.**
- **Hak ettiğin tüm güzellikler ömrün boyunca hep bir adım ötede olsun. Güzel kalbin başarılarla doymasın.**
- **Hırsının elinden hiçbir şeyin kurtulamayacağını unutmadığın, alkış seslerinin kulaklarında çınladığı nice başarıların olsun.**

Tablo 1. Yeterlik Fiili (-e, -abilmek)

Almak Fiilinin Şimdiki Zaman, Geniş Zaman, Görülen (-di’li) Geçmiş Zaman, Duyulan (-miş’li) Geçmiş Zaman ve Dilek-Şart Kipinde Çekimlenmesi

Şi md iki Za ma n	Alabiliyorum Alabiliyorsun Alabiliyor Alabiliyoruz Alabiliyorsunuz Alabiliyorlar	Alamıyorum Alamıyorsun Alamıyor Alamıyoruz Alamıyorsunuz Alamıyolar	Alabiliyor muyum? Alabiliyor musun? Alabiliyor mu? Alabiliyor muyuz? Alabiliyor musunuz? Alabiliyorlar mı?	Alamıyor muyum? Alamıyor musun? Alamıyor mu? Alamıyor muyuz? Alamıyor musunuz? Alamıyorlar mı?
Ge niş Za ma n	Alabilirim Alabilirsin Alabilir Alabiliriz Alabilirsiniz Alabilirler	Alamam Alamazsın Alamaz Alamayız Alamazsınız Alamazlar	Alabilir miyim? Alabilir misin? Alabilir mi? Alabilir miyiz? Alabilir misiniz? Alabilirler mi?	Alamaz mıyım? Alamaz mısın? Alamaz mı? Alamaz mıyız? Alamaz mısınız? Alamazlar mı?
Ge Le ce k Za ma n	Alabileceğim Alabileceksin Alabilecek Alabileceğiz Alabileceksiniz Alabilecekler	Alamayacağım Alamayacaksın Alamayacak Alamayacağız Alamayacaksınız Alamayacaklar	Alabilecek miyim? Alabilecek misin? Alabilecek mi? Alabilecek miyiz? Alabilecek misiniz? Alabilecekler mi?	Alamayacak mıyım? Alamayacak mısın? Alamayacak mı? Alamayacak mıyız? Alamayacak mısınız? Alamayacak mıyım?
G. Ge ç mi ş Za ma n	Alabildim Alabildin Alabildi Alabildik Alabildiniz Alabildiler	Alamadım Alamadın Alamadı Alamadık Alamadınız Alamadılar	Alabildim mi? Alabildin mi? Alabildi mi? Alabildik mi? Alabildiniz mi? Alabildiler mi?	Alamadım mı? Alamadın mı? Alamadı mı? Alamadık mı? Alamadınız mı? Alamadılar mı?
D. Ge ç mi ş Z.	Alabilmişim Alabilmişsin Alabilmiş Alabilmişiz Alabilmişsiniz Alabilmişler	Alamamışım Alamamışsın Alamamış Alamamışız Alamamışsınız Alamamışlar	Alabilmiş miyim? Alabilmiş misin? Alabilmiş mi? Alabilmiş miyiz? Alabilmiş misiniz? Alabilmişler mi?	Alamamış mıyım? Alamamış mısın? Alamamış mı? Alamamış mıyız? Alamamış mısınız? Alamamışlar mı?
Di lek - Şa rt Ki pi	Alabilsem Alabilsen Alabilse Alabilsek Alabilseniz Alabilseler	Alamasam Alamasan Alamasa Alamasak Alamasanız Alamasalar	Alabilsem mi? Alabilsen mi? Alabilse mi? Alabilsek mi? Alabilseniz mi? Alabilseler mi?	Alamasam mı? Alamasan mı? Alamasa mı? Alamasak mı? Alamasanız mı? Alamasalar mı?

Tablo 2. Yapmak Fiilinin Birleşik Zamanlarda (Hikaye, Rivayet ve Şart) Çekimlenmiş Durumu

Hi ka ye	1. Şimdiki Zaman H. 2. Gelecek Zaman H. 3. Geniş Zaman H. 4. G. Geçmiş Zaman H. 5. D. Geçmiş Zaman H. 6. Gereklilik Kipi H. 7. Dilek-Şart Kipi H.	Yapıyordu Yapacaktı Yapardı Yaptıydı Yapmıştı Yapmalıydı Yapsaydı	Yapmıyordu Yapmayacaktı Yapmazdı Yapmadıydı Yapmamıştı Yapmamalıydı Yapmasaydı	Yapıyor muydu? Yapmayacak mıydı? Yapar mıydı? Yaptı mıydı? Yapmış mıydı? Yapmalı mıydı? Yapsa mıydı?
Ri va yet	1. Şimdiki Zaman R. 2. Gelecek Zaman R. 3. Geniş Zaman R. 4. G. Geçmiş Zaman R. 5. D. Geçmiş Zaman R. 6. Gereklilik Kipi R. 7. Dilek-Şart Kipi R.	Yapıyormuş Yapacakmış Yaparmış - Yapmışmış Yapmalıymış Yapsaymış	Yapmıyormuş Yapmayacakmış Yapmazmış - Yapmamışmış Yapmamalıymış Yapmasaymış	Yapıyor muymuş? Yapacak mıymış? Yapar mıymış? - Yapmış mıymış? Yapmalı mıymış? Yapsa mıymış?
Şart	1. Şimdiki Zaman Ş. 2. Gelecek Zaman Ş. 3. Geniş Zaman Ş. 4. G. Geçmiş Zaman Ş. 5. D. Geçmiş Zaman Ş. 6. Gereklilik Kipi Ş. 7. Dilek-Şart Kipi Ş.	Yapıyorsa Yapacaksa Yaparsa Yaptıysa Yapmışsa Yapmalıysa -	Yapmıyorsa Yapmayacaksa Yapmazsa Yapmadıysa Yapmamışsa Yapmamalıysa -	Yapıyorsa mı? Yapacaksa mı? Yaparsa mı? Yaptıysa mı? Yapmışsa mı? Yapmalıysa mı? -

Uyarı: Tabloda görüldüğü gibi Görülen Geçmiş Zamanın Rivayeti yoktur. Dilek-Şart Kipinin de Şartı yoktur.

H. – Hikayesi diye okunur.

R. – Rivayeti diye okunur

Ş. – Şartı diye okunur

Noktalama İşaretleri ve Anlamları¹⁰

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) belirlediği noktalama işaretleri ve kullanımları şu şekildedir:

¹⁰ [https://pruvaakademi.com.tr/noktalama-isaretleri-ve-anlamlari-kisaca/\(14.05.2024\)](https://pruvaakademi.com.tr/noktalama-isaretleri-ve-anlamlari-kisaca/(14.05.2024))

Nokta (.): Cümle sonunda, kısaltmalarda ve rakamlardan sonra kullanılır.
Virgül (,): Cümle içinde duraklamayı belirtir ve bazı öğeleri birbirinden ayırır.

Noktalı Virgül (;): Cümleler arası ilişkiyi belirtmek için ve virgülden daha fazla bir duraklama gerektiren durumlarda kullanılır.

İki Nokta (:): Anlatımı genişletecek bir açıklama ya da alıntı yapılacağını belirtir.

Üç Nokta (...): Cümle ya da anlatımın kesildiğini, devam ettiğini ya da bir sonucun olduğunu belirtir.

Soru İşareti (?): Bir sorunun sonunda kullanılır.

Ünlem İşareti (!): Duygusal ifadelerin ve emir cümlelerinin sonunda kullanılır.

Tırnak İşareti (“”): Alıntıları belirtmek ve özel adları vurgulamak için kullanılır.

Tek Tırnak İşareti (‘’): Sözcüklerin çekim eklerini, bazı kısaltmalarda ve sözcüklerin yabancı olduklarını belirtmek için kullanılır.

Parantez (()): Bir cümle içinde ek bilgi vermek için kullanılır.

Kısa Çizgi (-): Eksik bırakılan bir sözcüğü, sözcükler arası ilişkiyi belirtir.

Uzun Çizgi (—): Cümle içinde bir duraklama yapmak, bir konuyu değiştirmek veya cümleye bir açıklama eklemek için kullanılır.

Ayraç (/): Alternatifleri göstermek, sayılar arasında oranı belirtmek veya tarihleri yazmak için kullanılır.

Elips (...): Bir cümleyi veya düşüncüyü tamamlanmamış bırakmak için kullanılır.

Noktalama işaretleri örnek cümleler¹¹

Nokta (.): Bugün hava çok güzel.

Virgül (,): Kitapları okurken, not almayı severim.

Noktalı Virgül (;): Çok çalıştım; ancak sınavı geçemedim.

İki Nokta (:): Şunu unutma: Her zaman senin yanıdayım.

Üç Nokta (...): Birazdan geleceğim...

Soru İşareti (?): Bu hafta sonu sinemaya gidelim mi?

Ünlem İşareti (!): Bu durumu hemen çöz!

Tırnak İşareti (“”): Albert Einstein’ın dediği gibi, “Hayal gücü, bilgidен daha önemlidir.”

Tek Tırnak İşareti (‘’): Türkiye’nin en büyük şehri İstanbul’dur.

Parantez (()): Cem (kardeşim) bugün okula gitmedi.

Kısa Çizgi (-): Uzun-uzun anlatman gerekmiyor, anladım.

Uzun Çizgi (—): En sevdiğim roman —ki bu sık sık değişir— şu an için “1984”.

Ayraç (/): Cevabınızı Evet/Hayır şeklinde belirtiniz.

¹¹ <https://pruvaakademi.com.tr/noktalama-isaretleri-ve-anlamlari-kisaca/> (14.05.2024)

Elips (...): Gitme demeyeceğim...

TÜRKÇE-İNGİLİZCE DİLBİLGİSİ TERİMLERİ¹²

1. Ad (İsim) - Noun
2. Ad (İsim) Tümcesi (Cümlesi) - Noun clause
3. Ad (isim) Tamlaması - Possessive Construction
4. Alfabe - Alphabet
5. Anlam - Meaning
6. Asıl Sayı Sıfatları - Cardinal Numeral Adjective
7. Aşırılık Zarfı (Belirteci) - Adverbs That Indicate Excess
8. Bağlaç - Conjunction
9. Belirteç (Zarf) - Adverb
10. Belirtili İsim Tamlaması - Genitive construction
11. Belirtisiz İsim Tamlaması - Possessive compound
12. Belirtme durumu (-I) - Accusative Case
13. Biçim (Şekil) - Form
14. Bildirme / Haber Kipleri - Indicative
15. Birleşik Eylemler (Fiiller) Compound Verbs
16. Birleşik Zamanlar - Compound Tense
17. Bulunma Durumu (-DA) - Locative Case
18. Büyük Ünlü Uyum - Backness Harmony
19. Cümle (Tümce) - Sentence
20. Çoğul - Plural
21. Çoğul Eki (-lAr) - Plural suffix
22. Dar Ünlü Harfler (ı, i, u, ü) - Narrow vowel
23. Deyim - Idiom
24. Dilek Kipi - Subjunctive Mood
25. Dönüşlü Eylem - Reflexive Verb
26. Dönüşlülük Zamiri (Kendi) Reflexive Pronoun
27. Durum Ekleri - Case Suffixes
28. Düz Ünlü Harfler (a, e, ı, i) - Unrounded vowel
29. Edat (İlgeç) - Postposition
30. Edilgen Eylem - Passive Verb
31. Ek - Suffix

¹² Fatma Bölükbaş, Fazilet Özenç, Mehmet Yalçın Yılmaz (2009). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı* (Temel-Orta-İleri). İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi, İstanbul. (ss. 284-286).

32. Emir (Buyuru) Kipi - Imperative mood
33. Eylem (Fiil) - Verb
34. Eylem (Fiil) Çekimi - Verb Inflection
35. Gelecek Zaman Future - Tense
36. Gelecek Zamanın Hikâyesi - Modal Perfect
37. Gelecek Zamanın Rivayeti - Modal Perfect
38. Gelecek Zamanın Şartı - Modal Perfect
39. Geniş Ünlü Harfler (a, e, o, ö) - Wide Vowel
40. Geniş Zaman Simple - Present Tense
41. Gereklilik Kipi - Necessitative
42. Görülen Geçmiş Zaman (-DI'li g.z.) - Witnessed Past Tense
43. Harf - Letter
44. Hece - Syllable
45. İlgî Eki (ki) - Relative Pronoun
46. İnce Ünlü Harfler (e, i, ö, ü) - Front Vowel
47. İstek Kipi - Optative Mood
48. İşaret Sıfatları - Demonstrative Adjectives
49. İşaret Zamirleri - Demonstrative Pronouns
50. İyelik Ekleri - Suffixes
51. Kalın ünlü harfler (a, ı, o, u) - Back Vowel
52. Karşılaştırma Sıfatları - Comparison Adjectives
53. Karşıt (zıt) anlam - Antonym
54. Kaynaştırma Harfleri (n, s, ş, y) - Blending Letters
55. Kip - Mood
56. Kişi (Şahıs) - Person
57. Kişi (şahıs) Zamirleri - Personal Pronouns
58. Kök - Base
59. Kurallı - Regular
60. Kural Dışı - Irregular
61. Küçültme Ekleri - Diminutive Suffixes
62. Küçük Ünlü Uyumu - Flatness Harmony
63. Nesne - Object
64. Nicelik - Quantity
65. Nitelik - Quality
66. Olumlu Eylem - Affirmative verb
67. Olumsuz Eylem - Negative verb
68. Olumsuzluk Eki - Negation particle
69. Ortaç (Sıfat Fiil) - Participle
70. Öğrenilen Geçmiş Zaman (-mİş'li g.z.) Unwitnessed past tense
71. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi - Modal Perfect
72. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti - Modal Perfect
73. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı - Modal Perfect
74. Özel Ad - Proper Noun

75. Özne - Subject
76. Paragraf - Paragraph
77. Pekiştirme Sıfatları - Intensive Adjectives
78. Rivayet Birleşik Zamanlar - Narrative
79. Sayı Sıfatları Numeral - Adjective
80. Sert Ünsüzler - Strong consonant
81. Sıfat (Önad) - Adjective
82. Sıra Sayı Sıfatı - Ordinal Numeral Adjective
83. Soru Eki (-mİ)? - Interrogative Partide
84. Soru Sıfatları - Interrogative Adjective
85. Soru Zamirleri - Interrogative Pronouns
86. Somut Ad - Concrete Noun
87. Soyut Ad - Abstract Noun
88. Sözcük (kelime) - Word
89. Şart Kipi - Conditional Mood
90. Şartlı Tümceler - If-clause
91. Şimdiki Zaman Present - Continuous Tense
92. Şimdiki Zamanın Hikâyesi - Past Continuous Tense
93. Tamlayan Eki - Genitive Suffix
94. Tekil - Singular
95. Tezlik Eylemi - The Verb of Quickness
96. Tümleç - Object
97. Türemiş Sözcük - Derivative
98. Ulaç (Bağ Fiil) - Gerund
99. Uyum - Harmony
100. Uzaklaşma (Ayrılma) Durumu - Ablative
101. Ünlem - Exclamation
102. Ünlü Uyumu - Vowel Harmony
103. Ünlü Harfler - Vowels
104. Ünsüz Harfler - Consonant
105. Ünsüz Benzeşmesi - Consonant Harmony
106. Yalın Durumu - Nominative
107. Yardımcı eylemler Auxiliary Verb
108. Yeterlilik Eylemi - The Verb of Ability
109. Yer-Yön Belirteçleri - Adverb of Place and Direction
110. Yönelme Durumu - Dative Case
111. Yumuşak Ünsüzler - Soft Consonants
112. Yuvarlak Ünlü Harfler (o, ö, u, ü) - Rounded Vowel
113. Yüklem - Predicate
114. Zaman Belirteci - Adverb of Time
115. Zamir (adıl) - Pronoun

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ömer Asım (1984). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Ankara.
- Aktaş, Tuğba- Betül Çetin, Yeliz Demirhan vd. *Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi: A1-A2*. Kurallar ve Alıştırmalar (2020). Dokuz Eylül Üniversitesi Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, İzmir.
- Bayniyazov, Ayabek-Canar Bayniyazova, Kenan Koç (2021). *Türkiye Türkçesi-Kazak Türkçesi Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bölükbaş, Fatma- Fazilet Özenç, Mehmet Yalçın Yılmaz (2009). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı* (Temel-Orta-İleri). İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi, İstanbul.
- Can, Kaya (1983). *Yabancılar İçin Türkçe Dersleri*, Ankara.
- Karabulut, Ferhat - Ayabek Bayniyazov, Necdet Albay (2014). *Türkçe Öğreniyorum*. Ders Kitabı. Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Türkistan.
- Koç, Kenan-Ayabek Bayniyazov, Vehbi Başkapan (2021). *Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri*, Ankara.
- Sözer, Zeki-Hakan Yılmaz (2006). *Yabancı Dilim Türkçe 3*. Dilmer Yayınları, İstanbul.
- Sözer, Zeki-Hakan Yılmaz (2006). *Yabancı Dilim Türkçe 4*. Dilmer Yayınları, İstanbul.
- Sözer, Zeki-Hakan Yılmaz (2006). *Yabancı Dilim Türkçe 5*. Dilmer Yayınları, İstanbul.
- Türkçe Sözlük* (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı* (2020). Türkiye Maarif Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Yeni Hitit*. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (2004). Temel A1-A2. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Yazım Kılavuzu* (2008). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yedi İklim Türkçe* (2018). Türkçe Öğretim Seti. Ders Kitabı. Seviye B1. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Yedi İklim Türkçe* (2018). Türkçe Öğretim Seti. Çalışma kitabı. Seviye B1. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Yedi İklim Türkçe* (2017). Türkçe Öğretim Seti. Ders Kitabı. Seviye B2. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Yedi İklim Türkçe* (2017). Türkçe Öğretim Seti. Çalışma kitabı. Seviye B2. Yunus Emre Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Yılmaz, Mehmet Yalçın (2013). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1*, Kültür Sanat Basımevi, İstanbul.

А. Ж. Байниязов Ж. Т. Байниязова

«Екінші шетел тілінің тәжірибелік курсы деңгейі B1, B2» пәнінен
практикалық сабаққа арналған

«Түрікше үйренейік» (тілдік деңгей - B1, B2) атты
оқу құралы

Редактор: **А. Ж. Байниязов**

Баспаға қол қойылды. 24.04.2024.

Қағаз форматы X^Y 1/16

Типографиялық қағаз. Офсеттік баспа. Көлемі 16,5 б.т.

Тираж 25 дана. Тапсырыс № 18

© Ө.Жәнібеков Оңтүстік Қазақстан педагогикалық
университетінің баспасы

ОҚПУ баспа орталығы, Шымкент қ., Байтұрсынов 13.